T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME FAKÜLTESİ

ISSN: 2602-3202
E-ISSN: 2667-6982

MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

JOURNAL OF ACCOUNTING INSTITUTE

OCAK/JANUARY 2023, SAYI/ISSUE 68

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME FAKÜLTESİ

ISSN: 2602-3202
E-ISSN: 2667-6982

MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

MED – JOURNAL of ACCOUNTING INSTITUTE

OCAK/JANUARY 2023, SAYI/ISSUE 68

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Dizinler / Indexing and Abstracting

RePEc Ideas

RePEc Econpapers

EBSCO Business Source Ultimate

EBSCO Central & Eastern European Academic Source

DOAJ

Cabells Journalytics

Kapak fotoğrafı / Cover photo

National Class 2000 Defter Tutma Makinesi

National Class 2000 Bookkeeping Machine

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME FAKÜLTESİ

MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

MED – Journal of Accounting Institute

Sahibi / Owner
Prof. Dr. F. Lerzan KAVUT
İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, School of Business, İstanbul, Turkey

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Manager
Prof. Dr. Fatih YILMAZ
İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, School of Business, İstanbul, Turkey

Yazışma Adresi / Correspondence Address
İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü, Avcılar, İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 412 24 00/18315
E-mail: jai@istanbul.edu.tr
https://dergipark.org.tr/tr/pub/meder
https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/jai/home

Yayıncı / Publisher
İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,
Fatih / İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Baskı / Printed by
İlbey Matbaa Kağıt Reklam Org. Müc. San. Tic. Ltd. Şti.
2. Matbaacılar Sitesi 3NB 3 Topkapı / Zeytinburnu, İstanbul, Türkiye
www.ilbeymatbaa.com.tr
Sertifika No: 17845

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.
The publication languages of the journal are Turkish and English.

Ocak ve Temmuz aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in January and July.

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Lerzan KAVUT, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – *lerk@istanbul.edu.tr*

Baş Editör Yardımcısı / Co-Editor in Chief

Prof. Dr. Aslı TÜREL, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – gunduzay@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Emre Selçuk SARI, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – *emresari@istanbul.edu.tr*

Yazı Kurulu Üyesi / Editorial Management Board Member

Prof. Dr. Taylan ALTINTAŞ, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – *ataylana@istanbul.edu.tr*

Doç. Dr. Turgay SAKİN, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – *tsakin@istanbul.edu.tr*

Dr. Nevzat GÜNGÖR, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – *nevzat.gungor@istanbul.edu.tr*

Dil Editörleri / Language Editors

Elizabeth Mary EARL, İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – *elizabeth.earl@istanbul.edu.tr*
Rachel Elana KRISS, İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – *rachel.kriss@istanbul.edu.tr*

YAYIN KURULU / EDITORIAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ersin GÜREDİN, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – *guredin@istanbul.edu.tr*

Prof. Dr. Can Şımga MUĞAN, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, Ankara, Türkiye – *mugan@metu.edu.tr*

Prof. Dr. Belverd E. NEEDLES JR., DePaul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Bölümü, Chicago, ABD - *bneedles@depaul.edu*

Prof. Dr. Serdar ÖZKAN, Orta Doğu Amerikan Üniversitesi, Egaila, Kuveyt – *serdar.ozkan@aum.edu.kw*

Prof. Dr. Recep PEKDEMİR, Wisconsin La Crosse Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Bölümü, Wisconsin, ABD – *rpekdemir@uwlax.edu*

Prof. Dr. Haluk SUMER, Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Almanca İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye – *haluksumer@marmara.edu.tr*

Prof. Dr. Haluk ÜNAL, Maryland Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Maryland, ABD - *hunal@rhsmith.umd.edu*

Doç. Dr. Graham GAL, Massachusetts Amherst Üniversitesi, Isanberg Yönetim Fakültesi, Muhasebe Bölümü, Massachusetts, ABD – *gfgal@isenberg.umass.edu*

Prof. Dr. Catalin ALBU, Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Romania – *catalin.albu@cig.ase.ro*

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Sunuş / Preface

Muhasebe Enstitüsü Dergisi 68.Sayısı..... VIII
Lerzan Kavut

Anma Yazısı / Obituary

Dr. Ertuğrul Necim Burgazlıoğlu'nun Ardından..... IX

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Sanayi İşletmelerinde İç Denetimin İşletme Performansına Olan Etkisi ve Bir Anket Çalışması
The Effect of Internal Audit on Business Performance in Industrial Enterprises and a Survey Study..... 1
Yılmaz Uzun, Sinan Aslan

Türkiye'de Entegre Raporlama Çalışmaları: Sistematik Literatür İncelemesi (2012-2022)
Integrated Reporting Research in Turkiye: A Systematic Literature Review (2012-2022)..... 15
Emine Serap Kurt

Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünde Kullanılan Seviye Girdilerinin Tespiti: BIST Şirketlerinde Bir Araştırma
Determining The Input Levels Used in Measuring Fair Value: Research Into BIST Companies 43
Rümeysa Atıcı

Hisse Senetlerinin Fiyat Eşzamanlılığı ve Bilgi Asimetrisi
Stock Price Synchronicity and Information Asymmetry 57
Mohammad Reza Toutounchi Asl, Sohrab Abdı

Vak'a Takdimi / Case Study

İşletmelerde Satış Hileleri: Wells Fargo Vak'ası
Misselling in Business: The Case of Wells Fargo..... 71
Gürol Baloğlu, Kaan Ramazan Çakalı

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

SUNUŞ

Değerli Okurlarımız,

Bilimsel kalitesi yüksek ve özgün nitelikteki akademik çalışmaların yer almasına özen gösterdiğimiz Muhasebe Enstitüsü Dergimizin Ocak 2023 sayısında tekrar sizlerle buluşmaktan mutluluk ve onur duyuyoruz. Dergimiz ve faaliyetlerimiz, geçmişimizden gelen ve halen sürdürmekte olduğumuz ilkeler doğrultusunda, bilimsel platformlarla paylaşımcı tutum çerçevesinde, akademik dünyanın üyeleri ve siz değerli okurlarımızla buluşmaya devam edecektir.

Bilim ve eğitim dünyasını titizlikle izleyerek, özgün çalışmalarını bu sayımızda bizlerle paylaşan ve dergimize değer katan yazarlarımıza ayrı ayrı teşekkür ederiz. Etik ilkelerle ve titiz değerlendirmeleriyle; dergimizin misyonunun gerçekleşmesinde kilit rol alan değerli hakemlerimize de katkıları ve emekleri için ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Bu sayımızda da günümüzün güncel konularını kapsayan özgün ve bilimsel nitelikli çalışmalar, titiz bir hakem değerleme sürecinden geçirilerek sizlere ulaştırılmıştır. Dergimizin bu sayısında; Prof.Dr. Sinan Aslan ve Dr. Yılmaz Uzun, ‘’Sanayi İşletmelerinde İç Denetimin İşletme Performansına Olan Etkisi ve Bir Uygulama’’ başlıklı çalışmalarıyla yer almışlardır. Bu çalışma kapsamında; üst yönetim desteğinin, iç denetimin bağımsızlığının, iç denetçilerin mesleki yeterliliklerinin ve iç kontrol sisteminin sanayi işletmelerinin finansal performansı (aktif kârlılığı, öz kaynak kârlılığı ve net kâr marjı) üzerine bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Arş.Grv.Dr. Emine Serap Kurt tarafından sunulan ‘‘Türkiye’de Entegre Raporlama Çalışmaları: Sistematik Literatür İncelemesi (2012-2022)’’ başlıklı çalışma; günümüzün güncel çalışma alanlarından biri olan Entegre Raporlama yazınının 10 yıllık dönemine ışık tutmaktadır. Yazarlarımızdan Dr. Gürol Baloğlu ve Dr. Kaan Ramazan Çakallı ‘’İşletmelerde Satış Hileleri: Wells Fargo Vak’ası’’ konulu çalışmalarıyla; muhasebe, bağımsız denetim ve iç denetim alanlarını ilgilendiren önemli bir işletme vak’asını çok boyutlu olarak incelemişler ve önemli bulgular ortaya koymuşlardır.

Arş. Grv. Rümeysa Atıcı, ‘’Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünde Kullanılan Seviye Girdilerinin Tespiti: BİST Şirketlerinde Bir Araştırma’’ konulu çalışmasında, 2021 yılı kapsamında, mali sektörde faaliyette bulunan şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisi seviyelerini kullanarak, şirketlerin raporladıkları varlıkların ve yükümlülüklerin genel görünümünü incelemiştir. Dergimizde yer alan Mohammad Reza Toutounchi Asl ve Sohrab Abdi tarafından olan hazırlanmış olan ‘’Hisse Senetlerinin Fiyat Eşzamanlılığı Ve Bilgi Asimetrisi’’ başlıklı çalışmada, Tahran Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören şirketler arasından 95 aktif şirketin 2010-2020 dönemindeki hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının bilgi asimetrisi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Dergimizde yer alan çalışmaların muhasebe bilim dünyasına yararlı olmasını diliyor, yayın politikası olarak, İngilizce ve Türkçe dillerinde yazılmış bilimsel nitelikli çalışmalarınızı bekliyoruz.

Yeni sayımızın yayımlandığı bu dönemde İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Anabilim Dalı emekli öğretim üyelerinden değerli hocamız Dr.Ertuğrul Necim Burgazlıoğlu’nun vefatını büyük bir üzüntüyle öğrendik. Değerli hocamız hem Fakültemizde hem de Muhasebe Enstitüsünde çeşitli dönemlerde idari görevler almış ve her iki kuruma da büyük bir özveri ve titizlikle katkılar sunmuştur. Kendisini minnet ve saygı ile anıyoruz.

Gelecek sayılarımızda buluşmak dileğiyle…
Saygılarımızı sunarız.

MUHASEBE ENSTİTÜSÜ DERGİ YÖNETİMİ ve EDİTÖRLERİ ADINA
Prof. Dr. F. Lerzan KAVUT
İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi
Muhasebe Enstitüsü Müdürü

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

Dr. Ertuğrul Necim Burgazlıoğlu'nun Ardından...

Değerli hocamız Dr.Ertuğrul Necim Burgazlıoğlu 20 Kasım 1954 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. İlkokula Emirgan İlkokulunda başlamış, Aksaray Deneme İlkokulunda tamamlamıştır. Ortaokulu İstanbul Erkek Lisesinde tamamlamıştır. Lise eğitimini İstanbul Erkek Lisesi'nde okuyarak, Şişli Lisesi'nden mezun olmuştur. 1980 yılında İ.Ü.İşletme Fakültesini bitirmiş, 1981 yılında "Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Maliyet Muhasebesi Uygulaması ve Sorunları" başlıklı tezi ile yüksek lisansını tamamlamıştır.

1982 yılında İ.Ü.İşletme Fakültesi Muhasebe Anabilim Dalı kadrosuna araştırma görevlisi olarak katılmıştır. Kasım 1982 – Şubat 1983 arasında kısa dönem askerlik görevini Erzincan 59.Topçu Tugayı Özel Tabur Ölçme Bölüğünde yapmıştır.

1994 yılında "Otel İşletmelerinin Bütünleşik Bilgi Sistemleri ve Muhasebe Verilerinin Yönetim Kararlarında Kullanımı" başlıklı doktora tezi ile İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü'ndeki "muhasebe" doktorasını tamamlamıştır. 1995 yılında yardımcı doçent kadrosuna atanmıştır.

İ.Ü.İşletme Fakültesi lisans programlarında "Maliyet Muhasebesi", "Yönetim Muhasebesi", "Muhasebe Organizasyonu", İ.Ü.İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü eğitim programlarında "Maliyet Muhasebesi", "Yönetim Muhasebesi", "Denetim" ve "Bütçe", İ.Ü.İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü eğitim programlarında "Turizm Muhasebesi", "Kontrol" ve "Yönetim Muhasebesi", İstanbul Teknik Üniversitesi'nde "Maliyet Muhasebesi" ve "Yönetim Muhasebesi", İstanbul Kültür Üniversitesi'nde de "Yönetim Muhasebesi" derslerini vermiştir.

"Uygulamalı Maliyet ve Yönetim Muhasebesi" ve "Bahçesan Üretim Şirketi: Bütçeleme ve Başarı Değerleme Uygulama Çalışması" isimli kitapların yazarları arasında yer alan Burgazlıoğlu'nun maliyet ve yönetim muhasebesi konularında çeşitli yayınları bulunmaktadır.

İ.Ü.İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü tarafından 2000 yılında düzenlenen XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu ile 2004 yılında düzenlenen XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu'nun organizasyonunda görev almıştır.

İÜ. İşletme Fakültesinde görev yaptığı süre boyunca hem İstanbul Üniversitesi hem İşletme Fakültesi hem de Muhasebe Enstitüsü'nde çok farklı idari görevlerde bulunmuştur. Bu görevlerinden bazıları:

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

2001-2004 yılları arasında İşletme Fakültesi dekan yardımcılığı, 1997-2005 yılları arasında Muhasebe Enstitüsü müdür yardımcılığı, 2000-2005 yılları arasında İ.Ü. Döner Sermaye İşletmesi işletme müdürlüğü ve tahakkuk memurluğu, 1999-2007 yılları arasında İ.Ü. Milli Prodüktivite Merkezi temsilciliği görevlerini başarı ile yürütmüştür.

Ayrıca 1994-2006 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Avcılar Kampüsü kampüs koordinatörlüğü, 1994-1998 yılları arasında ve 2001 yılında Fakülte Sekreter vekilliği, 2003 yılında İ.Ü.Avcılar Öğrenci Yurdu yurt müdürlüğü, 1997-2006 yılları arasında Fakülte Yönetim Kurulu üyeliği, 1999 yılında Muhasebe Enstitüsü sekreter vekilliği, 2004-2008 yılları arasında Fakülte Kurulu üyeliği görevlerini de üstlenmiştir.

Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı kurucu mütevelli heyet üyeliği ve yönetim kurulu genel sekreterliği, İ.Ü.İ.F. İşletme İktisadı Enstitüsü Eğitim ve Yardım Vakfı mütevelli heyet üyeliği, denetçiliği ve yönetim kurul genel sekreterliği ve muhasip üyeliği görevlerini de yürütmüştür.

1977 yılında Nilüfer Eryılmaz ile evlenmiş ve 1980 yılında kızı Burcu ve 1989 yılında oğlu Can dünyaya gelmiştir.

18 Şubat 2008 tarihinde kendi isteği ile İ.Ü. İşletme Fakültesi'nden emekli olmuştur. 2008 yılından 2016 yılına kadar Kültür Üniversitesi'nde hem akademik çalışmalarına devam etmiş hem de idari görevler (genel sekreter yardımcılığı) yapmıştır.

Değerli hocamız Dr.Ertuğurul Burgazlıoğlu 29 Aralık 2022 tarihinde aramızdan ayrılmıştır...

İ.Ü.İşletme Fakültesi'nde bulunduğu süre boyunca disiplin, özen ve titizlik anlayışı ile görevlerini yürütmüş, Fakültemize, Enstitümüze ve Anabilim Dalımıza çok büyük emekler vermiş ve katkılar sunmuştur. Kendisini minnet ve saygı ile anıyoruz. Ruhu şad olsun...

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

DOI: 10.26650/MED.1149150

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Sanayi İşletmelerinde İç Denetimin İşletme Performansına Olan Etkisi ve Bir Anket Çalışması*

The Effect of Internal Audit on Business Performance in Industrial Enterprises and a Survey Study

Yılmaz Uzun[1], Sinan Aslan[2]

[1]Dr, Çiğli Rotary Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Muhasebe ve Finansman Öğretmeni, İzmir, Türkiye. E-posta: yilmazuzun2206@gmail.com.
[2]Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: saslan@marmara.edu.tr.

ORCID: Y.U. 0000-0002-4751-6288; S.A. 0000-0002-4245-142X

ÖZ

İşletme faaliyetlerini incelemek ve geliştirmek suretiyle kuruma katma değer sağlamaya odaklanan iç denetimin birincil hedefi işletme amaçlarına ulaşılmasına yardımcı olmaktır. İşletme performansı ise genel olarak amaçlara ulaşmada gösterilen başarı düzeyi olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın temel amacı sanayi işletmelerinde iç denetim ile işletme performansı arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Bu çerçevede; üst yönetim desteğinin, iç denetimin bağımsızlığının, iç denetçilerin mesleki yeterliliklerinin ve iç kontrol sisteminin finansal performans (aktif karlılığı, öz kaynak karlılığı ve net kar marjı) üzerinde bir etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada, Borsa İstanbul'da yer alan imalat sanayi işletmelerine bir anket uygulanarak elde edilen veriler SPSS (Versiyon 26) aracılığı ile parametrik olmayan yöntemlerden Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, aktif karlılığı ile üst yönetim desteği, mesleki yeterlilik ve iç kontrol sistemi arasında anlamlı; iç denetimin bağımsızlığı ile anlamlı olmayan bir ilişki tespit edilmiştir. Öz kaynak karlılığı ile üst yönetim desteği, mesleki yeterlilik ve iç kontrol sistemi arasında anlamlı; iç denetimin bağımsızlığı ile anlamlı olmayan bir ilişki tespit edilmiştir. Net kar marjı oranı ile üst yönetim desteği, mesleki yeterlilik, iç kontrol sistemi ve iç denetimin bağımsızlığı arasında anlamlı olmayan bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: İç Denetim, İşletme Performansı, Performans Ölçümü
JEL Kod: M41, M42

ABSTRACT

Focusing on providing added value to the organization by examining and improving business operations, the primary goal of internal audit is to help achieve business objectives. Business performance is generally expressed as the level of success shown in reaching the goals. . In this direction, the main purpose of the study is to determine the relationship between internal audit and business performance in industrial enterprises. In this context, it was examined whether the senior management's support, the internal audit's independence, the internal auditors' professional competencies and the internal control system have an effect on the financial performance (return on assets, return on equity and net profit margin). In the study, the data obtained through applicaiton of a questionnaire on the manufacturing industrial enterprises in Borsa Istanbul were analyzed with Kruskal-Wallis H Test, a non-parametric method via SPSS (Version 26). As a result of the analysis; it has been determined that the return of asssets had a significant relationship with senior management support, professional competence and internal control system; and a non-significant relationship with the independence of internal audit. It has also been determined that the return on equity had a significant relationship with senior management support, professional competence and internal control system; and a non- significant relationship with the independence of internal audit. Also, a non-significant relationship was detected between net profit margin and senior management support, professional competence, internal control system and the independence of internal audit.

Keywords: Internal Audit, Business Performance, Performance Measurement
JEL Code: M41, M42

*Bu makale, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Sinan ASLAN danışmanlığında Yılmaz UZUN tarafından yazılan ve Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen "Sanayi İşletmelerinde İç Denetimin İşletme Performansına Olan Etkisi ve Bir Anket Çalışması" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

Başvuru/Submitted: 26.07.2022 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 06.11.2022 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 11.11.2022 **Kabul/Accepted:** 30.01.2023

Sorumlu yazar/Corresponding author: Yılmaz Uzun / yilmazuzun2206@gmail.com

Atıf/Citation: Uzun,Y. & Aslan, S. (2023). Sanayi işletmelerinde iç denetimin işletme performansına olan etkisi ve bir anket çalışması. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute, 68*, 1-14. https://doi.org/10.26650/MED.1149150

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Extended Abstract

The environment in which businesses operate is dynamic and ever-evolving (Bititci, Turner, & Begemann, 2000, s. 695-696). Businesses that are unable to adapt to change and innovation will inevitably face a variety of risks and threats (Yadav, Sushil, & Sagar, 2014, s. 88). A failure to establish a healthy control mechanism and not being able to provide necessary improvements in business processes in enterprises which alteration is ignored cause facing many problems varying from taking wrong decisions to several economic losses. Internal audit reviews business processes independently and objectively offer solutions to make required updates and improvements (TÜSİAD, 2008, s. 7), provides a positive contribution to the development of performance and achievement of determined business goals (Irwansyah, Malik, Kusumawardani, Kusumah, & Dewa Brata, 2020, s. 463).

In small-scale enterprises, employees, activities, and transactions can be easily monitored and controlled. However, with the growth of enterprises and the increase in transactions, it becomes difficult to control all activities by managers. In order to be managed effectively, it has emerged that the enterprise should establish and operate an effective internal control system. Since the examination and evaluation of the internal control system are among the main duties of an internal audit, an internal audit function is needed in enterprises (TÜSİAD, 2008, s. 6).

According to Abbott, Daugherty, Parker, and Peters (2016), an effective internal audit function increases the effectiveness of corporate governance practices, provides the audit committee and other stakeholders with crucial information about the risks and internal controls of the enterprise, and examines organizational processes to make these procedures more efficient. Financial scandals in large-scale enterprises around the world also reveal the importance of the role of internal audits in preventing fraud and corruption (Krichene & Baklouti, 2021, s. 28).

As can be seen from the IIA's definition of internal audit in 1999, the ultimate goal of internal auditing is to "help the organization achieve its goals" (The Institute of Internal Auditors, 2021). The internal audit identifies and analyzes the reasons that prevent the enterprise from achieving its goals, in other words, causing the enterprise to exhibit poor performance, offers solutions for the improvement of weak or problematic areas, and ensures that necessary interventions are made in these areas. Thus, it contributes to the improvement of business performance by increasing effectiveness and productivity in business activities (Irwansyah ve ark., 2020, s. 465).

On the other hand, performance measurement is of great importance in terms of efficient and effective management of enterprises (Kennerley & Neely, 2002, s. 1222). To improve it, business performance must be measured (Ahmed, Lim, & Zairi, 1999, s. 305). Therefore, business performance needs to be monitored and assessed regularly to maintain a competitive advantage (Sangwa & Sangwan, 2018, s. 42).

The industrial sector is important because of its contribution to the economy of countries. The manufacturing industry is the most important sub-sector of the industry. It is the sector with the largest share in the world in terms of both production value and employment volume (Koç & Şenel, 2018, s. 2). According to the Gross Domestic Product and total exports of our nation, the percentage of businesses in the manufacturing industry sector is quite high (TC Cumhurbaşkanlığı, 2020, s. 103). For this reason, these enterprises are of great importance in terms of the country's economy and are expressed as the locomotive of the economy (Mercan & Kızılkaya, 2014, s. 141). Therefore, it is crucial to examine the relationship between internal audits and business performance in manufacturing industry enterprises.

The main purpose of the present study is to determine the relationship between internal audits and business performance in industrial enterprises. In this context, it was examined whether the senior management's support, the internal audit's independence, the internal auditors' professional competencies, and the internal control system affect the financial performance (return on assets, return on equity, and net profit margin). In the study, the data obtained through the application of a questionnaire on the manufacturing industrial enterprises in Borsa Istanbul were analyzed with Kruskal-Wallis H Test, a non-parametric method via SPSS (Version 26). As a result of the analysis; it has been determined that there exists a significant relationship between senior management support, professional competence, or internal control system and the

return on assets and the return on equity; and that there exists no significant relationship between the independence of the internal audit and the rates mentioned. Furthermore, it has been found that there is no significant correlation between net profit margin rate and senior management support, internal control framework, or internal audit independence.

1. Giriş

İşletmelerin faaliyette bulundukları ortam durağan olmayıp sürekli olarak değişmektedir(Bititci, Turner, & Begemann, 2000). Yaşanan değişime ayak uyduramayan ve yeniliklere uyum sağlayamayan işletmelerin, çeşitli risk ve tehlikelerle karşı karşıya kalmaları kaçınılmazdır(Yadav, Sushil, & Sagar, 2014). Değişimin göz ardı edildiği işletmelerde sağlıklı bir kontrol mekanizmasının oluşturulmaması, iş süreçlerinde gerekli iyileştirmelerin sağlanamaması, hatalı kararların alınmasından çeşitli ekonomik kayıplara kadar işletmeleri pek çok sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. İç denetim, iş süreçlerini bağımsız ve tarafsız bir şekilde gözden geçirmekte, gerekli güncelleştirmelerin ve iyileştirmelerin yapılması yönünde çözüm önerileri sunmakta(TÜSİAD, 2008) ve belirlenen işletme hedeflerine ulaşmada katkıda bulunmaktadır(Irwansyah, Malik, Kusumawardani, Kusumah, & Dewa Brata, 2020).

Öte yandan işletmelerin verimli ve etkili bir şekilde yönetilmeleri bakımından performans ölçümünün önemi kabul edilmektedir(Kennerley & Neely, 2002). Zira bilginin ölçülmesi, işletmelerin hedeflerine ulaşmaları açısından hayati önem taşımaktadır. Ölçüm yapmak, mevcut performansı değerlendirmek, kontrol etmek ve iyileştirmek için önemli bir mekanizma sağlamaktadır(Ahmed Pervaiz, Lim Kwang, & Zairi, 1999).

Mevcut çalışmada, iç denetim ile işletme performansı arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu çerçevede, üst yönetim desteğinin, iç denetimin bağımsızlığının, iç denetçilerin mesleki yeterliliklerinin ve iç kontrol sisteminin finansal performans (aktif karlılığı, öz kaynak karlılığı ve net kar marjı) üzerinde bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada, Borsa İstanbul'da yer alan imalat sanayi işletmelerine bir anket uygulanarak elde edilen veriler SPSS aracılığı ile parametrik olmayan yöntemlerden Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiştir.

2. İç Denetim Kavramı

İç denetimin tarihi eski çağlara dayanmakta(Chun, 1997), bir meslek olarak ortaya çıkışı ise 1900'lü yılların başına rastlamaktadır (Pehlivanlı, 2014). Bu yıllarda işletmelerde etkin kontrol süreçlerine duyulan ihtiyaç iç denetim kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. 1930'lu yıllara kadar önemli bir faaliyet olarak kabul görmeyen iç denetim (Moeller, 2015), 1940'lı yıllardan itibaren istikrarlı bir şekilde gelişme göstererek iş hayatına yerleşmiştir(Castanheira, Lima Rodrigues, & Craig, 2009). Bahsi geçen tarihlerde iç denetimin rolü, muhasebe kayıtlarının doğruluğunu kontrol etmek ve tespit edilen hataları düzeltmek olduğundan, iç denetimin performansı da bir bakıma belirlenen hatalı kayıtların miktarı ile ölçülmekteydi. Denetim faaliyeti sonucunda tespit edilen hata miktarı ne denli fazlaysa iç denetim o kadar başarılı kabul edilmekteydi(Munteanu & Zaharia, 2014).

1940'lı yıllardan sonra işletmelerin büyümesi, karmaşıklaşması, işletme bölümleri arasındaki koordinasyonun zorlaşması, ticari faaliyetlerdeki gelişmeler ve işletme yönetimlerinin profesyonellere bırakılması vb. olaylar yönetimin iç denetim hizmetlerinden yararlanma ihtiyacını artmıştır (Aslan, 2003; Korkmaz, 2007). Yaşanan gelişmeler yeni risklerin ortaya çıkmasına yol açmış bu durum ise işletmeleri, stratejilerini yeniden belirlemeye ve iç denetimin örgütsel konumunu yükseltmeye zorlamıştır(Castanheira et al., 2009). Dolayısıyla başlangıçta muhasebe kayıtlarının doğruluğu ile ilgilenen iç denetim, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren temel işletme risklerinin tanımlanmasına ve faaliyetlerin geliştirilmesine yönelmiştir(Munteanu & Zaharia, 2014).

İşletmelerde uygulanan diğer kontrollerin etkinliğini ve yeterliliğini inceleyip değerlendiren kurumsal kontrol mekanizması olarak ifade edilen iç denetimin (Moeller, 2015) temel hedefi, belirlenen işletme amaçlarına ulaşılmasını sağlamaktadır(The Institute of Internal Auditors, 2021). Bu açıdan iç denetim, yönetim tarafından bir kontrol mekanizması olarak kullanılmakla beraber işletmeye değer katan önemli bir yönetim faaliyeti olarak da işlev görmektedir(Türedi, Karakaya, & İldem, 2015).

2.1. İç Denetimin Tanımı

IIA tarafından 1999 yılında yapılan son tanıma göre, *"iç denetim, bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim, kurumun risk yönetimi, kontrol ve kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir*

yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur"(The Institute of Internal Auditors, 2021). Bu tanım, iç denetimin müşteri odaklı bir anlayışla tasarlandığını, güvence ve danışmanlık hizmetlerini kapsadığını vurgulamakta(Ramamoorthi, 2003), iç denetimin dayandığı temel ilkeleri belirtmektedir (Pickett, 2010). Tanım, iç denetimin rolünün değiştiğini, kapsamının kurumsal yönetim ve risk yönetimi süreçlerini de içerecek şekilde genişlediğini göstermektedir. Ayrıca söz konusu tanım, bugüne kadar yapılan en kapsamlı ve en proaktif iç denetim tanımıdır. İç denetimin kurumun faaliyetlerine değer katmak ve geliştirmek için tasarlandığını özellikle belirtmektedir (Hass, Abdolmohammadi Mohammad, & Burnaby, 2006). İç denetimin proaktif yönü, kurumsal amaçlara ulaşmayı engelleyecek tüm risklerin henüz meydana gelmeden önlenmesini ifade etmektedir(Şimşek & Ataman, 2020). Önceki tanımlarda bulunan "*kurum bünyesinde oluşturulan"* ifadesi yeni tanımda yer almamıştır. Bunun nedeni, günümüzde iç denetim hizmetinin kısmen veya tamamen kurum dışından karşılanabilmesidir(Ramamoorthi, 2003; Yılancı, 2015).

2.2. İç Denetimin Önemi ve Gerekliliği

Günümüz piyasa koşullarında varlıkları sürdürmek ve büyümek isteyen işletmeler, kurumsal yönetimin kalitesinin sağlanması amacıyla iç denetime faaliyetlerine gereksinim duymaktadırlar (TÜSİAD, 2008). Dünya genelinde büyük ölçekli işletmelerde yaşanan mali skandallar da hile ve yolsuzluğun önlenmesinde iç denetimin üstlendiği rolün önemini ortaya koymaktadır(Krichene & Baklouti).

Küçük ölçekli işletmelerde çalışanlar, faaliyetler, işlemler kolaylıkla izlenip kontrol edilebilir. Ancak işletmelerin büyümesi ve işlemelerin artmasıyla beraber tüm faaliyetlerin yöneticiler tarafından kontrol edilebilmesi zorlaşır. İşletmenin etkili bir şekilde yönetilebilmesi için etkin iç kontrol sisteminin kurulması ve işletilmesi gerekliliği doğar. İç kontrol sisteminin incelenip değerlendirilmesi iç denetimin başlıca görevleri arasında yer aldığından işletmelerde iç denetim fonksiyonuna ihtiyaç duyulur(TÜSİAD, 2008).

Etkin bir iç denetim fonksiyonu, denetim komitesine ve kurumun diğer paydaşlarına işletmenin riskleri ve iç kontrolleriyle ilgili kritik bilgiler sağlar(Abbott, Daugherty, Parker, & Peters, 2016), kurumsal yönetim uygulamalarının etkinliğini artırır(Ramamoorthi, 2003), organizasyonel süreçleri inceler ve bu süreçlerin verimliliğinin artırılmasına katkıda bulunur(Krichene & Baklouti).

IIA'nın yaptığı iç denetim tanımından da anlaşılacağı üzere, iç denetimin nihai hedefi, "*kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olmaktır"*(The Institute of Internal Auditors, 2021). İç denetim, işletmenin amaçlarına ulaşmasını engelleyen, diğer bir ifadeyle, işletmenin düşük performans sergilemesine yol açan nedenleri belirler ve analiz eder, zayıf veya sorunlu alanların iyileştirmesine yönelik çözüm önerileri sunarak bu alanlara gerekli müdahalelerin yapılmasını sağlar. Böylece işletme faaliyetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artırılması suretiyle işletme performansının geliştirilmesine katkıda bulunur(Irwansyah et al., 2020). Bu nedenler çerçevesinde değerlendirildiğinde, iç denetimin kurumlar için ihtiyaçtan öte bir gereklilik olduğunu söylemek mümkündür(Iovu, 2017).

3. Performans ve İşletme Performansı Kavramları

Fransızca bir sözcük olan performans dilimizde "başarım" olarak ifade edilmektedir. "Başarım" ise, "elde edilen bir başarı, herhangi bir olayı veya durumu başarma isteği ve gücü" anlamlarına gelmektedir(TDK, 2021).

İşletme performansı kavramı ile ilgili literatürde net ve kesin bir tanım bulunmamaktadır(Koralun-Bereznicka, 2013). Söz konusu kavram, işletmenin belirli bir dönemde ulaştığı üretim hacmi veya fiili üretimin planlanan üretime oranı (Akal, 1998) veya belirli bir süreç sonunda işletmenin elde ettiği sonuçlar (Öztek, 2005) ya da işletmenin kaynaklarını kullanarak hedeflerine etkili ve verimli bir şekilde ulaşma yeteneği (Shahzad, Luqman, Khan, & Shabbir, 2012) olarak değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Karlılık, büyüme, üretim hacmi (Daft, 2009), verimlilik, etkinlik ve iyileştirme vb. pek çok kavram işletmeler performansını ifade etmek için bir gösterge olarak kullanılmaktadır(Heffernan & Flood, 2000).

İşletme performansı sonucu elde edilen bilgiler, işletmenin cari durumu (Şimdi Neredeyiz?), potansiyelinden yararlanma derecesi (Daha Ne Kadar İyi Olabilirdik?) ve nerede bulunması gerektiği (Nerede Olmalıyız?) konularında yararlı bilgiler

sağlamaktadır(Akal, 1998). Dolayısıyla, işletme performansı ile ilgili bilgiler geçmiş ve mevcut verilerin birlikte analiz edilerek geleceğe yönelik planlamaların yapılmasına, kaynakların etkin kullanılmasına, rekabette üstünlüğün sağlanmasına ve en nihayetinde işletmenin gelecekte de var olabilme amaçlarına hizmet etmektedir.

3.1. İşletme Performansının Ölçümü ve Önemi

Performans ölçümü, önceden belirlenen amaçlarla, belirli bir sürecin sonunda elde edilen sonuçların (ürünlerin, hizmetlerin veya çıktıların) birlikte değerlendirmesine yönelik analitik bir süreç olarak tanımlanmaktadır(İlhan & Şener, 2013). Bu noktadan hareketle performans ölçümünü, belirli bir sürecin sonunda, üst yönetim tarafından belirlenen işletme amaçlarına ne derece ulaşıldığının belirli yöntemlerle saptanması şeklinde tanımlamak mümkündür. Diğer bir ifadeyle, ulaşılmak istenen hedef (veya sonuç) ile ulaşılan hedefin (veya sonucun) karşılaştırılarak ortaya çıkan olumlu veya olumsuz durumun saptanması performans ölçümü olarak adlandırılmaktadır.

Performans ölçümü işletmeler açısından, daima önemli bir konu olmuştur(Amaratunga, 2000). Bunun nedeni şiddetli rekabet koşullarının işletmeler üzerinde oluşturduğu baskılardır. Bu durum işletmeleri, hayatta kalmak ve amaçlarını gerçekleştirmek için performanslarını geliştirmeye zorlamaktadır(Hussain & Hoque, 2002). Ölçülemeyen bir şeyin geliştirilebilmesi mümkün olmadığından(Bayyurt, 2007), performansın geliştirilebilmesi için öncelikle ölçülmesi gerekmektedir. İşletme yönetimleri tarafından yaygın bir şekilde kullanılan "ölçemediğiniz şeyi yönetemezsiniz" ve "ölçülen yapılmıştır" ifadeleri de performans ölçümünün önemini göstermektedir(Amaratunga, 2000). Bu bağlamda, işletmelerin belirlediklere amaçlara ulaşabilmeleri için performanslarını ölçmeleri gerekmektedir. Ölçüm yapmak, işletmelere iş süreçlerini kontrol etmek, değerlendirmek ve bu süreçleri iyileştirmek için bir fırsat sağlaması nedeniyle büyük önem taşımakta (Ahmed Pervaiz et al., 1999), aynı zamanda işletmelerin uzun vadeli amaçlarına ulaşmalarında anahtar görevi görmektedir(Hussain, 2005).

Performans ölçümü, yöneticilerin karar verme sürecinde daha uygun ve güvenilir bilgiler elde etmek amacıyla yararlandıkları bir süreçtir(Özeren & Aral, 2002). İşletme performansının ölçümü ve değerlendirilmesi, geçmiş dönemlerdeki eksikliklerin ve yapılan hataların belirlenmesi bunların düzeltilmesi, kaynak ve yatırımların rasyonel bir şekilde yönetilmesi, işletmenin geleceğe ilişkin planlarının sağlam temeller üzerine inşa edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır(Bayyurt, 2007). Aynı zamanda performans ölçümü, gerçekleştirilen faaliyetlerin işletmenin stratejileriyle ve hedefleriyle ne derece uyumlu olduğunun belirlenmesinde faydalı bilgiler sağlamaktadır(Abdel-Maksoud, 2007). Bu sebeple performans ölçümünden elde edilen bilgiler, yöneticilerin alacakları kararların doğruluk derecesini artırmakta, işletme performansını geliştirmekte ve işletmenin amaçlara ulaşabilme yeteneğini olumlu etkilemektedir(Bayyurt, 2007).

3.2. İşletme Performansı Ölçüm Yöntemleri

İşletme performansını farklı şekillerde ölçmek mümkündür(Cristian & Monica, 2017). Farklı bir ifadeyle, performans ölçümünde kullanılan yöntemler; finansal yöntemler, finansal olmayan yöntemler ve bu iki yöntemin bir arada kullanıldığı bütünleşik (entegre) yöntemler şeklinde üç başlıkta ele alınabilir(Çanakçıoğlu & Demirbaş, 2009).

Mali kaynakların etkili ve verimli kullanımını esas alan finansal yöntemler(Otley, 2007), uzun yıllar kurumsal performansın değerlendirilmesinde işletmeler tarafından kullanılmıştır (Kennerley & Neely, 2002). Bu yöntemler, finansal muhasebenin çıktıları olan gelir tablosu, bilanço ve nakit akış tablosunda yer alan bilgilere dayanmakta, işletme performansının ölçümünde; yatırımın karlılığı, aktif karlılığı, satışların karlılığı vb. karlılık oranlarının yanı sıra (Ghalayini, Noble, & Crowe, 1997), büyüme oranları, likidite oranları, kaldıraç oranları, verimlilik oranları gibi finansal ölçütleri esas almaktadır(Choe, 2004; Çanakçıoğlu & Demirbaş, 2009; Otley, 2007; Parker, 2000).

Niteliksel performans sonuçlarını yansıtan finansal olmayan yöntemler, işletmenin sosyal, beşeri ve finansal olmayan diğer kaynaklarını kapsamaktadır(Alpkan, Ergün, Bulut, & Yilmaz, 2005). Diğer bir ifadeyle finansal olmayan performans, müşteri memnuniyeti, işbirliği, ürün kalitesi, vb. parasal olmayan, kalitatif performansı ifade etmektedir (Choe, 2004).

Bütünleşik yöntemler, finansal ve finansal olmayan ölçütleri birlikte ve dengeli bir şekilde dikkate alan, işletmeyi çok boyutlu olarak değerlendirmeyi amaçlayan yöntemlerdir (Buhovac & Groff, 2012; Kennerley & Neely, 2002). Söz konusu yöntemlere Performans Piramidi (Performance Pyramid-Lynch and Cross, 1991), Dengeli Performans Karnesi (Balanced Scorecard-Kaplan and Norton, 1992), Performans Prizması (Performance Prism-Neely et al., 2001) vb. yöntemler örnek verilebilir(Yadav et al., 2014).

4. Uygulama

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Borsa İstanbul'da yer alan imalat işletmelerinde, iç denetim ile finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu kapsamda üst yönetimin iç denetim birimine sağladığı destek, iç denetimin bağımsızlığı, iç denetçilerin mesleki yeterlilikleri ve iç kontrol sistemi ile finansal performans ölçütleri olan aktif karlılığı, özkaynak karlılığı ve net kar marjı oranları arasında bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmaktadır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Borsa İstanbul'da yer alan imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler mevcut araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Söz konusu işletmelerin sayısı ve faaliyette bulundukları alt sektörler Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1: İmalat Sanayinin Alt Sektörleri

İmalat Sanayinin Alt Sektörleri	**İşletme Sayısı**
Gıda İçecek ve Tütün	27
Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri	23
Orman Ürünleri ve Mobilya	5
Kağıt ve Kağıt Ürünleri, Basım Ve Yayın	13
Kimya İlaç Petrol Lastik ve Plastik Ürünler	33
Taş ve Toprağa Dayalı	22
Ana Metal Sanayi	18
Metal Eşya Makine Elektrikli Cihazlar ve Ulaşım Araçları	33
Diğer İmalat Sanayi	1
Toplam	175

Araştırma söz konusu işletmelerin 2015-2019 dönemlerine ilişkin 5 yıllık süreyi kapsamaktadır. Mevcut çalışma, anket formunda yer alan ifadeler ve katılımcıların verdikleri cevaplar ile sınırlı kalmaktadır. Katılımcıların verdikleri cevapların doğru olduğu varsayılmaktadır.

4.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı çerçevesinde oluşturulan on iki adet hipotez aşağıda belirtilmiştir:

H_1: Üst yönetimin iç denetim birimine sağladığı destek ile aktif karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_2: İç denetimin bağımsızlığı ile aktif karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_3: İç denetçilerin mesleki yeterlilikleri ile aktif karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_4: İç kontrol sistemi ile aktif karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_5: Üst yönetimin iç denetim birimine sağladığı destek ile özkaynak karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_6: İç denetimin bağımsızlığı ile özkaynak karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_7: İç denetçilerin mesleki yeterlilikleri ile özkaynak karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_8: İç kontrol sistemi ile özkaynak karlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_9: Üst yönetimin iç denetim birimine sağladığı destek ile net kar marjı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_{10}: İç denetimin bağımsızlığı ile net kar marjı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_{11}: İç denetçilerin mesleki yeterlilikleri ile net kar marjı arasında anlamlı bir ilişki vardır,

H_{12}: İç kontrol sistemi ile net kar marjı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.4. Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırmada amaçlarına ulaşılabilmek üzere gereksinim duyulan veriler anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Ayrıca çalışmada herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamış, tam sayım yoluyla 175 işletmenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin kurumsal e posta adreslerine, iç denetim birimleri tarafından cevaplandırılmak üzere on-line anket linki gönderilmiştir. Araştırma süreci tamamlandığında 67 adet anket formunun işletmeler tarafından doldurularak geri gönderildiği belirlenmiş ancak bunlardan 5 adet formun analize uygun görülmemesi nedeniyle (iç denetçilerin/katılımcıların işletmede çalıştığı sürenin 5 yılın altında olmasından) analize dahil edilmeyerek toplamda 62 adet anket formu SPSS (Versiyon 26) ile analiz edilmiştir.

4.5. Araştırmanın Bulguları

4.5.1. İç Denetim Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Tabloda 2'de iç denetim ölçeğinin alt boyutları olan üst yönetim desteği, iç denetimin bağımsızlığı ve mesleki yeterlilik ile iç kontrol sisteminin etkinliğine ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları yer almaktadır. Her bir boyut için maddelerin iç tutarlılığını ölçmek amacıyla güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 2: İç Denetim Ölçeğinin Alt Boyutları

İç Denetim Ölçeğinin Alt Boyutları	**Cronbach Alpha (α)**
Üst Yönetim Desteği	0,78
İç Denetimin Bağımsızlığı	0,91
Mesleki Yeterlilik	0,82
İç Kontrol Sistemi	0,91

Tablo 2'de yer alan Cronbach Alpha değerleri incelendiğinde, tüm alt boyutlar için ölçeğin güvenilir olduğu görülmektedir.

4.5.2. Hipotez Testlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada finansal performans ölçütü olarak kullanılan aktif karlılığı, öz kaynak karlılığı ve net kar marjı oranları ile iç denetim ölçeğinde yer alan alt boyutlar (üst yönetim desteği, iç denetimin bağımsızlığı, mesleki yeterlilik ve iç kontrol sistemi) arasındaki ilişkileri tespit etmek üzere, ilk olarak iç denetim ölçeğinde yer alan alt boyutlara ait değerlerin normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov-Smirnov Testi ile araştırılmış ve dağılımların normal olmadığı görülmüştür. Bu nedenle hipotezler Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences-SPSS) Versiyon 26'da, parametrik olmayan yöntemlerden **Kruskal-Wallis H Testi** ile test edilmiştir. Testler %5 anlamlılık, %95 güven düzeyinde yapılmıştır. Finansal ölçütlerin her biri ordinal ölçekli, dolayısıyla kategoriktir. İç denetim ölçeğinin alt boyutları ise oransal ölçekli (nicel)'dir.

İç Denetim ile Aktif Karlılığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Hipotez Testi Sonuçları

Tablo 3'te mevcut araştırmanın amaçları doğrultusunda, iç denetim ile aktif karlılığı arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik oluşturulan hipotezlere (H_1, H_2, H_3, H_4) ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3: İç Denetim İle Aktif Karlılığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Hipotez Testi Sonuçları					
İç Denetim Ölçeğinde Yer Alan Alt Boyutlar	**Aktif Karlılığı (Net Kar/ Toplam Varlıklar)**	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Kruskal Wallis H**	**P**
Üst Yönetim Desteği	Önemli Ölçüde Azaldı	1	1,00	10,915	0,028
	Azaldı	8	37,56		
	Değişmedi	18	22,39		
	Arttı	30	34,90		
	Önemli Ölçüde Arttı	5	40,30		
	Toplam	62			
İç Denetimin Bağımsızlığı	Önemli Ölçüde Azaldı	1	1,50	5,579	0,233
	Azaldı	8	36,31		
	Değişmedi	18	26,75		
	Arttı	30	33,03		
	Önemli Ölçüde Arttı	5	37,70		
	Toplam	62			
Mesleki Yeterlilik	Önemli Ölçüde Azaldı	1	1,50	11,027	0,026
	Azaldı	8	39,56		
	Değişmedi	18	22,78		
	Arttı	30	33,83		
	Önemli Ölçüde Arttı	5	42,00		
	Toplam	62			
İç Kontrol Sistemi	Önemli Ölçüde Azaldı	1	1,00	9,987	0,041
	Azaldı	8	39,25		
	Değişmedi	18	24,56		
	Arttı	30	32,50		
	Önemli Ölçüde Arttı	5	44,20		
	Toplam	62			

Tablo 3 incelendiğinde, üst yönetim desteği ile aktif karlılığı oranı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (p=0,028<0,05). **H1 kabul edilmiştir.** Üst yönetim desteği puanının, aktif karlılığı önemli ölçüde artan işletmelerde daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. İç denetimin bağımsızlığı ile aktif karlılığı oranı arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (p=0,233<0,05). **H2 reddedilmiştir.** Mesleki yeterlilik ile aktif karlılığı oranı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (p=0,026<0,05). **H3 kabul edilmiştir.** Mesleki yeterlilik puanının da aktif karlılığı önemli ölçüde artan işletmelerde en yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İç kontrol sistemi ile aktif karlılığı oranı arasındaki ilişki de anlamlıdır (p=0,041<0,05). **H4 kabul edilmiştir.** Burada da en yüksek iç kontrol sistemi puanının aktif karlılığı önemli ölçüde artan işletmelere ait olduğu görülmektedir.

İç Denetim İle Öz Kaynak Karlılığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Hipotez Testi Sonuçları

Tablo 4'te iç denetim ile öz kaynak karlılığı arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik olarak oluşturulan hipotezlere (H_5, H_6, H_7, H_8) ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: İç Denetim İle Öz Kaynak Karlılığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Hipotez Testi Sonuçları					
İç Denetimin Alt Boyutları	**Öz Kaynak Karlılığı (Net Kar/ Toplam Öz kaynaklar)**	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Kruskal-Wallis H**	**P**
Üst Yönetim Desteği	Önemli ölçüde azaldı	1	1,00	9,667	0,046
	Azaldı	8	37,56		
	Değişmedi	19	23,42		
	Arttı	29	34,97		
	Önemli ölçüde arttı	5	38,50		
	Toplam	62			
İç Denetimin Bağımsızlığı	Önemli ölçüde azaldı	1	1,50	5,819	0,213
	Azaldı	8	36,31		
	Değişmedi	19	26,82		
	Arttı	29	33,03		
	Önemli ölçüde arttı	5	38,70		
	Toplam	62			
Mesleki Yeterlilik	Önemli ölçüde azaldı	1	1,50	12,602	0,013
	Azaldı	8	39,56		
	Değişmedi	19	22,42		
	Arttı	29	34,03		
	Önemli ölçüde arttı	5	44,40		
	Toplam	62			
İç Kontrol Sistemi	Önemli ölçüde azaldı	1	1,00	9,692	0,046
	Azaldı	8	39,25		
	Değişmedi	19	24,24		
	Arttı	29	33,45		
	Önemli ölçüde arttı	5	41,50		
	Toplam	62			

Tablo 4 incelendiğinde üst yönetim desteği ile öz kaynak karlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p=0,046<0,05). **H_5 kabul edilmiştir**. En yüksek üst yönetim desteği puanı, öz kaynak karlılık oranı önemli ölçüde artan işletmelere aittir. İç denetimin bağımsızlığı ile öz kaynak karlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p=0,213>0,05). **H_6 reddedilmiştir.** Mesleki yeterlilik ile öz kaynak karlılığı oranı arasında anlamlı ilişki vardır (p=0,013<0,05). **H_7 kabul edilmiştir.** En yüksek mesleki yeterlilik puanı öz kaynak karlılığı önemli ölçüde artan işletmelere aittir. İç kontrol sistemi ile öz kaynak karlılığı oranı arasında da anlamlı ilişki vardır (p=0,046<0,05).**H_8 kabul edilmiştir.** İç kontrol sistemi puanı en yüksek işletmeler, öz kaynak karlılığı oranının da önemli ölçüde arttığı işletmelerdir.

İç Denetim İle Net Kar Marjı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Hipotez Testi Sonuçları

Tablo 5'te, iç denetim ile net kar marjı arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik olarak oluşturulan hipotezlere (H_9, $H_{10,}$ H_{11}, H_{12}) ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5: İç Denetim İle Net Kar Marjı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Hipotez Testi Sonuçları					
İç Denetimin Alt Boyutları	**Net Kar Marjı Oranı:(Dönem Net Karı/ Net Satışlar)**	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Kruskal-Wallis H**	**P**
Üst Yönetim Desteği	Önemli ölçüde azaldı	1	47,50	4,991	0,288
	Azaldı	9	28,89		
	Değişmedi	23	26,13		
	Arttı	28	35,93		
	Önemli ölçüde arttı	1	38,50		
	Toplam	62			
İç Denetimin Bağımsızlığı	Önemli ölçüde azaldı	1	32,50	1,111	0,892
	Azaldı	9	29,28		
	Değişmedi	23	29,48		
	Arttı	28	33,48		
	Önemli ölçüde arttı	1	41,50		
	Toplam	62			
Mesleki Yeterlilik	Önemli ölçüde azaldı	1	32,50	4,075	0,396
	Azaldı	9	32,06		
	Değişmedi	23	26,22		
	Arttı	28	35,00		
	Önemli ölçüde arttı	1	49,00		
	Toplam	62			
İç Kontrol Sistemi	Önemli ölçüde azaldı	1	24,50	2,836	0,586
	Azaldı	9	33,39		
	Değişmedi	23	26,91		
	Arttı	28	34,71		
	Önemli ölçüde arttı	1	37,00		
	Toplam	62			

Tablo 5 incelendiğinde tüm p değerleri 0,05'ten büyük olduğundan $\mathbf{H_9}$, $\mathbf{H_{10}}$, $\mathbf{H_{11}}$ **ve** $\mathbf{H_{12}}$ **reddedilmiştir.** Net kar marjı oranındaki değişim ile üst yönetim desteği, iç denetimin bağımsızlığı, mesleki yeterlilik ve iç kontrol sistemi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

5. Sonuç

İşletmelerin belirledikleri amaçlara ulaşmada gösterdikleri başarı düzeyi olarak ifade edilen işletme performansı, kurum kaynaklarının ekonomik kullanılıp kullanılmadığına, faaliyetlerde verimliliğin sağlanıp sağlanmadığına, hata, hile ve yolsuzluların engellenip engellenemediğine, mevcut ve olası risklere karşı etkin bir risk yönetim sürecinin işletilip işletilmediğine yani kurumsal düzeyde etkin bir kontrol mekanizmasının mevcut olup olmadığına bağlıdır. Bu noktada hem işletme amaçlarına ulaşmayı temel hedef olarak benimseyen hem de işletmedeki iç kontrol sisteminin etkinliğini değerlendiren bir fonksiyon olarak iç denetimin varlığı, işletme performansının artırılmasında büyük önem taşımaktadır.

Bir işletmenin geleceğe yönelik başarılı bir planlama yapabilmesi, her şeyden önce mevcut durumunu doğru analiz edebilmesine ve değerlendirebilmesine bağlıdır. Bu ise işletme performansının doğru bir şekilde ölçülmesini gerektirmektedir.

Bu araştırmada BİST imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde iç denetim ile işletme performansı arasında herhangi bir ilişkinin bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla; üst yönetim tarafından iç denetime sağlanan desteğin, iç denetim biriminin bağımsızlığının, iç denetçilerin mesleki yeterliliklerinin ve iç kontrol sisteminin sırasıyla aktif karlılığı, öz kaynak karlılığı ve net kar marjı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu çerçevede anketlerden elde edilen veriler SPSS (Versiyon 26) programında parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis H Testi ile (%5 anlamlılık, %95 güven düzeyinde) analiz edilmiştir. Üst yönetim desteği, mesleki yeterlilik ve iç kontrol sistemi ile aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı oranları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, fakat iç denetimin bağımsızlığı ile söz konusu oranlar (aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı) arasında anlamlı ilişkinin bulunmadığı; net kar marjı oranındaki değişim ile üst yönetim desteği, iç denetimin bağımsızlığı, mesleki yeterlilik ve iç kontrol sistemi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- Y.U., S.A.; Veri Toplama- Y.U.; Veri Analizi/Yorumlama- Y.U., S.A.; Yazı Taslağı- Y.U., S.A.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Y.U., S.A.; Son Onay ve Sorumluluk- Y.U., S.A.
Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Author Contributions: Conception/Design of Study- Y.U., S.A.; Data Acquisition- Y.U.; Data Analysis/Interpretation- Y.U., S.A.; Drafting Manuscript- Y.U., S.A.; Critical Revision of Manuscript- Y.U., S.A.; Final Approval and Accountability- Y.U., S.A.
Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.
Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Kaynaklar

Abbott, L. J., Daugherty, B., Parker, S., & Peters, G. F. (2016). Internal Audit Quality and Financial Reporting Quality: The Joint Importance of Independence and Competence. *Journal of Accounting Research, 54*(1), 3-40. doi:https://doi.org/10.1111/1475-679X.12099

Abdel-Maksoud, A. B. (2007). Performance Measurement Systems At Operational Level. In A. B. Abdel-Maksoud & M. G. Abdel-Kader (Eds.), *Non-financial performance measurement and management practices in manufacturing firms: a comparative international analysis* (Vol. 17, pp. 13-34). Amsterdam; Oxford: Elsevier JAI.

Ahmed Pervaiz, K., Lim Kwang, K., & Zairi, M. (1999). Measurement practice for knowledge management. *Journal of Workplace Learning, 11*(8), 304-311. doi:10.1108/13665629910300478

Akal, Z. (1998). *İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi Çok Yönlü Performans Göstergeleri* (3 ed.). Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları No:473.

Alpkan, L., Ergün, E., Bulut, Ç., & Yilmaz, C. (2005). Şirket Girişimciliğinin Şirket Performansına Etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 2*(6), 175-189. doi:10.31671/dogus.2019.270

Amaratunga, D. (2000). Assessment of facilities management performance. *Property Management, 18*(4), 258-266. doi:10.1108/02637470010348816

Aslan, S. (2003). *Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim* (1. Baskı ed.). İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.

Bayyurt, N. (2007). İşletmelerde performans değerlendirmenin önemi ve performans göstergeleri arasindaki ilişkiler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(53), 577-592.

Bititci, U. S., Turner, U., & Begemann, C. (2000). Dynamics of performance measurement systems. *International journal of operations & production management*.

Buhovac, A. R., & Groff, M. Z. (2012). Contemporary performance measurement systems in Central and Eastern Europe: a synthesis of the empirical literature. *Journal of East European Management Studies, 17*(1), 68-103. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/23281744

Castanheira, N., Lima Rodrigues, L., & Craig, R. (2009). Factors associated with the adoption of risk-based internal auditing. *Managerial Auditing Journal, 25*(1), 79-98. doi:10.1108/02686901011007315

Choe, J.-M. (2004). The relationships among management accounting information, organizational learning and production performance. *The Journal of Strategic Information Systems, 13*(1), 61-85.

Chun, C. (1997). On the functions and objectives of internal audit and their underlying conditions. *Managerial Auditing Journal, 12*(4/5), 247-250. doi:10.1108/02686909710173966

Cristian, Ș., & Monica, L. (2017). Measuring performance in organizations from multi-dimensional perspective. *Annals-Economy Series, 4*, 217-223.

Çanakçıoğlu, M., & Demirbaş, M. (2009). Performans ölçüm yöntemleri ile kurumsal karne yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 59*(2), 213-238.

Daft, R. L. (2009). *Organization theory & design* (10 ed.). Ohio: South-Western College Pub.

Ghalayini, A. M., Noble, J. S., & Crowe, T. J. (1997). An integrated dynamic performance measurement system for improving manufacturing competitiveness. *International Journal of production economics, 48*(3), 207-225.

Hass, S., Abdolmohammadi Mohammad, J., & Burnaby, P. (2006). The Americas literature review on internal auditing. *Managerial Auditing Journal, 21*(8), 835-844. doi:10.1108/02686900610703778

Heffernan, M. M., & Flood, P. C. (2000). An exploration of the relationships between the adoption of managerial competencies, organisational characteristics, human resource sophistication and performance in Irish organisations. *Journal of European Industrial Training.*

Hussain, M. (2005). Management accounting performance measurement systems in Swedish banks. *European Business Review.*

Hussain, M., & Hoque, Z. (2002). Understanding non-financial performance measurement practices in Japanese banks: A new institutional sociology perspective. *Accounting, Auditing & Accountability Journal.*

İlhan, E., & Şener, Z. (2013). Performans ölçümünde kullanılan yöntemler: performans karnesi ve kumanda paneli karşılaştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(57), 107-120.

Iovu, C. (2017). Aspects concerning the internal audit of inventories. *Audit Financiar, 15*(146). doi:10.20869/auditf/2017/146/276

Irwansyah, Malik, S. A., Kusumawardani, Y. P., Kusumah, M., & Dewa Brata, I. O. (2020). The Role Of Internal Audit On The Performance Effectiveness Of Public Sector Organizations. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology, 17*(5), 462-476. Retrieved from http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=147767257&lang=tr&site=ehost-live

Kennerley, M., & Neely, A. (2002). A framework of the factors affecting the evolution of performance measurement systems. *International journal of operations & production management*.

Koralun-Bereznicka, J. (2013). *Corporate Performance: A Ratio-Based Approach to Country and Industry Analyses* (1 ed.): Springer International Publishing.

Korkmaz, U. (2007). Kamuda iç denetim. *Bütçe Dünyası Dergisi, 2*(25), 4-15.

Krichene, A., & Baklouti, E. Internal audit quality: perceptions of Tunisian internal auditors an explanatory research. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 27. doi:10.1108/jfra-01-2020-0010

Moeller, R. R. (2015). *Brink's modern internal auditing: a common body of knowledge* (Eighth ed.). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.,.

Munteanu, V., & Zaharia, D. L. (2014). Current Trends in Internal Audit. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 116*, 2239-2242. doi:https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.551

Otley, D. (2007). Accounting performance measurement: a review of its purposes and practices. In A. Neely (Ed.), *Business Performance Measurement: Unifying Theory and Integrating Practice* (2 ed., pp. 11-35). Cambridge: Cambridge University Press.

Özeren, B., & Aral, C. S. (2002). Yönetim ve Hesapverme Sorumlulu÷ u Amaçları Bakımından Performans Bilgisi. In: Ankara.

Öztek, M. Y. (2005). Performans Ölçümünde Esas Alınan Ölçütler. *Öneri Dergisi, 6*(23), 19-22.

Parker, C. (2000). Performance measurement. *Work study.*

Pehlivanlı, D. (2014). *Modern İç Denetim Güncel İç Denetim Uygulamaları* (2 ed.). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Pickett, K. H. S. (2010). *The Internal Auditing Handbook* (3 ed.). United Kingdom.: John Wiley & Sons Ltd.

Ramamoorthi, S. (2003). Internal Auditing : History Evolution and Prospects. In A. D. J. Bailey, A. A. Gramling, & S. Ramamoorthi (Eds.), *Research opportunities in internal auditing* (First ed., pp. 1-23). Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors Research Foundation.

Shahzad, F., Luqman, R. A., Khan, A. R., & Shabbir, L. (2012). Impact of organizational culture on organizational performance: An overview. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business, 3*(9), 975-985.

Şimşek, K., & Ataman, B. (2020). Uluslararası İç Denetim Standartları Kapsamında Yürütülen İç Denetim Faaliyetlerinin Kurumsal Yönetim Kalitesi Üzerindeki Rolünün Çoklu Regresyon Analizi İle Değerlendirilmesi. *M U Iktisadi ve Idari Bilimler Dergisi, 42*(2), 386-409. doi:10.14780/muiibd.854540

TDK. (2021). Performans. Retrieved from https://sozluk.gov.tr/

The Institute of Internal Auditors. (2021). Definition of Internal Auditing. Retrieved from https://na.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/pages/definition-of-internal-auditing.aspx.

Türedi, H., Karakaya, G., & İldem, M. (2015). Kurumsal yönetim ve iç denetim ilişkisi. *Sayıştay Dergisi, 96*, 55-74.

TÜSİAD. (2008). *Yönetim Kurulları'nda İç Denetim Hakkında Sorulması Gereken 12 Soru*. Retrieved from Graphis Matbaa: İstanbul: https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/3661-yonetim-kurullarinda-ic-denetim-hakkinda-sorulmasi-gereken-12-soru

Yadav, N., Sushil, & Sagar, M. (2014). Revisiting performance measurement and management: deriving linkages with strategic management theories. *International Journal of Business Performance Management, 15*(2), 87-105.

Yılancı, M. (2015). *İç Denetim ve İç Kontrol Değerleme Rehberi* (Genişletilmiş 3. Baskı ed.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

DOI: 10.26650/MED.1224266

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Türkiye'de Entegre Raporlama Çalışmaları: Sistematik Literatür İncelemesi (2012-2022)

Integrated Reporting Research in Turkiye: A Systematic Literature Review (2012-2022)

Emine Serap Kurt[1]

[1]Arş. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, İ.İ.B.F., Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye. E-posta: serapkurt@trakya.edu.tr

ORCID: E.S.K. 0000-0003-2192-0669

ÖZ

Geleneksel raporlama anlayışının merkezinde finansal raporlama vardır ancak bu raporlama türü paydaşların sürdürülebilirlik ve finansal olmayan bilgi taleplerine cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Bu ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkan entegre raporlama gelişmekte olan kurumsal raporlama ekosisteminin önemli bir parçasıdır ve kuruluşun değer yaratım hikayesini paydaşlarına iletmede kullandığı en önemli iletişim araçlarından biridir. Entegre raporlama belirsizlik ortamında faaliyet gösteren şirketlere maruz kaldıkları sürdürülebilirlik ve finansal olmayan riskleri yönetmelerinde yardımcı olur ve çeviklik sağlar. Ayrıca şirketin şeffaflığını ve hesap verebilirliğini artırarak finansmana erişimini kolaylaştırır. Özellikle 2000'li yıllardan beri kullanımı ve önemi artarak devam eden entegre raporlama konusunda yabancı ve Türkçe alan yazın gelişmeye devam etmektedir. Bu çalışmanın amacı; entegre raporlama konusunda Türkiye'de yazılan tezleri ve makaleleri analiz ederek, sonraki çalışmaların konusunu oluşturabilecek araştırma boşluklarını belirlemektir. Çalışmada 2012-2022 yılları arasında Türkiye'de entegre raporlama konusunda yazılmış tezler ve makaleler sistematik literatür incelemesi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. TRDizin, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi'nde 20.11.2022 tarihinde entegre raporlama ile ilgili anahtar kelimeler kullanılarak tez veya makale başlığında arama yapılmıştır. Ayrıca aramada hakemli dergilerdeki makaleler seçilmiş ve yayın dili olarak da Türkçe ve İngilizce yayınlar incelenmiştir. Nihai örneklem 102 makale ve 63 tezden oluşmaktadır. İlk makalenin 2012, ilk tezin ise 2016 yılında yazıldığı tespit edilmiştir. İncelenen çalışmaların 2021 ve 2022 yıllarında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Entegre raporlama çerçevesinin 2021 yılında güncellenip yayınlanmasının ve aynı yıl Türkçe'ye çevrilmesinin yayın sayısına önemli bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmaların entegre raporlama ile ilgili genel bilgiler içerdiği, entegre raporlamanın firma performansına etkisi, entegre raporlama kılavuz ilkelerinin ve içerik öğelerinin uygunluğuna ilişkin çalışmalar olduğu saptanmıştır. Gelecekteki çalışmaların entegre raporlamanın kalitesi, entegre raporlamanın belirleyicileri, değer yaratma ve entegre düşünme konularında yapılması tavsiye edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Entegre Raporlama, Sistematik Literatür İncelemesi, Türkiye
JEL Kod: M40, M49

ABSTRACT

Financial reporting is a core aspect of the traditional reporting approach but falls short of responding to stakeholders' requests for sustainability and non-financial information. One of the most crucial communication tools companies use to communicate how they create value to their stakeholders is integrated reporting, which was born out of this requirement and has become a crucial component of the growing corporate reporting ecosystem. Integrated reporting provides agility and helps with sustainability management and the non-financial risks businesses face that operate in an uncertain environment. Integrated reporting additionally improves an organization's accountability and transparency, which makes raising capital easier. The foreign and Turkish literature continue to develop regarding the field of integrated reporting, which has grown in popularity and importance in recent

Başvuru/Submitted: 25.12.2022 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 17.01.2023 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 28.01.2023 **Kabul/Accepted:** 11.02.2023

Sorumlu yazar/Corresponding author: Emine Serap Kurt / serapkurt@trakya.edu.tr

Atıf/Citation: Kurt, E. S. (2023). Türkiye'de entegre raporlama çalışmaları: sistematik literatür incelemesi (2012-2022). *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute, 68*, 15-42. https://doi.org/10.26650/MED.1224266

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

years, particularly since the 2000s. The purpose of this study is to identify research gaps that could be the subject of future studies by analyzing the theses and articles on integrated reporting that have been written in Turkiye. The study uses the systematic literature review approach to assess the theses and articles concerning integrated reporting that were published in Türkiye between 2012-2022. The scan was conducted on November 20, 2022 using research words connected to integrated reporting in the TRDizin, DergiPark, and National Thesis Center websites and included only Turkish and English papers in peer-reviewed journals as well as graduate student theses. The final sample consists of 102 articles and 63 theses. The earliest article and thesis were found to have been written in 2012 and 2016, respectively. In 2021 and 2022, the scanned studies that examine this topic were seen to have increased. The publication of the revised integrated reporting framework in 2021 along with its simultaneous translation into Turkish was concluded to have had no noticeable impact. The existing studies were determined to include general information about integrated reporting, the impact of integrated reporting on company performance, and the compatibility of integrated reporting guidelines and content items. Future research can focus on value creation, integrated thinking, integrated reporting, and sustainability, as well as the quality of integrated reporting and its causes.
Keywords: Integrated Reporting, Systematic Literature Review, Turkiye
JEL Code: M40, M49

Extended Abstract

Integrated reporting is a process based on integrated thinking that results in a sustainable approach wherein an organization discloses the value it creates, retains, and consumes over time. Integrated reporting is also a transparent stakeholder-oriented approach to a company's financial, environmental, social, and governance performance; long-term plans; risks and opportunities; and strategy.

This study aims to examine postgraduate theses and articles on integrated reporting in Türkiye to identify research gaps that could be addressed in future studies. The final scan that constitutes the study's sample was carried out on the TRDizin, DergiPark, and National Thesis Center websites on November 20, 2022 in both Turkish and English using the following search words: integrated reporting, integrated report, and integrated thinking. The search terms were limited to articles in refereed journals and postgraduate theses in Turkish and English, with only the titles being scanned. The final sample consists of 102 articles and 63 theses. The systematic literature review method was chosen because the number and content of the datasets used in this study are small and manageable enough to be examined manually.

Of the research sample's 102 articles, 91 were written in Turkish and 11 in English. The earliest published article that was examined is titled "*Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama)*" [Developments in Sustainability and Social Responsibility Reporting: Integrated Reporting] and was written in 2012 by Yanık and Türker. The year in which the greatest number of articles was published (n = 20) was 2019. Upon examining the articles, most of them are clearly research articles. As the literature on the subject developed, Research articles were determined to have replaced review articles in terms of most common type published. Approximately 26% of all articles are seen to have been derived from theses. Furthermore, the authors who wrote theses and served as thesis advisors in the field contributed to 23% of the literature. Another noteworthy issue is that some congress abstracts and full-text papers had been published as articles in peer-reviewed scientific journals. However, the peer-review processes of the articles derived from the full-tect papers was determined to have been less controlled than regular article publishing processes. Thus, the number of sources used was significantly lower for those than the average.

The thesis authors and their thesis advisors tended to collaborate, with 58% of the total articles having been written by a single author, 27% by two authors, and 15% by three or more authors. Filiz Yüksel was the most productive writer, with eight articles published between 2017 and 2020. The article with the greatest total number and annual number of citations was the work "Why Company Should Adopt Integrated Reporting?" written by Mohammad Enamul Hoque in 2017 as a review-type article written on the subject. The number of citations for this work is thought to be high because of being written in English. Although integrated reporting as a term was translated differently in the first Turkish article on integrated reporting (i.e., *tumleşik raporlama*; Yanık & Türker, 2012), it is the most-cited Turkish study. Among the top ten most-cited articles, Hakan Aracı is one of the most and only prolific author. Academicians are expected to increase their visibility by effectively using Google Scholar, ResearchGate, and similar platforms that will increase the number of citations. The journal *Muhasebe Bilim*

Dünyası (*World of Accounting Science*) was determined to have published 16 articles, the journal *Muhasebe ve Denetime Bakış* (*Accounting and Auditing Review*) to have published eight articles, the journal *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* (*Journal of Accounting and Taxation Studies*) to have published five articles, and the journals *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (Journal of Accounting and Finance) and *Mali Çözüm* (Financial Analysis) to have published four articles each; these comprise the most influential journals.

The first theses on the subject were written in 2016, while 2020 was seen to be the year when the most theses were written (n = 8). The majority of theses in the field were written at Marmara University, followed by Kütahya Dumlupınar (n = 4) and Dokuz Eylül University (n = 4). Although integrated reporting is an interdisciplinary subject, the disciplines with the greatest number of theses written outside of the field of business were determined to be accounting-related, such as accounting and finance, accounting, accounting and auditing, international financial reporting, and auditing. Therefore, researchers are expected to remain interested in the subject in the coming years.

The qualitative method was found to be used as a research method in 50% of all the scanned studies, and the document/record analysis method of data collection was preferred in 72% of the articles. When comparing the frequencies of keywords from the theses and articles, integrated reporting appeared most frequently in both the theses and articles. Sustainability ranked as the second most frequently used keyword after integrated reporting in the articles, while this keyword was financial reporting for the theses. Corporate reporting ranked third in terms of frequency for both articles and theses.

Significant developments in the field of integrated reporting around the world do not correspond with the development of the literature in Türkiye. The number of publications was unaffected by the update and publishing of the integrated reporting framework in 2021 (IIRC, 2021), which was translated into Turkish in the same year. Given the level of development on this

1. Giriş

Farklı taraflar açısından çeşitli şekillerde ifade edilebilen kurumsal raporlama kısaca "işletmelerin belirli dönemlerde paydaşlarını basılı veya elektronik iletişim araçları vasıtasıyla bilgilendirmesi" olarak tanımlanabilmektedir (Uyar, 2015). Tarihsel olarak ilk ortaya çıkan raporlama türü finansal raporlamadır. Değişen ekonomik koşullar ve paydaş beklentileri sonucunda 1980'li yıllarda şirketler finansal bilgilerinin yanı sıra finansal olmayan bilgilerini de açıklamak durumunda kalmışlardır. Bu bilgiler, çevresel konuları içeren faaliyet raporlarında, kurumsal yönetim raporlarında ve yönetimin açıklamalarında yer almıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise şirketlerin sosyal sorumluluk projelerine yer verdikleri kurumsal sosyal sorumluluk raporları ve kurumsal yönetim ilkelerine ilişkin açıklamalarını içeren kurumsal yönetim raporları yaygınlaşmıştır. Kurumlara önemli çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini ölçme ve anlama imkanı sunan Küresel Raporlama Girişimi'nin (Global Reporting Initiative-GRI) 1997 yılında kurulmasıyla, kurumsal sosyal sorumluluk raporlarının yerini sürdürülebilirlik raporları almıştır. GRI 2000 yılından günümüze kadar yayınladığı kılavuzlar ve standartlarla sürdürülebilirlik raporlamasının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Günümüzde de en çok tercih edilen sürdürülebilirlik raporlaması standartları GRI Standartları'dır. 2008 küresel ekonomik krizi sürecinde ve sonrasında şirketler sosyal, çevresel ve ekonomik sorunların kaynağı olarak görülmüştür. Bunun sonucunda ortaya çıkan entegre raporlamanın gelişimi 2009 yılında Güney Afrika'da King III kodunun yayınlanması ve Güney Afrika Entegre Raporlama Komitesi'nin kurulmasıyla hız kazanmıştır. Güney Afrika Johannesburg borsasında işlem gören şirketler 2010 yılından başlayarak zorunlu olarak entegre rapor yayınlamaktadırlar. Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi (International Integrated Reporting Committe-IIRC) 2010 yılında entegre raporlamanın uluslararası düzeydeki düzenleyici kurumu olarak kurulmuştur. IIRC 2013 yılında Entegre Raporlama Çerçevesinin ilk versiyonunu, 2021 yılında ise gözden geçirilmiş ikinci versiyonunu yayınlamıştır. IIRC ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board-SASB) Haziran 2021 tarihinde Değer Raporlama Vakfı (Value Reporting Foundation-VRF) adı altında birleşmiştir. IIRC, 2022 yılında Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (International Sustainability Standards Board-ISSB) ile konsolide olmuştur.

Gelişen kurumsal raporlama ekosisteminin önemli bir parçası olan entegre raporlama "entegre düşünce biçimi üzerine inşa edilen ve bir kuruluş tarafından zaman içinde yaratılan, korunan ve tükenen değer hakkında bir entegre raporun ve değer yaratma sürecinin unsurları hakkındaki diğer ilgili bildirimlerin yayınlanmasıyla sonuçlanan bir süreç" olarak tanımlanmıştır (IIRC, 2021). Entegre raporlama hazırlayan şirketler, finansal, çevresel, sosyal ve yönetişimsel performansları, uzun vadeli planları, riskleri ve fırsatları ile ilgili bilgileri şirketin stratejisi ve öncelikleri ile birlikte şeffaf, paydaş odaklı ve sürdürülebilir bir yaklaşım ile sunarak, giderek artan rekabet ortamında diğer şirketlerden bir adım öne geçmektedir (Borsa İstanbul ve Entegre Raporlama Derneği, 2022). Günümüzde 70'den fazla ülkede faaliyet gösteren 2500'den fazla kurum entegre rapor yayınlamaktadır (IFRS Foundation, 2022).

Türkiye'de entegre raporlamanın gelişimindeki önemli tarihlere kısaca değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. 2011 yılında Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD) ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD) tarafından bir çalışma grubu kurulmuş ve Türkiye'de entegre raporlama hakkında farkındalık yaratılması amacıyla çalışma başlatılmıştır (Entegre Raporlama Türkiye, 2016). 2011 yılında başlayan ve 2014 yılında sona eren Entegre Raporlama Pilot Programı'na 2013 yılında Türkiye'den Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. (ÇİMSA) ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş. katılmıştır. Entegre Raporlama Çerçevesi'nin 2013 yılında yayınlanan ilk versiyonu 2014 yılında Türkçe'ye çevrilmiştir. Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) 2014-2015 Eylem Planı kapsamında hazırlanan "Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama" başlıklı çalışma 2015 yılında TÜSİAD tarafından yayınlanmıştır. "Şirketlerin finansal olmayan bilgilerini finansal bilgiler ile entegre bir şekilde raporlamalarını sağlamak ve entegre düşünceyi yaygınlaştırmak amacıyla" 21 Ekim 2015'te "Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)" kurulmuştur ve bu kurum Eylül 2021'de adını "Entegre Raporlama Derneği Türkiye" olarak değiştirmiştir (Entegre Raporlama Türkiye, 2016). Türkiye'de yayınlanan ilk entegre rapor Argüden Yönetişim Akademisi tarafından yayınlanmıştır ve 2015 yılı faaliyetlerini içermektedir. 2021 yılında güncellenen Entegre Raporlama Çerçevesi aynı yıl Türkçe'ye çevrilerek ilgililere sunulmuştur. Günümüzde Türkiye'de 39 farklı şirket, toplam 100 adet entegre rapor yayınlamıştır(Entegre Raporlama Türkiye, 2023).

Türkiye'de konuyla ilgili alan yazının gelişimine bakıldığında ilk makalenin 2012, kitabın 2015 ve tezin ise 2016 yılında yazıldığı görülmektedir. Alan yazında on yıllık (2012-2022) gelişimini tamamlayan entegre raporlama konusunun yaşanan teknolojik gelişmeler, devam eden pandemi süreci, finansal ve finansal olmayan raporlamadaki yakınsama çabaları nedeniyle daha fazla önem kazanacağı tahmin edilmektedir. Konunun öneminden hareketle entegre raporlama konusunda Türkiye'de 2012-2022 yılları aralığında yazılan lisansüstü tezler ve makaleler sistematik literatür incelemesi yöntemi kullanarak analiz edilmiştir.

2. Literatür Taraması

Çalışmanın bu kısmında, alan yazında entegre raporlama konusundaki önemli çalışmalar hakkında bilgiler verilerek araştırma boşluğunun nasıl tespit edildiği açıklanmıştır. İlk olarak yabancı alan yazında yer alan ve entegre raporlama konusunu sistematik literatür incelemesi ya da bibliyometrik analiz yöntemi kullanarak inceleyen çalışmalar hakkında bilgiler verişmiştir. Soriya ve Rastogi (2021), "A systematic literature review on integrated reporting from 2011 to 2020" başlıklı çalışmalarında entegre raporlama konusunu sistematik literatür incelemesi yöntemini kullanarak ele almışlardır. Science Direct (Elsevier), Emerald Insight (Emerald), Taylor and Francis Online (Taylor and Francis), Wiley Online Library (Wiley), Springer Link (Springer), Web of Science (WoS), Google Scholar ve SabinetIR veri tabanlarında *"IR, <IR> framework, IIRC"* arama terimlerini kullanarak tarama yapmışlardır. Örneklemlerini 2011-2020 yılları aralığında İngilizce dilinde yayınlanan araştırma makaleleri olarak sınırladıklarında, 110 adet makaleye ulaşmışlardır. Çalışma, bu makalelerin odaklandıkları alanlara, yayınlandıkları dergilere, yıllar içindeki sayısına, kıta bazında dağılımına, araştırma metodolojilerine ve anahtar kelimelere göre sınıflandırılmasını içermektedir. Çalışmada, Asya ülkelerinde hissedarların entegre raporlama algısının analizine ilişkin bir çalışma yapılması, güvence modellerinin geliştirilmesinde vaka çalışmalarının ve ampirik araştırmaların artırılması tavsiye edilmiştir. Ayrıca finansal ve finansal olmayan raporlama standartlarının uyumlaştırılmasının ve halka açık olmayan şirketlerde entegre raporlama uygulamalarının yaygınlaştırılmasının önemine değinilmiştir. Entegre raporlama konusunda gelecekte yapılacak araştırmaların, entegre raporlama ile ilişkili fırsat maliyeti ve bunun ileriye dönük açıklamalar üzerindeki etkisini de içermesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Baditoiu vd. (2021) "Integrated Reporting and Performance. A Bibliometric Analysis" başlıklı makalesinde, entegre raporlama konusunu performans konusu ile bağlantısı açısından ele almıştır. Web of Science (WoS) Core Collection veri tabanında, *"integrated reporting"* ve *"performance"* kelimelerini kullanarak tarama yapmıştır. Toplam 262 adet çalışmadan (makale, bildiri, kitap bölümü) oluşan örneklem 1999-2021 yılları aralığını kapsamaktadır ve VOSviewer yazılımı aracılığıyla bilimsel haritalama yoluyla bibliyometrik ölçümler uygulanarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları, entegre raporlamanın etki gösterdiği alanların hem sosyal hem de ekonomik alandaki yansımalarını ortaya koyarken, bu açıdan uzun vadeli bir organizasyonel değişimin gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Othman ve Basnan (2021), "Assessing the trend of the research on integrated reporting: A bibliometric review" başlıklı çalışmalarında, 2020 yılı Kasım ayında Scopus veri tabanında *"integrated reporting"* arama terimini kullanarak tarama yapmışlardır. Örneklem 358 adet çalışmadan oluşmaktadır ve analizde VOSviewer programı kullanılmıştır. Araştırma bulguları, entegre raporlama araştırmalarında özellikle 2013 yılından 2020 yılına kadar geçen sürede bir artış olduğunu ve entegre raporlama konusunda çok yazarlı iş birliğini içeren çeşitli çalışmaların, 59 ülkede, 160 kurumda çalışan 120 yazar tarafından yürütüldüğünü göstermiştir.

Navarrete-Oyarce vd. (2021) "Integrated reporting as an academic research concept in the area of business" başlıklı çalışmalarında entegre raporlamanın bir bilgi kaynağı olarak kullanımına ilişkin bilgileri sentezlemiş ve 2011-2019 yıllarında Web of Science (WoS) veritabanında yayınlanan 268 makaleyi bibliyometrik olarak analiz etmiştir. Araştırma sonuçları, akademik makalelerin %77,6'sının gelişmiş ülkelerde yazıldığını ve en etkili beş ülkenin sırasıyla İtalya, Güney Afrika, Avustralya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri olduğunu, gelişmekte olan ekonomilerde bu tür araştırmaların sayısının az olduğunu ve en etkili yazarların García, Rodríguez ve De Villiers olduğunu, en çok kullanılanları anahtar kelimelerin "sürdürülebilirlik" ve "yönetim" kelimeleri ile yüksek düzeyde ara bağlantılara sahip olduğunu göstermiştir.

Velte (2022), "Archival research on integrated reporting: a systematic review of main drivers and the impact of integrated reporting on firm value" başlıklı çalışmasında entegre raporlama uygulamasını ve kalitesini etkileyen değişkenleri belirlemek ve bu değişkenlerin firma değerini nasıl etkilediğini ortaya koymak amacıyla literatürü sistematik olarak incelemiştir. Çeşitli uluslararası veri tabanlarında (Web of Science, Google Scholar, the Social Science Network (SSRN), EBSCO ve Science Direct) 2020 yılı Aralık ayında arama yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2012-2020 yılları arasında yayınlanan 85 adet makale oluşturmaktadır ve araştırma literatüre katkı sağlamıştır.

Lopes ve Penela (2022), "From little seeds to a big tree: a far-reaching assessment of the integrated reporting stream" başlıklı çalışmalarında, entegre raporlama konusunda yazılan makaleleri muhasebe dergilerinde ve bunun dışındaki dergilerde yer almaları açısından incelemişlerdir. Yazarlar entegre raporlama tarihçesindeki önemli gelişmeleri dikkate alarak bibliyometrik araçları kullanmışlardır. Sonuçlar, bu konuya olan ilgiyi doğrulayarak, halihazırda 1.000'den fazla farklı akademisyenin 200 seçkin dergide yayın yaptığını ve ayrıca toplamda 540 adet hakemli yayının 7.600 atıf aldığını göstermiştir. Son olarak küme analizi, 140 yayının yalnızca toplam atıf sayısının yarısından fazlasına katkıda bulunan 10 araştırma kümesine ait olduğunu ortaya koymuştur.

Türkçe alan yazında entegre raporlama konusunu bibliyometrik analiz yöntemi kullanarak ya da sistematik olarak ele alan iki adet çalışma bulunmaktadır. Doğan (2020), "Entegre Raporlama Konusunda YÖKTEZ ve Ulakbim Veri Tabanındaki Akademik Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyometrik Analiz" başlıklı çalışmasında, 2010-2020 döneminde Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) ve Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) veri tabanında kayıtlı entegre raporlamaya ilişkin makale ve özetleri incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmasında 64 akademik çalışmayı analiz etmiş ve sonuçları değerlendirmiştir. Yapılan analizler sonucunda entegre raporlama konusunda en fazla tezin 2019 yılında, en fazla makalenin ise 2018 yılında yayınlandığı tespit edilmiştir. Bu konudaki ilk tezin 2016 yılında, ilk makalenin ise 2012 yılında yayınlandığı görülmüştür. Konuyla ilgili en çok makale yayınlanan derginin Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi olduğu ve en çok tezin Marmara Üniversitesi'nde yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çelebier ve Çankaya (2019) "Entegre raporlama ile ilgili yapılan çalışmalar: Literatür taraması" başlıklı çalışmalarında entegre rapor ile ilgili yapılan çalışmaları sistematik bir şekilde incelemişlerdir. Çalışmada *"entegre raporlama–integrated reporting, bütünleşik raporlama, tümleşik raporlama, performans-performance, değer yaratma–value creation"* arama terimleri ile ulusal ve uluslararası dergilerde 2011–2018 yılları arasında yayınlan çalışmalar dikkate alınmıştır. Yaklaşık 200 araştırma incelenmiş olup doğrudan konuyla ilgili olan 43 araştırma çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklem, yapılan çalışmada esas alınan yöntem ve esas alınan konular açısından gruplandırılarak incelenmiştir.

Alan yazın incelemesinde ele alınan çalışmaların 2021 ve 2022 yıllarında yoğunlaştığı görülmüştür. Entegre raporlama konusunda 2012 yılından günümüze kadar yapılan pek çok çalışma sayesinde alan yazın genişlemiş ve uluslararası veri tabanlarında yer alan çalışmaları bibliyometrik analiz yöntemini kullanarak analiz etme imkanı ortaya çıkmıştır. Yurtdışında entegre raporlama ile ilgili sistematik literatür incelemesi çalışmaları da yapılmıştır. Türkiye'de yapılan çalışmalara ilişkin doğru veri elde edilebilecek veri tabanlarının olmaması ve çalışma türlerinin makale ve tez olarak ayrışması nedeniyle henüz bibliyometrik analizde anlamlı sonuçlar elde edilemeyeceği tespit edilmiştir. Ayrıca Türkçe alan yazında entegre raporlama ile ilgili çalışmalara ilişkin bir tane bibliyometrik analiz, bir tane de literatür incelemesi yönteminin kullanıldığı toplam iki adet makale olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışma, Dilber Doğan'ın 2020 yılında TRDizin, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi'nde yaptığı çalışma ile benzerlik gösterse de incelenen yıllar, aramada kullanılan terimler, örneklem büyüklüğü, analizin kapsamı, vb. açılardan farklılık göstermektedir.

Çalışmanın sonraki kısmında araştırmanın amacı ve yöntemi ile araştırmanın evreni ve örneklemi hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra analiz sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve sonuçlar tartışılarak sonraki çalışmalara yol gösterilmesi amaçlanmıştır.

3. Araştırma Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı; entegre raporlama konusunda Türkiye'de yazılan tezleri ve makaleleri analiz ederek, sonraki çalışmaların konusunu oluşturabilecek araştırma boşluklarını belirlemektir. Bu amaçla oluşturulan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

(1) Entegre raporlama konusunda yazılan tez ve makale sayıları yıllar içinde nasıl bir değişim göstermiştir?

(2) En üretken makale yazarları kimlerdir? Makalelerin atıf sayıları ile en üretken yazarlar arasında bir ilişki var mıdır?

(3) Bildiriden türetilmiş makalelerde kullanılan kaynak sayısı, ortalama kaynak sayısından farklı mıdır?

(4) Tezlerde ve makalelerde kullanılan anahtar kelimelerin sıklıkları nasıl farklılaşmaktadır?

(5) Gelecekte yapılacak çalışmalar hangi konulara odaklanmalıdır?

Yıldırım (1999) nitel araştırmayı "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlamıştır. Nitel araştırmaların literatürde bahsedilen özellikleri; doğal ortama duyarlılık, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konması, araştırma deseninde esneklik ve tümevarıma dayalı analiz şeklinde gruplanmıştır (Yıldırım, 1999). Bu çalışmada elde edilen verilere göre analiz sürecinin belirlenmesi istenmiştir. Bu nedenle de bu amaca uygun olarak esneklik ve değişkenlik içeren nitel analiz yöntemi tercih edilmiştir.

Bir literatür incelemesi genel olarak önceki araştırmaları bir araya getirmenin ve sentezlemenin az ya da çok sistematik bir yolu olarak tanımlanabilir (Baumeister ve Leary, 1997; Tranfield, Denyer ve Smart, 2003). Başlıca literatür inceleme yöntemleri olan bibliyometrik analiz, meta-analiz ve sistematik literatür incelemesi yöntemlerini kısaca açıklamanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Yöntemler kullanım amaçları, kapsamları, veri seti ve kullanılan analiz yöntemleri açısından farklılıklar ve benzerlikler göstermektedir. Bibliyometrik analizin amacı, bir araştırma konusu veya alanının entelektüel yapısının durumunu ve ortaya çıkan eğilimlerini sunmak için büyük miktarlarda bibliyometrik verileri özetlemektir. Meta-analizin amacı, mevcut araştırmalarda çalışılmayan ilişkileri ortaya çıkarmak ve değişkenler arasındaki ilişkinin ampirik kanıtlarını ortaya koymaktır. Sistematik literatür incelemesinin amacı ise bir araştırma konusu veya alanıyla ilgili mevcut literatür bulgularını özetlemek ve sentezlemektir (Donthu, Kumar, Mukherjee, Pandey ve Lim, 2021).

Sistematik literatür incelemesi ilk olarak tıp biliminde araştırma bulgularını sistematik, şeffaf ve tekrarlanabilir bir şekilde sentezlemenin bir yolu olarak geliştirilmiştir (Davis, Mengersen, Bennett ve Mazerolle, 2014). Sistematik bir literatür incelemesi, ilgili araştırmayı tanımlamak ve eleştirel olarak değerlendirmenin yanı sıra söz konusu araştırmadan veri toplamak ve analiz etmek için kullanılan bir araştırma yöntemi ve süreci olarak açıklanabilir (Liberati ve diğerleri, 2009). Sistematik literatür incelemeleri, bilimsel araştırmanın bir metodolojisi ve bir ürünü olarak ortaya çıkabilmektedir. Bir metodoloji olarak sistematik literatür incelemeleri, bir inceleme alanında mevcut literatürü bir araya getirme, düzenleme ve değerlendirme sürecini kapsamaktadır. Burada "birleştirme" literatürün tanımlanması ve elde edilmesi anlamına gelmektedir. "Düzenleme" literatürün düzenlenmesi, "değerlendirme" ise literatürün değerlendirilmesi ve raporlanması ile ilgilidir (Paul, Lim, O'Cass, Hao ve Bresciani, 2021). Sistematik bir literatür incelemesi, "sürecin her adımında organize, şeffaf ve tekrarlanabilir prosedürler kullanarak, belirli bir soruya odaklanan araştırmaları kapsamlı bir şekilde konumlandırmayı ve sentezlemeyi" amaçlamaktadır (Palmatier, Houston ve Hulland, 2018). Bunun yanı sıra, belirli bir araştırma sorusunu veya hipotezini cevaplamak için önceden belirlenmiş dahil etme kriterlerine uyan tüm ampirik kanıtları tanımlamak amacıyla da bu yöntem kullanılabilmektedir (Snyder, 2019). Sistematik literatür incelemesi yönteminin kullanıldığı bir makalenin temel amacı, belirli bir araştırma alanında, temada veya disiplinde mevcut literatürü eleştirel olarak analiz etmek, ilgili teorileri, önemli yapıları, ampirik yöntemleri, bağlamları ve kalan araştırma boşluklarını tanımlayarak gelecekteki araştırma konularını belirlemektir (Paul ve Criado, 2020). Bu çalışmada kullanılan veri setinin sayısı ve içeriği manuel olarak incelenebilecek kadar küçük ve yönetilebilir olduğundan sistematik literatür incelemesi yöntemi kullanılması tercih edilmiştir.

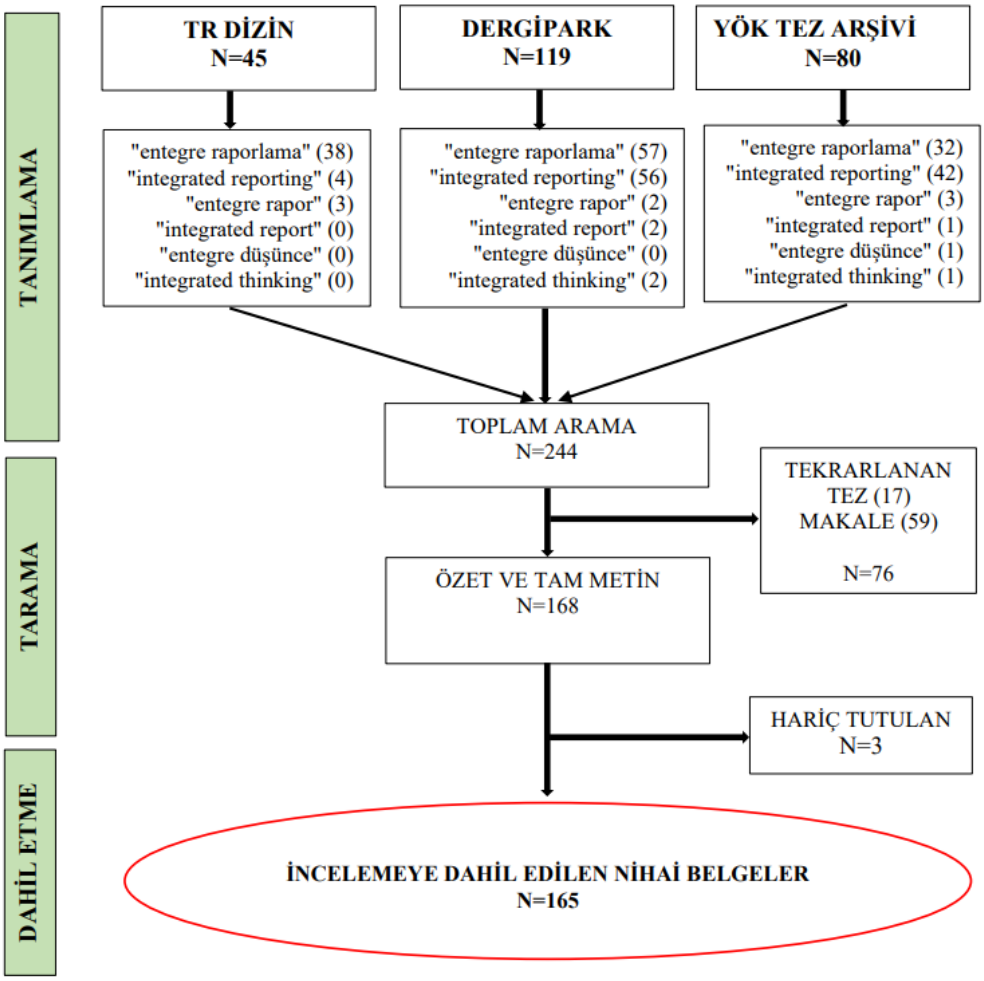
4. Araştırma Evreni ve Örneklemi

İlk olarak entegre raporlamaya ilişkin "analizlerin analizi" (Glass, 1976) olarak ifade edilen meta-analiz yapmak amacıyla 03.11.2021 tarihinde WoS ve Scopus veri tabanlarında bir kaynak taraması yapılmıştır. İlk tarama sonuçlarına göre, bu çalışmanın kapsamını Türkiye ile sınırlamanın alan yazına daha fazla katkı sağlayacağı tespit edilmiştir. Bunun üzerine,

aynı tarihte Türkiye'de entegre raporlama konusunda yazılan makalelere ve tezlere ilişkin bir analiz yapmak amacıyla *"entegre raporlama", "integrated reporting", "entegre rapor", "integrated report", "entegre düşünce", "integrated thinking"* anahtar kelimeleri TRDizin, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi'nde taranmıştır. Entegre raporlamaya ilişkin kavramları yabancı dillerden Türkçe'ye çevirirken farklılıklar olabileceği düşüncesinden hareketle, anahtar kelimelerin hem Türkçe hem de İngilizce olması tercih edilmiştir. Elde edilen sonuçlar analize hazır hale getirilerek Excel tablosu oluşturulmuştur. Ancak 03.08.2021 tarihinde yapılan incelemede verilerin meta-analize uygun olmadığı tespit edilerek veriler bibliyometrik analiz ve sistematik literatür incelemesi yöntemlerine uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Örneklem sayısının küçüklüğü nedeniyle bibliyometrik analize de uygun olmadığı tespit edilen veriler sistematik literatür incelemesinde kullanılmak üzere güncellenmiştir. Nitel çalışmanın doğasında olan esneklik, yeni araştırma sorularının ortaya çıkmasına ve buna uygun ek verilerin elde edilmesine neden olmuştur.

Çalışmanın örneklemini oluşturan nihai tarama 20.11.2022 tarihinde *"entegre raporlama", "integrated reporting", "entegre rapor", "integrated report", "entegre düşünce", "integrated thinking"* anahtar kelimeleri kullanılarak TRDizin, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. İlk makalenin 2012 yılında yazılması nedeniyle çalışmada incelenen zaman aralığı 2012 ve 2022 yılları arası olarak belirlenmiştir. Aranan kelimeler sadece tez veya makale başlığında taranmış ve ayrıca Türkçe ve İngilizce olan hakemli dergilerdeki makaleler ile lisansüstü tezler olacak şekilde sınırlandırılmıştır. İlk tarama sonucunda 45'i TRDizin'de, 119'u DergiPark'ta ve 80'i Ulusal Tez Merkezi'nde olmak üzere toplam 244 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmalar arasında birden fazla kez yer alan 59 makale ve 17 tez örneklemden çıkarılmıştır. Geriye kalan 168 adet çalışmanın özet ve tam metinleri incelendiğinde 2 adet çalışmanın alan dışı olduğu ve 1 adet çalışmanın da Türkçe ve İngilizce başlıklarında ciddi bir farklılık olduğu tespit edilerek örneklemden çıkarılmıştır. Nihai örneklem 102 adet makaleden ve 63 adet tezden oluşmaktadır ve bu çalışmalar Ek 1ve Ek 2'de tablo şeklinde sunulmuştur.

Hulland ve Houston (2020) ile Paul ve Criado (2020), sistematik literatür incelemelerinin okuyucular için değer yarattığını öne sürmektedir. Sistematik literatür incelemesi yapan araştırmacılar çoğu zaman, sistematik inceleme ve meta-analiz (PRISMA) protokolleri (PRISMA-P) için tercih edilen raporlama öğelerini kullanmaktadır (Liberati ve diğerleri, 2009; Tugwell ve diğerleri, 2020). PRISMA ve PRISMA-P, araştırmacıların incelemelerini düzenli, titiz ve şeffaf bir şekilde yürütmelerine olanak sağlamak amacıyla sistematik literatür incelemesi için geliştirilmiştir (Paul ve diğerleri, 2021). Çalışmaya ilişkin sistematik literatür incelemesi sürecinin kapsamına ve aşamalarına ilişkin bilgiler Şekil 1'de yer almaktadır.

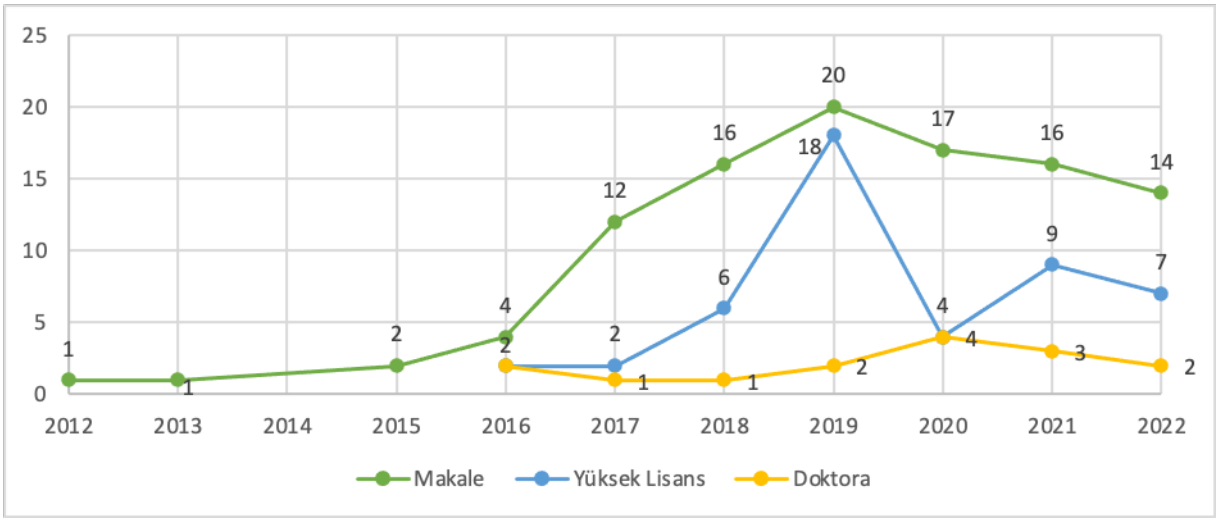
Şekil 1: Sistematik Literatür İncelemesi Sürecinin Kapsamı ve Aşamaları

Örneklem analiz edilmek üzere belge türü, yayın yılı, kullanılan araştırma yöntemi, en üretken yazarlar, en çok atıf alan makaleler, makalelerin kaç yazarlı olduğu, konuyla ilgili en çok makale yayınlayan dergiler, lisansüstü tezlerin yazıldığı üniversitelere, enstitülere, ana bilim dalına ve bilim dalına göre dağılımı, çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler dikkate alınarak alanda uzman iki farklı araştırmacı tarafından ayrı olarak manuel şekilde Excel çalışma sayfasına girilmiştir. Analizden önce araştırmacılar verilere ilişkin sonuçları karşılaştırmış, farkları tartışmış ve verileri hazır hale getirmişlerdir. İncelenen makalelerde ve tezlerde kullanılan bütün anahtar kelimeler öncelikle Word'e ayrı dosyalar halinde manuel olarak yazılmış ve daha sonra bu belgeler "MAXQDA 2020" programına aktarılmıştır. Program kullanılarak anahtar kelimelerin sıklıklarını tespit etmek üzere kodlar yazılmıştır ve sonuçlar tablo şeklinde sunulmuştur.

5. Bulgular

Bu kısım, araştırma sorularına cevaben detaylı analizleri içermektedir. Araştırmanın örneklemini oluşturan 102 adet makalenin 91 tanesi Türkçe, geri kalan 11 adedi ise İngilizce dilinde yazılmıştır. Çalışmada incelenen 15 adet doktora tezinin 1 tanesi, 48 adet yüksek lisans tezinin ise 3 tanesi İngilizce dilinde yazılmıştır. Böylelikle 2012-2022 yılları arasında yazılmış olan ve çalışmanın örneklemini oluşturan toplam makalelerin yaklaşık olarak %91'inin Türkçe, %9'unun ise İngilizce dilinde yazıldığı tespit edilmiştir. Toplam tezlerdeki İngilizce yazılma oranı (yaklaşık %6) ise makalelere göre daha düşüktür.

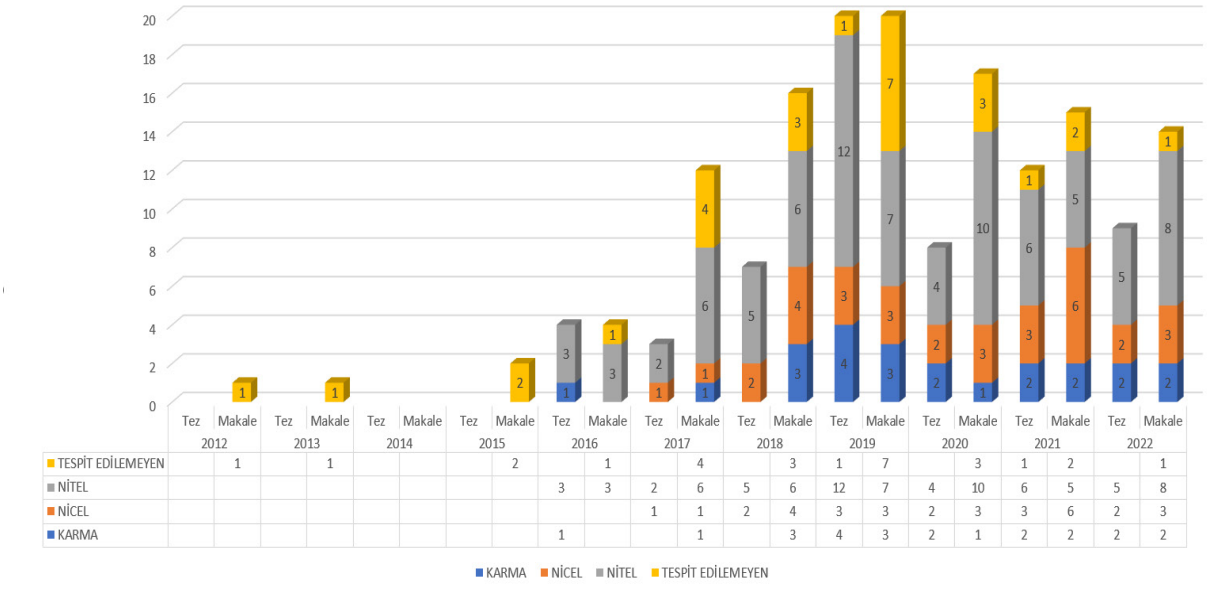
Yıllar itibariyle (2012-2022) yazılan makale, yüksek lisans ve doktora tezi sayıları Şekil 2'de verilmiştir. IIRC'nin 2010 yılında kurulmasıyla birlikte entegre raporlama konusunda uluslararası düzeyde bir farkındalık oluşmaya başlamıştır. Türkçe alan yazındaki makaleler incelendiğinde, ilk makalenin 2012 yılında Serhat Yanık ve İpek Türker tarafından yazılan "Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama)" başlıklı makale olduğu tespit edilmiştir. Bu makalede sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporlamasındaki düzenlemelere teorik olarak değinilmiş ve "integrated reporting" kavramı Türkçe'ye "tümleşik raporlama" olarak çevrilmiştir (Yanık ve Türker, 2012). Entegre raporlama çerçevesinin yayınlandığı 2013 yılında da bir adet makale yazılmıştır. Çerçevenin Türkçe çevirisinin yayınlandığı 2014 yılında yazılmış bir makale ya da tez bulunmamaktadır. Entegre raporlama konusunda küresel olarak meydana gelen önemli gelişmeler ile Türkiye'deki alan yazının gelişiminin paralellik göstermediği belirlenmiştir. Örneğin entegre raporlama çerçevesinin güncellenerek 2021 yılında yayınlanmasının ve aynı yıl çerçevenin Türkçe'ye çevrilmesinin yayın sayısına önemli bir etkisi olmamıştır. Sonraki yıllarda konuyla ilgili makaleler yazılmaya devam etmiştir ve en çok makale (20 adet) yayınlanan yıl 2019 yılı olmuştur. Yeni bir küresel düzene geçişin hızlandığı pandemi döneminde (2020, 2021 ve 2022) yayınlanan makale sayısında azalma olsa da ISSB'nin kurulmasıyla başlayan yakınsama çalışmalarının bu konuya olan ilgiliyi artıracağı düşünülmektedir.

Şekil 2: Yıllar İtibariyle Yazılan Makale, Yüksek Lisans ve Doktora Tezi Sayıları (2012-2022)

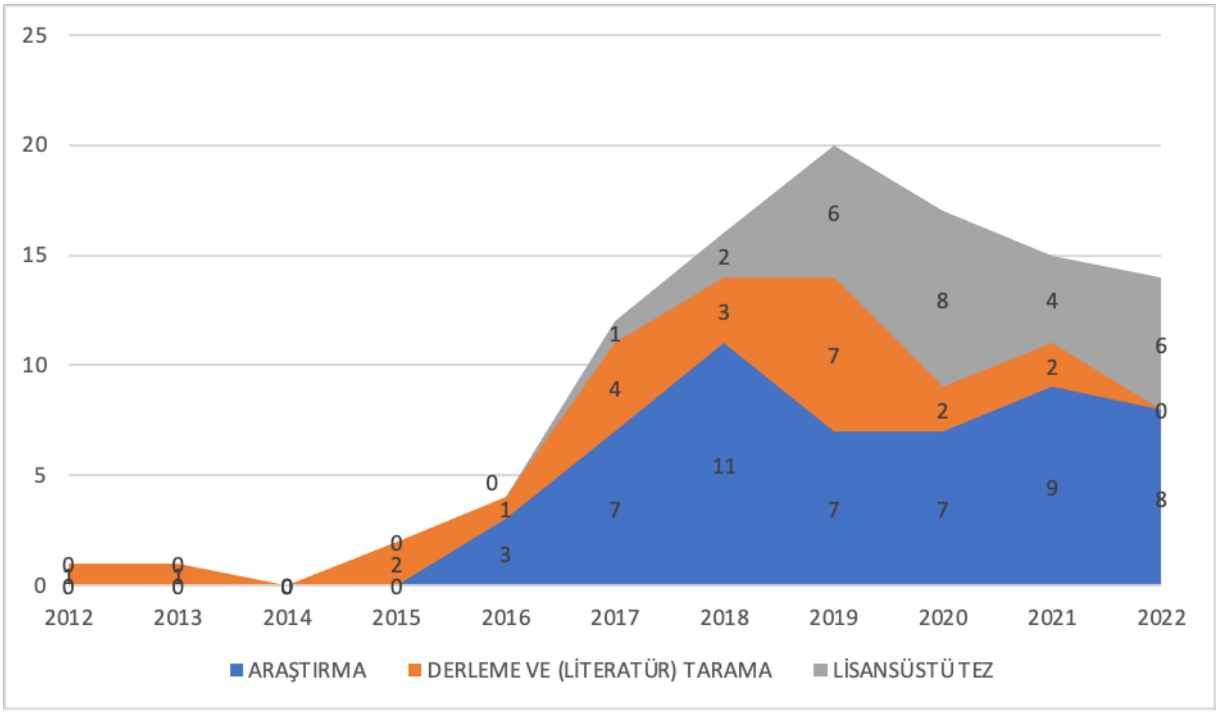
Konuyla ilgili olarak ilk tezler 2016 yılında yazılmıştır. 2016-2022 yılları aralığında toplamda 15 adet doktora tezi yazılmıştır ve en çok tez (4 adet) yazılan yıl 2020 yılı olmuştur. Yüksek lisans tezleri incelendiğinde toplamda 48 adet tez yazıldığı ve en çok tez (18 adet) yazılan yılın 2019 olduğu tespit edilmiştir. 2022 yılında yapılan çalışmaların sayıları 2021 yılına kıyasla düşüş göstermiştir ancak analizin 20.11.2022 tarihinde yapıldığı ve bu nedenle 2022 yılının bütün verilerini içermediği gözden kaçırılmamalıdır.

Yıllar itibariyle çalışma türlerinde (makale, yüksek lisans tezi, doktora tezi) kullanılan araştırma yöntemlerine ilişkin bulgular Şekil 3'te yer almaktadır. Çalışmaların yapıldığı ilk yıllarda konuya ilişkin genel bilgiler içeren derleme türünde yayınlar yapılmıştır ve bu nedenle bilimsel bir araştırma yöntemi kullanılmamıştır. Sonraki yıllarda araştırma makaleleri sayısındaki artışa paralel olarak nicel ve karma yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmaların %50'sinde araştırma yöntemi olarak nitel yöntem kullanıldığı ve %72 oranında doküman/kayıt incelemesi veri toplamı yönteminin tercih edildiği saptanmıştır.

Şekil 3: Tezlerde ve Makalelerde Kullanılan Araştırma Yöntemine İlişkin Bilgiler (2012-2022)

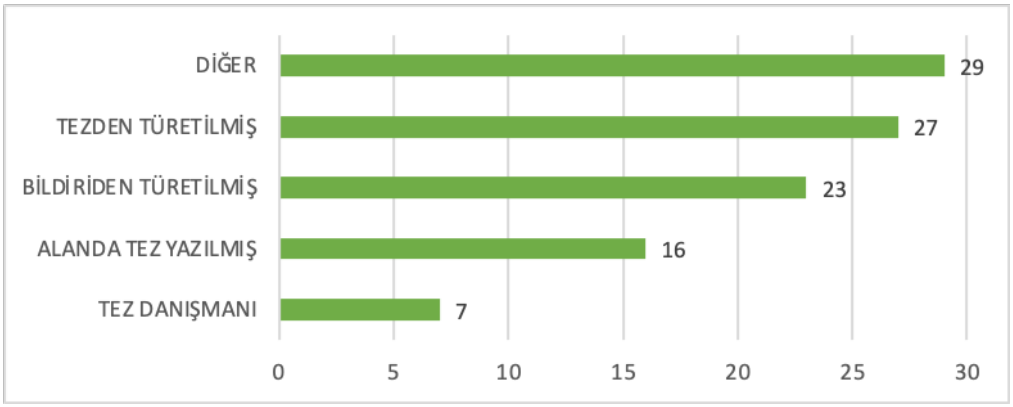
Örneklemde yer alan makaleler araştırma, derleme ve (literatür) tarama, lisansüstü tez makalesi olarak üç türe ayrılarak incelenmiştir. Makale türlerinin yıllar itibariyle değişimi yığılmış alan grafiği formatında Şekil 4'teki gibi gösterilmiştir.

Şekil 4: Makale Sayılarının Türler ve Yıllar Açısından İncelenmesi (Araştırma, Derleme ve (Literatür) Tarama, Lisansüstü Tez)

Makaleler tür açısından incelendiğinde en fazla makalenin araştırma makalesi türünde yazıldığı görülmektedir. Lisansüstü tezlerden makale türetme eğilimi yıllar içerisinde önemli bir farklılık göstermese de konuyla ilgili alan yazın geliştikçe derleme türü makalelerin yerini araştırma türü makalelerinin aldığı tespit edilmiştir. Makalelerde kullanılan veri toplama yöntemleri incelendiğinde doküman/kayıt incelemesi yönteminin %75, anket yönteminin ise %11 oranında kullanıldığı görülmüştür.

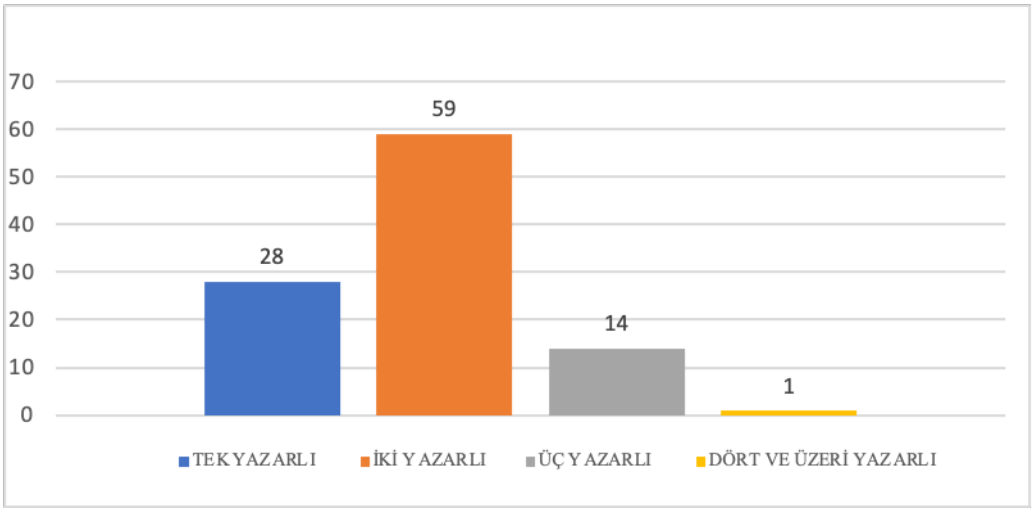
Makalelere ilişkin olarak oluşturulan Excel dosyası incelendiğinde önemli bir sayıda makalenin tezden veya bildiriden türetilmiş olduğu ve ayrıca makale yazarlarının alanda tez yazdığı veya konuyla ilgili tez danışmanlığı yaptığı tespit edilmiştir. Makalelerin bu açıdan incelenmesine ilişkin bulgular Şekil 5'te yer almaktadır.

Şekil 5: Makalelerin Diğer Yayın Türleri ile İlişkisi, Yazarın Tez Yazma ya da Tez Danışmanlığı Yapma Durumu

Örneklem bu açıdan ele alındığında 27 adet makalenin, diğer bir ifadeyle toplam makalelerin yaklaşık %26'sının tezlerden türetildiği görülmektedir. Ayrıca alanda tez yazan ve tez danışmanlığı yapmış olan yazarların alan yazına %23 oranında katkı sağladığı belirlenmiştir.

Makalelerin kaç yazarlı olarak yazıldıklarının tespit edilmesi, Türkiye'de yazarların ortak çalışma eğilimlerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Makalelerin yazar sayılarına ilişkin bilgiler Şekil 6'da yer almaktadır.

Şekil 6: Makalelerin Yazar Sayısına İlişkin Bilgiler

Yazılan 102 adet makalenin 28 tanesi tek yazar, 59 tanesi iki yazar, 14 tanesi üç yazar ve 1 tanesi de dört ve üzeri yazar tarafından hazırlanmıştır. Başka bir ifadeyle toplam makalelerin %27'si tek bir yazar tarafından, %73'ü ise ortak yazarlı olarak yazılmıştır. Tez yazarı ile onun tez danışmanlığını yapan kişi ortak çalışma yapma eğilimindedir.

Alan yazına en çok makale yazarak katkı sağlayan 4 yazara ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Nitel çalışmaların esnek yapısı ve verilere göre yeni analizler yapabilme olanağı en üretken yazarları yorumlarken kullanılmış ve yazarların konuyla ilgili olarak tez yazıp yazmadıkları, lisansüstü tez danışmanlığı yapıp yapmadıkları ve yayınlarının yılları detaylı olarak incelenmiştir.

Tablo 1: En Üretken Yazarlar (2012-2022)		
Yazar Adı	**Makale Sayısı**	**Açıklama**
Filiz Yüksel	8	2017 yılında doktora tezi yazmıştır. Yayın yılları ve adedi şöyledir; 2017-3, 2018-3, 2019-1, 2020-1.
Hakan Aracı	4	2017 yılında Filiz Yüksel'in doktora tezi danışmanlığını yapmıştır. Yayın yılları ve adedi şöyledir; 2013-1, 2017-3.
Zeki Doğan	4	2020 yılında Adalet Zozik (Acar)'ın doktora, 2022 yılında Kemal Şahin'in yüksek lisans tezi danışmanlığını yapmıştır. Yayın yılları ve adedi şöyledir; 2019-1, 2021-2, 2022-1.
Adalet Zozik (Acar)	3	2020 yılında doktora tezi yazmıştır. Yayın yılları ve adedi şöyledir; 2019-1, 2021-1, 2022-1.
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.		

İncelenen 2012-2022 yılları aralığında en üretken yazarın 8 adet makale yazan Filiz Yüksel olduğu tespit edilmiştir. Filiz Yüksel'in doktora tezi danışmanlığını yapan Hakan Aracı yazdığı 4 adet makaleyle alan yazına katkı sağlayan diğer bir yazardır. Hakan Aracı 2013 yılında Sibel Karğın ve Hüseyin Aktaş ile birlikte bir adet, 2017 yılında Filiz Yüksel'le birlikte 3 adet makale yazmıştır. Adalet Zozik (Acar) yazdığı 3 adet makalenin hepsini kendisinin 2020 yılında doktora tezi danışmanlığını yapan Zeki Doğan ile yazmıştır. Ayrıca Zeki Doğan'ın 2021 yılında başka bir yazarla ortaklaşa olarak hazırlanan bir makalesinin olduğu tespit edilmiştir.

"Google Akademik Alıntılar", zaman içinde yayınlara yapılan alıntıları izlemede kullanılan bir araçtır. Kurumsal e-posta adresi ile Google Akademik'te bir hesap açan ve e-posta adresini doğrulayan bir akademisyen kendi sayfasından çalışmalarının aldığı atıfları günlük olarak gözlemleyebilmektedir. Entegre raporlama konusuyla ilgili en çok atıf alan ilk 10 makale belirlenirken örneklemi oluşturan makalelerin toplam atıf sayıları 20.11.2022 tarihinde "Google Akademik Alıntılar" kullanılarak Excel çalışma sayfasına yazılmıştır ve sonrasında yıllık atıf sayıları hesaplanmıştır. Bu bilgiler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: En Çok Atıf Alan Makaleler (ilk 10)				
Makalenin Adı	**Yazar Adı**	**Yıl**	**Toplam Atıf Sayısı**	**Yıllık Atıf Sayısı**
Why Company Should Adopt Integrated Reporting?	Mohammad Enamul Hoque	2017	133	22,17
Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama)	Serhat Yanık, İpek Türker	2012	104	9,45
Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanı Önemi ve BIST Uygulamaları	Ümit Gücenme Gençoğlu, Alp Aytaç	2016	101	14,43
Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi	Sibel Karğın, Hakan Aracı, Hüseyin Aktaş	2013	68	6,80
Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi	Ayşenur Tarakcıoğlu Altınay	2016	65	9,29
Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar	Hatice Pınar Kaya	2015	40	5,00
Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme	Mustafa Kemal Topcu, Göksel Korkmaz	2015	38	4,75
Entegre Raporlama ve Türkiye'deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma	Cuma Ercan, Ali Kestane	2017	35	5,83
Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistematik Bir Öneri	Soner Gökten	2016	34	4,86
Yeni Bir Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama ve Dünyadaki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma	Uğur Kaya, Davut Aygün, Ömer Yazan	2016	31	4,43
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.				

Toplam ve yıllık atıf sayısı en fazla olan makale Mohammad Enamul Hoque tarafından 2017 yılında yazılan "Why Company Should Adopt Integrated Reporting?" başlıklı çalışmadır. Makalenin yer aldığı "International Journal of Economics and

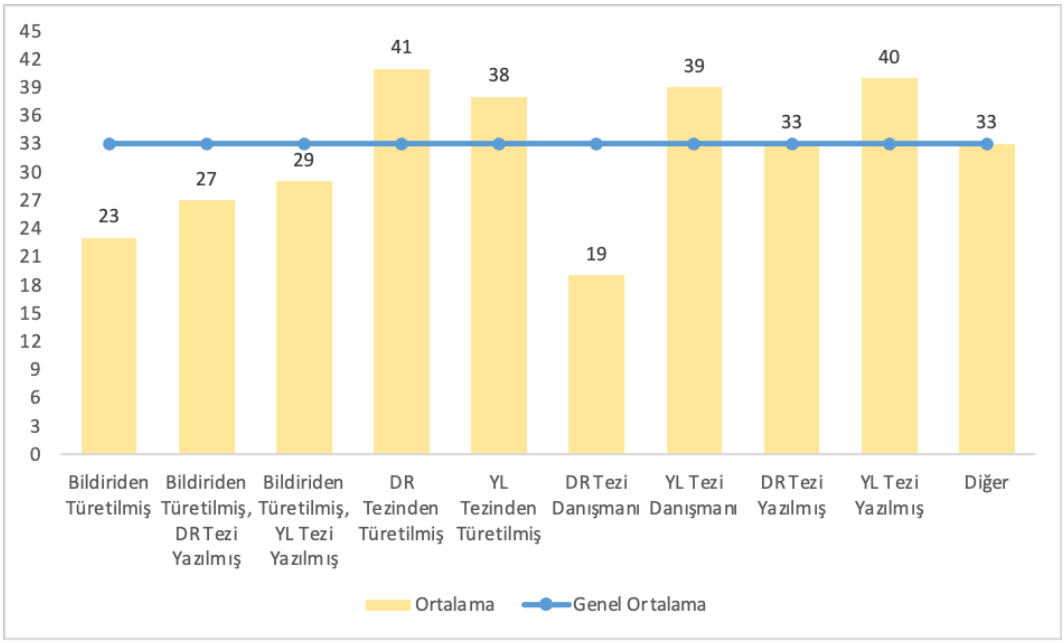
Financial Issues" isimli derginin 2011-2017 yılları aralığında DergiPark'ta arşivlendiği ancak sonraki sayılara derginin internet sayfasından ulaşılabildiği tespit edilmiştir. Bu makale konuya ilişkin olarak yazılan derleme türünde bir makaledir (Hoque, 2017) ve yazım dilinin İngilizce olması nedeniyle atıf sayısının fazla olduğu düşünülmektedir. Entegre raporlama ile ilgili olarak 2012 yılında yazılan ilk makalede "entegre raporlama" ifadesi yerine "tümleşik raporlama" (Yanık ve Türker, 2012) ifadesi kullanılmasına rağmen bu çalışma en çok atıf alan Türkçe çalışma olmuştur. En çok atıf alan ilk on makale yazarları arasında en üretken yazarlardan sadece Hakan Aracı yer almıştır. Işık (2021) Türkiye'deki Bilgi ve Belge Yönetimi alanında çalışan 128 akademisyenin ResearchGate atıfları ve Google Akademik profillerini incelediği çalışmasında ResearchGate ve Google Akademik atıfları ile her iki platformdaki h-indeks değerleri arasında olumlu yönde anlamlı yüksek düzeyde bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamız kapsamında atıf analizi yapılırken bazı akademisyenlerin "Google Akademik" platformunu etkin olarak kullanarak kaydoldukları, e-posta adreslerini doğruladıkları, yayınlarını güncelledikleri ve bunun yanı sıra DergiPark sistemi üyeliği için gerçekleştirilmesi gereken aşamaları tamamladıkları ve yayınlarda sorumlu yazar olarak yer aldıkları tespit edilmiştir. Akademisyenlerin ResearchGate ve Google Akademik vb. platformları etkin bir şekilde kullanarak görünürlüklerini artıracakları ve bu sayede atıf sayılarının olumlu yönde etkileneceği tahmin edilmektedir.

Entegre raporlama konusunda yazılan 102 adet makalenin yayınlandıkları dergiler incelenmiş ve 2 ve daha üstü makale içeren dergilere Tablo 3'te yer verilmiştir. Ayrıca tabloda doğrudan muhasebe ile ilgili olan dergiler italik olarak gösterilmiştir.

Tablo 3: Konuyla İlgili İki ve Daha Fazla Makale İçeren Dergiler	
Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi	2
Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2
Journal of Research in Business	2
Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	2
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	2
Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi (MUFİDER)	*2*
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2
TIDE AcademIA Research	2
Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi	2
Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi	*2*
İşletme Araştırmaları Dergisi	3
Mali Çözüm (İSMMMO)	*4*
Muhasebe ve Finansman Dergisi	*4*
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)	*5*
Muhasebe ve Denetime Bakış	*8*
Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV)	*16*
Diğer (konuyla ilgili bir adet makalenin yayınlandığı dergiler)	40
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.	

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi'nde (MÖDAV) konuyla ilgili 16 adet makalenin yer aldığı tespit edilmiştir. Sonraki en etkili dergiler; 8 makale içeren Muhasebe ve Denetime Bakış, 5 makale içeren Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU) ile 4'er adet makale içeren Muhasebe ve Finansman Dergisi ile Mali Çözüm (İSMMMO) dergisidir. En etkili dergiler arasındaki ilk 4 dergi muhasebe ve finansmanla ilgili alan dergileridir. Sonraki dönemde farklı disiplinlerdeki araştırmacıların ve dergilerin konuya ilgi göstereceği tahmin edilmektedir.

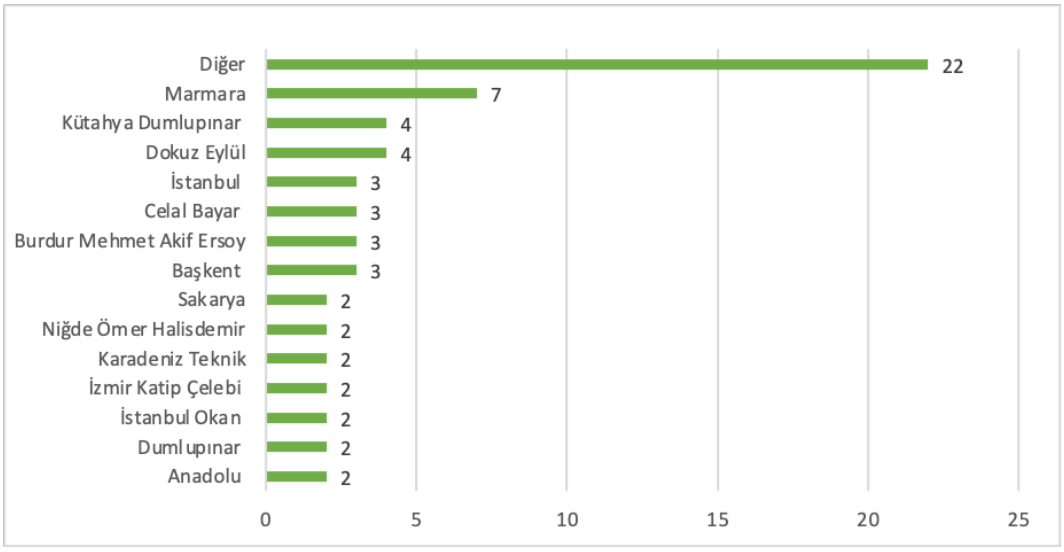
Makalelerde kullanılan kaynak sayılarına ilişkin bir analiz yapmanın faydalı olacağı düşünülerek Şekil 7 hazırlanmıştır. Makalelerde kullanılan ortalama kaynak sayısı 33 olarak hesaplanmıştır. Makale türleri açısından ortalama kaynak sayısı incelendiğinde araştırma 29, derleme ve (literatür) tarama 33, lisansüstü tez makalesinde ise 37 adet kaynak kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırma makalelerinde kullanılan kaynak sayısının ortalamadan az olmasının nedeninin özgün araştırma sonuçlarının ve bulgularının varlığı olduğu düşünülmektedir.

Şekil 7: Makalelerde Kullanılan Kaynak Sayılarının Ortalama Kaynak Sayısı ile Karşılaştırılması

Bazı enstitülerde tezi bitime şartı olarak tezden yayın yapma zorunluluğu olması ve lisansüstü tezlerden yayın yapmanın asgari doçentlik kriterleri arasında yer alması nedeniyle tezlerden türetilen makalelerde veya alanda tez yazmış yazarların çalışmalarında kullanılan kaynak sayılarının ortalamanın üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Alanda tez yazan kişilerin alan yazına hakim olmasının bu sonuca neden olduğu düşünülmektedir. Yazarların kongrelerde sundukları bildirileri daha sonra hakemli bilimsel dergilerde makale olarak yayınlatmak yönünde bir eğilime sahip oldukları belirlenmiştir. Bildiriden türetilen makalelerin hakemlik değerlendirme süreçlerinin normal makale yayınlatma süreçlerinden daha az denetimli olması nedeniyle bu makalelerde kullanılan kaynak sayısının ortalamanın oldukça altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lisansüstü tezlere ilişkin de farklı analizler yapmak mümkündür. Konuyla ilgili birer adet tez yazılan üniversiteler diğer başlığı altında gruplandırılmıştır ve tez yazılan üniversitelere ilişkin bilgiler Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8: Lisansüstü Tezlerin Yazıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Konuyla ilgili ilk tezler 2016 yılında yazılmıştır. Doktora tezi yazma süresinin uzunluğu dikkate alındığında, tez yazarlarının ileriki dönemlerde de alan yazına katkı sağlaması beklenmektedir. Alanda en çok tezin Marmara Üniversite'nde yazıldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla 4'er adet tezle Kütahya Dumlupınar ve Dokuz Eylül Üniversitesi takip etmektedir.

Lisansüstü tezlerin yazıldığı enstitü, ana bilim ve bilim dalına ilişkin bulgular Tablo 4'te yer almaktadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 63 adet tez incelendiğinde en fazla sayıda tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı ve İşletme Bilim Dalı'nda yazıldığı görülmektedir.

Tablo 4: Lisansüstü Tezlerin Yazıldığı Enstitü, Ana Bilim Dalı, Bilim Dalı (2016-2022)

ENSTİTÜ	SAYI	ANA BİLİM DALI	SAYI	BİLİM DALI	SAYI
Sosyal Bilimler	53	İşletme	51	İşletme	29
Lisansüstü Eğitim	5	Muhasebe ve Finansal Yönetim	3	Muhasebe Finansman	15
İşletme	2	Denizcilik İşletmeleri Yönetimi	1	Diğer	7
Bankacılık ve Sigortacılık	1	İslam İktisadı ve Finansı	1	Muhasebe	6
Lisansüstü Programlar	1	İşletme (İngilizce)	1	Muhasebe ve Denetim	4
Sağlık Bilimleri	1	Muhasebe Denetim	1	Uluslararası Finansal Raporlama ve Denetim	2
		Muhasebe ve Finansman	1		
		Sağlık Yönetimi	1		
		Sermaye Piyasası ve Borsa	1		
		Sosyal Bilimler	1		
		Muhasebe ve Finans Yönetimi	1		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Entegre raporlama konusu disiplinler arası bir konu olmasına rağmen bu konuyla ilgili olarak işletme dışında en fazla tez yazılan bilim dallarının muhasebe (Muhasebe Finansman, Muhasebe, Muhasebe ve Denetim, Uluslararası Finansal Raporlama ve Denetim) ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. İleriki yıllarda diğer bilim dallarındaki araştırmacıların da konuya ilgi göstermesi beklenmektedir.

İncelenen makalelerde ve tezlerde kullanılan bütün anahtar kelimeler ayrı dosyalar halinde Word uygulamasına manuel olarak yazılmıştır. Daha sonra bu belgeler "MAXQDA 2020" programına aktarılmıştır ve oluşturulan belgeler için anahtar kelimelerin sıklıklarını tespit etmek üzere kodlar yazılmıştır. Makalelerde birden fazla kez kullanılan anahtar kelimelere ilişkin kod sıklıkları Tablo 5'te yer almaktadır. Toplam 102 makale için anahtar kelimelerin sıklıklarına bakıldığında en fazla "Entegre Raporlama"nın (%35,45) kullanıldığı görülmektedir. Diğer sık kullanılan anahtar kelimeler ise "Sürdürülebilirlik" (%6,69) ve "Kurumsal Raporlama" (%6,02)'dır. "Entegre raporlama" anahtar kelimesinin muhasebe ile ilişkilendirildiği, kurumsal raporlama türlerinden özellikle finansal raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması ile kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca entegre raporlamanın temel kavramlarından biri olan değer yaratma kavramının da anahtar kelimeler arasında yer alması yazarlar tarafından konunun özünün anlaşıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5: Makalelerde Kullanılan Anahtar Kelimelere İlişkin Kod Sıklıkları

Kod adı	Frekans	Yüzde (%)
Entegre Raporlama	106	35,45
Sürdürülebilirlik	20	6,69
Kurumsal Raporlama	18	6,02
Muhasebe	14	4,68
Finansal Raporlama	13	4,35
Performans	11	3,68
Değer Yaratma	10	3,34
Sürdürülebilirlik Raporlaması	7	2,34
Entegre Rapor	6	2,01
BIST Entegre Düşünce Finansal Performans	5	1,67
Kurumsal Sosyal Sorumluluk	4	1,34

Bankacılık Faaliyet Raporu Finansal Bilgi İç Denetim Kurumsal Sürdürülebilirlik Kurumsal Yönetim Muhasebe Meslek Mensupları	3	1,00
Danışmanlık Finansal Olmayan Raporlama Güvence Paydaş Teorisi Paydaşlar Raporlama İlkeleri Sürdürülebilirlik Endeksi Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi	2	0,67
Kaynak: Yazar tarafından MAXQDA 2020 programı kullanılarak oluşturulmuştur.		

Tezlerde birden fazla kez kullanılan anahtar kelimelere ilişkin kod sıklıkları Tablo 6'da yer almaktadır. Toplam 63 tez için anahtar kelimelerin kod sıklıkları yüze olarak sırasıyla "Entegre Raporlama" %39,88, "Finansal Raporlama" %8,33 ve Kurumsal Raporlama %8,33 olarak gerçekleşmiştir. Tezler ve makalelerin anahtar kelimeleri karşılaştırıldığında her ikisinde de "Entegre Raporlama" anahtar kelimesinin sıklık yüzdesine göre ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Makalelerde entegre raporlama anahtar kelimesinden sonra "sürdürülebilirlik" anahtar kelimesi ikinci sırada yer alırken, tezlerde "Finansal Raporlama" anahtar kelimesi ikinci sırada yer almıştır. Makalelerde ve tezlerde en çok kullanılan anahtar kelime "Kurumsal Raporlama"dır.

Tablo 6: Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimelere İlişkin Kod Sıklıkları

Kod adı	**Frekans**	**Yüzde (%)**
Entegre raporlama	67	39,88
Finansal Raporlama Kurumsal Raporlama	14	8,33
Entegre Düşünce Sürdürülebilirlik Raporlaması	8	4,76
Değer Yaratma	7	4,17
Sürdürülebilirlik Muhasebe Entegre Rapor	5	2,98
Finansal Olmayan Raporlama	4	2,38
Finansal Olmayan Bilgi Kurumsal Sosyal Sorumluluk	3	1,79
Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Kurumsal Sürdürülebilirlik Faaliyet Raporu ESG	2	1,19
Kaynak: Yazar tarafından MAXQDA 2020 programı kullanılarak oluşturulmuştur.		

Entegre raporlama konusunda yazılan makalelerin belirli alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alanlar aşağıdaki şekilde gruplanmıştır:

- **entegre raporlama ile ilgili genel bilgiler içeren derleme makaleler** (Güney, 2018; Kaya, 2015; Saban, Vargün ve Gürkan, 2017; Topcu ve Korkmaz, 2015),
- **entegre raporlamada denetim, iç denetim, sürekli denetim, güvence ve danışmanlık hizmetleri** (Ağdeniz, 2018; Arzova ve Şahin, 2021; Bilgiç ve Erdoğan, 2020; Kardeş Selimoğlu ve Yeşilçelebi, 2019; Özçelik ve Öztürk, 2019; Öztürk ve Tasasız, 2020; G. Yıldırım ve Uzun Kocamış, 2019; Yüksel, 2019; Zozik ve Doğan, 2022),
- **muhasebe meslek mensuplarının farkındalık düzeyleri ve entegre raporlamadaki rolü** (Aracı ve Yüksel, 2017; Dede, 2022; Doğan ve Acar, 2019; Doğan ve Yunusova, 2021; Ömürbek ve Kılınç, 2019; Solak, Gönen ve Rasgen, 2017),
- **entegre raporlamada muhasebe kültürü** (Caliskan ve Esen, 2019; Karaburun, 2020; Karaburun ve Demirci, 2020),

- **entegre düşünce** (Bilgiç ve Erdoğan, 2020; Kurt, 2019),
- **entegre raporlamanın finansal performansa ve firma performansına etkisi** (Çelik ve Aydemir, 2022; Emir, Aracı ve Kıymık, 2021; Horasan ve Tazegül, 2021; Önder ve Çelik, 2021; Yüksel, 2018),
- **entegre raporlama kılavuz ilkelerinin ve içerik öğelerinin uygunluğuna ilişkin ülke uygulamaları** (Dereköy, 2018; İşgüden Kılıç, 2018; Tuğay ve Temel, 2022),
- **entegre raporlamada sermaye öğeleri** (Aras ve Mutlu Yıldırım, 2019; U. Kaya ve Atasel, 2022) ve **entegre raporlamanın yatırımcı karalarına etkisi** (Akbaş, Çoşkun ve Karamustafa; Osman, 2021; Sayar ve Topdemir, 2018).

Konuyla ilgili alan yazının gelişmişlik düzeyi dikkate alındığında birbirini tekrar eden çalışmalar yerine uluslararası çalışmalarla uyumlu olacak şekilde entegre raporlama kalitesi, entegre raporlamanın belirleyicileri, değer yaratma, entegre düşünce, entegre raporlama ve sürdürülebilirlik konularında karma araştırma yöntemleri kullanarak daha fazla çalışma yapılması tavsiye edilmektedir.

6. Tartışma ve Sonuç

Türkiye'de entegre raporlamanın gelişimi 2011 yılında başlamış ve halen devam etmektedir. 2013 yılına kadar geçen süreç, entegre raporlamanın tanıtımı ve bu konuda farkındalık oluşturulması ile ilgili faaliyetleri içermektedir. Entegre Raporlama Çerçevesi'nin 2013 yılında yayınlanmasıyla küresel düzeyde entegre raporlama uygulamasına geçilmiştir ve bu süreç halen devam etmektedir. Yayınlanan entegre rapor sayısı artıkça ve bu alanda çalışmalar yapıldıkça entegre raporlamanın faydaları, entegre raporlamanın belirleyicileri ve entegre raporlama ile firma performansı arasındaki ilişki anlaşılmaya başlanmıştır. 2021 yılında ISSB'nin kurulması ve 2022 yılında taslak sürdürülebilirlik standartlarının (IFRS S1 ve S2) yayınlanmasıyla entegre raporlamanın finansal raporlama ile uyumlaştırılması süreci başlamıştır. Kurumsal raporlamada devam eden standartlaştırma ve yakınsama çabaları sonucunda şirketlerin değer yaratmaya daha fazla odaklanacakları ve entegre raporlamanın önem kazanacağı tahmin edilmektedir. Gelecekte entegre raporlama kalitesi, entegre raporlamanın belirleyicileri, değer yaratma, entegre düşünce, entegre raporlama ve sürdürülebilirlik konularında karma araştırma yöntemleri kullanarak daha fazla çalışma yapılması tavsiye edilmektedir.

Türkiye'de entegre raporlama konusundaki alan yazını değerlendirmek amacıyla 2012-2022 yılları arasında yazılan makaleler ve lisansüstü tezler sistematik literatür incelemesi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Türkçe alan yazında entegre raporlama konusunu bibliyometrik analiz yöntemi kullanarak ele alan Doğan (2020) makalesinde 2010-2020 döneminde "entegre raporlama" arama terimini Türkçe ve İngilizce olarak Ulusal Tez Merkezi'nde ve TRDizin'de başlık, öz, anahtar kelime, tam metin, dergi adı içerisinde aratmıştır. Mevcut çalışmada ise 2012-2022 döneminde "entegre raporlama", "entegre rapor" ve "entegre düşünce" arama terimlerini Türkçe ve İngilizce olarak TRDizin, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi'nde sadece başlık kısmında aranmıştır. Doğan (2020)'ın örneklem büyüklüğü 64 iken bu çalışmanın 165'tir. Mevcut çalışma ve Doğan (2020) arasında örneklem sayılarının, arama terimlerinin, tarama yapılan platformların ve zaman aralığının farklı olması nedeniyle yıllar itibariyle yayınlanan tez ve makale sayılarına ilişkin bulgularda farklılıklar olsa da bazı bulgular benzerlikler göstermektedir. Bu bulgular; ilk tezin 2016 yılında, ilk makalenin ise 2012 yılında yayınlanması, en etkili derginin Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi olması ve en çok tez yazılan üniversitenin Marmara Üniversitesi olmasıdır. Ayrıca her iki çalışmada excel ve MAXQDA 2020 programları kullanılarak analiz edilmiştir. Çelebier ve Çankaya (2019) çalışmalarında entegre raporlama ile ilgili yapılan çalışmaları sistematik bir şekilde incelemişlerdir. Çalışmalarında *"entegre raporlama–integrated reporting, bütünleşik raporlama, tümleşik raporlama, performans-performance, değer yaratma–value creation"* arama terimleri kullanarak ulusal ve uluslararası dergilerde 2011–2018 yılları arasında yayınlan çalışmaları aramışlardır. Ancak hangi veri tabanlarında ya da platformlarda arama yapıldığına ilişkin bilgi vermemişlerdir. Ayrıca çalışmalarının örneklemini oluşturan 43 araştırmanın içerisinde denetim şirketlerinden Deloitte, KPMG ve PwC'nin çalışmalarının da yer aldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle mevcut çalışmanın Çelebier ve Çankaya (2019)'nın çalışması ile karşılaştırması yapılmamıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.
Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.
Financial Disclosure: Author declared no financial support.

Kaynaklar

Ağdeniz, Ş. (2018). Entegre raporlamada iç denetimin rolü. *Mali Çözüm Dergisi*, (28), 121-138.

Akbaş, A., Çoşkun, A. ve Karamustafa; Osman. (2021). Entegre raporlama içerik öğelerinin yatırımcı kararları üzerindeki etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *23*(1), 303-326. doi:10.32709/akusosbil.472857

Aracı, H. ve Yüksel, F. (2017). Entegre Raporlamada Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü ve Muhasebe Müfredatlarında Entegre Raporlama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *19*(2), 389-414. www.accountingforsustainability.org adresinden erişildi.

Aras, G. ve Mutlu Yıldırım, F. (2019). Entegre Raporlamada Çoklu Sermaye Öğelerini Temsil Eden Göstergelerin Belirlenmesi: Türk Bankacılık Sektörü Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *6*(2), 408-422. doi:10.30798/makuiibf.528609

Arzova, S. B. ve Şahin, B. Ş. (2021). Entegre Raporlara İlişkin Güvence Hizmetleri: Türkiye'deki Kamu ve Özel Sektördeki İşletmelerinin 2015-2020 Dönemlerine ait Entegre Raporlarının İçerik Analizi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (64), 51-66. https://orcid.org/0000-0001-9616-4197 adresinden erişildi.

Baditoiu, B., Partenie, M. V. ve Alexandru, B. (2021). Integrated reporting and performance. A bibliometric analysis. *Annals of Faculty of Economics, University of Oradea, Faculty of Economics*, *1*(1), 344-352.

Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1997). Writing narrative literature reviews. Review of general psychology. *Review of general psychology, 1*(3), 311-320.

Bilgiç, E. E. ve Erdoğan, M. (2020). Entegre Düşünce Bağlamında Raporlama ve İç Denetimin Dönüşen Rolü. *TİDE Academia Research*, *2*(2), 151-214.

Borsa İstanbul ve Entegre Raporlama Derneği. (2022). *Şirketler için Entegre Raporlama Rehberi*. İstanbul.

Caliskan, A. O. ve Esen, E. (2019). Corporate culture in integrated reporting. *Pressacademia*, *9*, 6-8. doi:10.17261/pressacademia.2019.1055

Çelebier, M. ve Çankaya, F. (2019). Entegre Raporlama ile ilgili Yapılan Çalışmalar: Literatür Çalışması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *5*(2), 179-196.

Çelik, L. ve Aydemir, O. (2022). Entegre Raporlamanın İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle Ölçülmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *24*(1), 173-198. doi:10.31460/mbdd.862114

Davis, J., Mengersen, K., Bennett, S. ve Mazerolle, L. (2014). Viewing systematic reviews and meta-analysis in social research through different lenses. *SpringerPlus*, *3*(1), 511. doi:10.1186/2193-1801-3-511

Dede, A. (2022). Muhasebe Meslek Mensuplarının Bireysel Özeliklerinin Entegre Raporlama ile İlgili Farkındalık Düzeylerine Etkileri Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *14*(3), 2050-2060. doi:10.20491/isarder.2022.1488

Dereköy, F. (2018). Entegre Raporlama Uygulamalarının Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *16*(32), 589-608.

Doğan, D. (2020). Entegre raporlama konusunda YÖKTEZ ve Ulakbim veri tabanındaki akademik çalışmalar üzerine bir bibliyometrik analiz (2010-2020). *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları dergisi*, *2*(2), 120-142.

Doğan, Z. ve Acar, A. (2019). Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin Entegre Rapor Uygulamaları Sürecinde Mesleki Yetkinliklerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, *18*(56), 25-48.

Doğan, Z. ve Yunusova, A. (2021). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlama ile İlgili Farkındalık Düzeylerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Fiscaoeconomia*, *5*(1), 343-358. doi:10.25295/fsecon.832358

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N. ve Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, *133*, 285-296. doi:10.1016/j.jbusres.2021.04.070

Emir, S., Aracı, N. K. ve Kıymık, H. (2021). Entegre Raporlama Anlayışının CAMELS Analizi ile Finansal Performans Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi: Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (62), 259-284.

Entegre Raporlama Türkiye. (2016). Biz Kimiz. 18 Ocak 2023 tarihinde http://www.entegreraporlamatr.org/tr/hakkimizda/biz-kimiz.aspx adresinden erişildi.

Entegre Raporlama Türkiye. (2023). Türkiye'de Yayımlanan Entegre Raporlar. 18 Ocak 2023 tarihinde http://www.entegreraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx adresinden erişildi.

Glass, G. V. (1976). Primary, secondary, and meta-analysis of research. *Educational researcher*, *5*(10), 3-8.

Güney, A. (2018). Geleneksel Raporlamadan Entegre Raporlamaya Geçiş. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *20*(Özel Sayı), ös614-ös627.

Hoque, M. E. (2017). Why Company Should Adopt Integrated Reporting? *International Journal of Economics and Financial Issues*, *7*(1), 241-248. http:www.econjournals.com adresinden erişildi.

Horasan, E. ve Tazegül, S. (2021). Entegre Raporlamanın Şirketlerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisi. *Journal of Research in Business*, *6*(1), 141-163. doi:10.29228/jrb.8

Hulland, J. ve Houston, M. B. (2020). Why systematic review papers and meta-analyses matter: an introduction to the special issue on generalizations in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *48*(3), 351-359. doi:10.1007/s11747-020-00721-7

IFRS Foundation. (2022). The growing momentum for integrated reporting: Part 1. 20 Ocak 2023 tarihinde https://www.integratedreporting.org/news/the-growing-momentum-for-integrated-reporting-part-1/ adresinden erişildi.

IIRC. (2021). *Uluslararası <ER> Çerçevesi*. http://www.entegreraporlamatr.org/tr/images/pdf/IIRC-TR.pdf adresinden erişildi.

Işık, D. (2021). Akademisyenlerin ResearchGate ve Google Scholar Citations Kullanımları Üzerine Bir İnceleme: Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Örneği. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, *4*(2), 240-263. doi:10.33721/by.928614

İşgüden Kılıç, B. (2018). Entegre Raporlama ve Türkiye'deki Gelişmeler: Entegre Rapor Hazırlayan İşletmeler ve BIST Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan İşletmeler Açısından Bir İnceleme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *20*(1), 28-64.

Karaburun, G. (2020). Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde Muhasebe Kültürü. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, *3*(2), 85-103. doi:10.32951/mufider.738339

Karaburun, G. ve Demirci, Ş. D. (2020). Muhasebe Kültürü ve Entegre Raporlama Farkındalığı İlişkisi. *Journal of Economy Culture and Society*, (62), 345-364. doi:10.26650/jecs2020-0057

Kardeş Selimoğlu, S. ve Yeşilçelebi, G. (2019). Entegre raporlama ve bütünleşik güvence modeli: Türkiye'deki farkındalığın delphi tekniği ile araştırılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *21*(3), 680-703. doi:10.31460/mbdd.593744

Kaya, H. P. (2015). Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, *15*(45), 113-130.

Kaya, U. ve Atasel, O. Y. (2022). Entegre Raporlama Çerçevesi'nde Tanımlanan Sermaye Öğelerinin Değer Yaratma Süreci ile İlişkisi: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Bir Araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *8*(2), 249-276.

Kurt, E. S. (2019). Entegre düşünmek nedir? *TİDE AcademIA Research*, *1*(1), 109-129.

Liberati, A., Altman, D. G., Tetzlaff, J., Mulrow, C., Gøtzsche, P. C., Ioannidis, J. P. A., … Moher, D. (2009). The PRISMA statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate health care interventions: explanation and elaboration. *Journal of Clinical Epidemiology*, *62*(10), e1-e34. doi:10.1016/j.jclinepi.2009.06.006

Lopes, A. I. ve Penela, D. (2022). From little seeds to a big tree: a far-reaching assessment of the integrated reporting stream. *Meditari Accountancy Research*, *30*(6), 1514-1542. doi:10.1108/MEDAR-01-2021-1174

Navarrete-Oyarce, J., Gallegos, J. A., Moraga-Flores, H. ve Gallizo, J. L. (2021). Integrated reporting as an academic research concept in the area of business. *Sustainability*, *13*(14), 7741-7757. doi:10.3390/su13147741

Othman, M. ve Basnan, N. (2021). Assessing the trend of the research on integrated reporting: A bibliometric review. *Journal of management Information and Decision Sciences*, *24*(S1), 1-18.

Ömürbek, V. ve Kılınç, Z. (2019). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlamaya İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi: Göller Bölgesinde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 157-182.

Önder, Ş. ve Çelik, İ. (2021). Entegre Raporlamanın Firma Karlılığına Etkisi: Bankacılık ve Çimento Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (92), 61-72. doi:10.25095/mufad.949557

Özçelik, H. ve Öztürk, M. S. (2019). Entegre Raporlamada İç Denetimin Güvence ve Danışmanlık Rolleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *12*(1), 125-140. doi:10.17218/hititsosbil.474341

Öztürk, S. ve Tasasız, S. (2020). Türkiye'de Entegre Raporlama Sürecinde İç Denetimin Rolü Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *22*(3), 448-475. doi:10.31460/mbdd.726968

Palmatier, R. W., Houston, M. B. ve Hulland, J. (2018). Review articles: purpose, process, and structure. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *46*(1), 1-5. doi:10.1007/s11747-017-0563-4

Paul, J. ve Criado, A. R. (2020). The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know? *International Business Review*, *29*(4), 101717. doi:10.1016/j.ibusrev.2020.101717

Paul, J., Lim, W. M., O'Cass, A., Hao, A. W. ve Bresciani, S. (2021). Scientific procedures and rationales for systematic literature reviews (SPAR-4-SLR). *International Journal of Consumer Studies*, *45*(4), 01-016. doi:10.1111/ijcs.12695

Saban, M., Vargün, H. ve Gürkan, S. (2017). Yatırımcılara Bilgi Sağlama Aracı Olarak Entegre Raporlama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *19*(4), 915-936.

Sayar, A. R. Z. ve Topdemir, M. C. (2018). Does MandatoryIntegrated Reporting Affect Stock Prices? An Empirical Study on the Johannesburg Stock Exchange. *Journal of Research in Business*, *3*(2), 133-149. doi:10.23892/jrb.2019.26

Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, *104*, 333-339. doi:10.1016/j.jbusres.2019.07.039

Solak, B., Gönen, S. ve Rasgen, M. (2017). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlamaya İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *19*(1), 166-188.

Soriya, S. ve Rastogi, P. (2021). A systematic literature review on integrated reporting from 2011 to 2020. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, *20*(3/4), 558-579. doi:10.1108/JFRA-09-2020-0266

Topcu, M. K. ve Korkmaz, G. (2015). Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *30*(1), 1-22.

Tranfield, D., Denyer, D. ve Smart, P. (2003). Towards a Methodology for Developing Evidence-Informed Management Knowledge by Means of Systematic Review. *British Journal of Management*, *14*(3), 207-222. doi:10.1111/1467-8551.00375

Tugwell, P., Welch, V. A., Karunananthan, S., Maxwell, L. J., Akl, E. A., Avey, M. T., … White, H. (2020). When to replicate systematic reviews of interventions: consensus checklist. *BMJ*, m2864. doi:10.1136/bmj.m2864

Tuğay, O. ve Temel, F. (2022). Türkiye'de Çimento Sektöründeki Şirketlerin Uluslararası Entegre Raporlama Kılavuz İlkelerine Uyum Düzeylerinin CRITIC ve MAIRCA Yöntemleriyle Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 45-57. doi:10.30794/pausbed.1019615

Uyar, A. (2015). *Kurumsal raporlamanın gelişimi ve güncel yaklaşımlar.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Velte, P. (2022). Archival research on integrated reporting: a systematic review of main drivers and the impact of integrated reporting on firm value. *Journal of Management and Governance*, *26*(3), 997-1061. doi:10.1007/s10997-021-09582-w

Yanık, S. ve Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (47), 291-308. www.icaew.co.uk/bettermarkets adresinden erişildi.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, *23*(112), 7-17.

Yıldırım, G. ve Uzun Kocamış, T. (2019). Entegre Raporlamaya Yönelik İç Denetimin Güvence Rolü. *Turkish Studies-Social Sciences*, *14*(5), 2763-2776. doi:10.29228/turkishstudies.32698

Yüksel, F. (2018). Entegre Raporlama ve Finansal Performans İlişkisi: Türkiye ve Güney Afrika Katılım Bankaları Üzerine Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*(2), 1-17. www.accountingforsustainability.org/ adresinden erişildi.

Yüksel, F. (2019). Sürekli Denetim, Entegre Raporlama'nın Sürekli Denetimi. *Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 141-155.

Zozik, A. ve Doğan, Z. (2022). Entegre raporlama ve güvence. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *15*(2), 361-385. doi:10.25287/ohuiibf.1041514

Ekler

Ek 1: Analizde Kullanılan Makaleler (2012-2022)	
1	Ağdeniz, Ş. (2018). Entegre Raporlamada İç Denetimin Rolü. *Mali Çözüm Dergisi*, 28, 121-138.
2	Ağdeniz, Ş., & Tunç, Köse. (2022). Muhasebe Eğitiminde Entegre Raporlama: Türkiye'deki Üniversitelere İlişkin Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(Özel Sayı), 302-313.
3	Akbaş, A., Coşkun, A., & Karamustafa, O. (2020). Entegre Raporlamanın Tarihsel Gelişimi ve Literatür Çalışması. *Turkish Studies-Economy*, 15(3), 1103-1121.
4	Akbaş, A., Coşkun, A., & Karamustafa, O. (2021). Entegre Raporlama İçerik Öğelerinin Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 303-326.
5	Akyüz, F., & Yangıbayev, B. (2020). Entegre Raporlama ile Finansal Performans Arasındaki İlişkiye Yönelik Akademik Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 41-65.
6	Alagöz, A., Allahverdi, M., & Ortakarpuz, M. (2018). Entegre Raporlamada İçerik Analizi: Ödüllü Raporlar Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 11(3), 425-462.
7	Alevok İzci, N. (2019). Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın 2016 Entegre Raporu Üzerine Bir Analiz. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 37-57.
8	Alkoyun, A., & Sarı, E. S. (2021). Entegre Raporlamaya Uygunluğu Açısından Katılım Bankalarının Faaliyet Raporlarının İncelenmesi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 338-359.
9	Altınay, A. T. (2016). Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 47-64.
10	Altinay, A. T., Marşap, B., & Demirel, B. L. (2022). Applicability of Integrated Reporting in Higher Education Institutions: A Comparative Analysis of Integrated Reports Published by Higher Education Institutions in The World. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(1), 24-38.
11	Aracı, H., & Yüksel, F. (2017). Entegre Raporlamada Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü ve Muhasebe Müfredatlarında Entegre Raporlama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(2), 389-414.
12	Aras, G., & Mutlu Yıldırım, F. (2019). Entegre Raporlamada Çoklu Sermaye Öğelerini Temsil Eden Göstergelerin Belirlenmesi: Türk Bankacılık Sektörü Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 6(2), 408-422.
13	Arslan, M. C., & Özkan, O. (2018). Entegre Raporlamaya Evrilme Süreci ve Durum Tespiti–BİST Örneği. *Mali Çözüm Dergisi*, (148), 29-52.
14	Arzova, S. B., & Şahin, B. Ş. (2021). Entegre Raporlara İlişkin Güvence Hizmetleri: Türkiye'de Kamu ve Özel Sektördeki İşletmelerinin 2015-2020 Dönemlerine Ait Entegre Raporlarının İçerik Analizi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(64), 51-66.
15	Ataman Gökçen, B., & Eldemir, E. (2019). Entegre Raporlama ve Türk İşletmelerinde Uygulanmasına İlişkin Bir Araştırma. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 357-378.
16	Battal, Ü. (2018). Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Entegre Raporlama: Türk Hava Yolları ve Güney Afrika Hava Yolları İncelemesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 11(3), 393-424.
17	Bektaş, O., & Yücel, E. (2022). Entegre Raporlamada Sosyal Sürdürülebilirlik: Türkiye'de Yayınlanan Entegre Raporların İçerik Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (96), 59-84.
18	Caliskan, A. O., & Esen, E. (2019). Corporate Culture in Integrated Reporting. *Pressacademia Procedia*, 9(1), 6-8.
19	Çelebier, M., & Çankaya, F. (2019). Entegre Raporlama ile İlgili Yapılan Çalışmalar: Literatür Taraması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 5(2), 179-196.
20	Çelebier, M., Çankaya, F., & Karakaya, A. (2018). Türkiye'de Entegre Raporlama Göstergelerinde İşletmeler Arası Farklılıklar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(32), 114-142.
21	Çelik, L., & Aydemir, O. (2022). Entegre Raporlamanın İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli ile Ölçülmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24(1), 173-198.
22	Çıkıkcı, A., & Sigali, S. (2019). Integrated Reporting in Shipping Industry: An Analysis of International Shipping Companies. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, (62), 23-35.
23	Dede, A. (2022). Muhasebe Meslek Mensuplarının Bireysel Özeliklerinin Entegre Raporlama ile İlgili Farkındalık Düzeylerine Etkileri Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 2050-2060.
24	Demirel Arıcı, N. (2018). Entegre Raporlama Yolculuğunda Sürdürülebilirlik Raporlamasının Rolü: OECD ve Türkiye Karşılaştırması. *Mali Çözüm Dergisi*, (149), 61-84.
25	Dereköy, F. (2018). Entegre Raporlama Uygulamalarının Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(32), 589-608.
26	Doğan, D. (2020). Entegre Raporlama Konusunda YÖKTEZ ve ULAKBİM Veri Tabanindaki Akademik Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyometrik Analiz (2010-2020). *Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi,* 2(2), 120-142.
27	Doğan, Z., & Acar, A. (2019). Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin Entegre Rapor Uygulamaları Sürecinde Mesleki Yetkinliklerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış,* 18(56), 25-48.
28	Doğan, Z., & Yunusova, A. (2021). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlama ile İlgili Farkındalık Düzeylerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Fiscaoeconomia*, 5(1), 343-358.
30	Elmacı, O., & Sevim, Ş. (2017). Entegre Raporlamada Küresel Gelişmeler ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 18-36.

31	Emir, S., Karataş Aracı, N., & Kıymık, H. (2021). Entegre Raporlama Anlayışının Camels Analizi ile Finansal Performans Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi: Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 20(62), 259-284.
32	Ercan, C., & Kestane, A. (2017). Entegre Raporlama ve Türkiye'deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(4), 73-86.
33	Ercan, C., & Kestane, A. Kurumsal Raporlamada Yeni Bir Yaklaşım Olarak Entegre Raporlama ve Bir Vaka Çalışması. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(8), 13-29.
34	Erdoğan, M., & Bilgiç, E. E. Entegre Düşünce Bağlamında Raporlama ve İç Denetimin Dönüşen Rolü. *TIDE AcademIA Research*, 2(2), 151-214.
35	Gacar, A. (2020). Kar Amacı Olmayan İşletmelerde Entegre Raporlama ve Bir Örnek Olay. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 18(Özel Sayı), 393-403.
36	Gençoğlu, Ü. G., & Aytaç, A. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (72), 51-66.
37	Gökten, S. (2016). Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistematik Bir Öneri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(4), 741-765.
38	Güldoğan, Ö. (2020). Entegre Raporlamada Paydaşlar ile İlişkilerin Rolü. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 3(1), 55-64.
39	Güney, A. (2018). Geleneksel Raporlamadan Entegre Raporlamaya Geçiş. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 20, 614-627.
40	Güzel, E., & Ataman, B. (2022). Sektörel Bazlı Entegre Raporlama İncelemesi: Havacılık Sektörü Üzerine Bir Çalışma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(65), 23-46.
41	Hamrah, Y., & Can, E. N. (2019). Entegre Raporlama İçerik Öğeleri İle Kurumsal Yönetim İlkeleri Arasındaki İlişki, Türkiye Örneği. *Mali Çözüm Dergisi*, (155), 121-136.
42	Hoque, M. E. (2017). Why Company Should Adopt Integrated Reporting?. *International Journal of Economics And Financial Issues,* 7(1), 241-248.
43	Horasan, E., & Tazegül, S. (2021). Entegre Raporlamanın Şirketlerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisi. *Journal of Research in Business,* 6(1), 141-163.
44	İbiş, C. & Mizrahitokatlı, N. (2020). Integrated Reporting For Small and Medium Enterprises in Turkey. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 15(54), 481-506.
45	İşgüden Kılıç, B. (2018). Entegre Raporlama ve Türkiye'deki Gelişmeler: Entegre Rapor Hazırlayan İşletmeler ve BIST Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan İşletmeler Açısından Bir İnceleme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(1), 28-64. DOI: 10.31460/mbdd.346583
46	İşseveroğlu, G. (2021). Finansal Sürdürülebilirlik Göstergeleri Üzerinde Entegre Raporlamanın Etkisi: BİST Çimento Şirketlerinde Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 255-270.
47	Karaburun, G. (2020). Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde Muhasebe Kültürü. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 3(2), 85-103.
48	Karaburun, G., & Demirci, Ş. D. (2020). Muhasebe Kültürü ve Entegre Raporlama Farkındalığı İlişkisi. *Journal of Economy Culture And Society*, 62, 345-364.
49	Karagod, V. S., Golubeva, N. A., & Erokhina, E. I. (2018). Audit of the Integrated Reporting. *International E-Journal of Advances in Education*, 4(12), 263-277.
50	Kardeş Selimoğlu, S., & Yeşilçelebi, G. (2018). Integrated Reporting of Global Corporations: A Content Analysis Based on Integrated Reporting Examples Database From 2011 to 2016. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(2), 316-329.
51	Karğın, S., Aracı, H., & Aktaş, H. (2013). Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 27-46.
52	Kaya, H. P. (2015). Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 15(45), 113-130.
53	Kaya, U. & Atasel, O. Y. (2022). Entegre Raporlama Çerçevesi'nde Tanımlanan Sermaye Öğelerinin Değer Yaratma Süreci ile İlişkisi: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Bir Araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi,* 8(2), 249-276. DOI: 10.20979/ueyd.1127256
54	Kaya, U., Aygün, D., & Yazan, Ö. (2016). Yeni Bir Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama ve Dünyadaki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 85-101.
55	Kaymak, G., & Serçemeli, M. (2019). Faaliyet Raporlarının Entegre Raporlamaya Uygunluğu Üzerine Bir Araştırma. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 62-76.
56	Kaymak, G., & Serçemeli, M. (2020). Faaliyet Raporlarının Entegre Raporlamaya Uygunluğu Üzerine BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 6(2), 239-260.
57	Kevser, M. (2020). Entegre Raporlama ve Kamu Bankalarında Uygulanabilirliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(4), 4231-4251.
58	Kızıltan, B., & Doğan, D. U. (2021). Kurumsal Raporlamanın Gelişimi: Entegre Raporlama. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 62-78.
59	Köse, E. & Çetinel, T. (2017). Kurumsal ve Entegre Raporlama: Bir Araştırma. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 5(8), 155-181.
60	Köse, T. & Ağdeniz, Ş. (2021). Entegre Raporlamada Covid-19 Salgınına İlişkin Verilerin Analizi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 14(1), 189-220.

61	Kurt, E. S. (2019). Entegre Düşünmek Nedir?. *TİDE AcademIA Research,* 1(1), 109-129.
59	Marşap, B., Demirel, B. L., & Altınay, A. (2020). Entegre Raporlama ve Yerel Yönetimlerde Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22, 47-64.
62	Mert, H., & Kamalak İ., (2019). Entegre Raporlama, Önemi ve Bir Uygulama. *Vergi Dünyası Dergisi*, 1(460), 24 - 33.
63	Mozeikçi, A. A., & Öztürk, E. (2019). Entegre Raporlamanın İşletme ve Çevresi Açısından Önemi: Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi Veri Tabanındaki Şirketlerin Eko-Verimlilik İncelemesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(4), 879-903.
64	Needles, B.E.Jr., Sarı, E.S., Güngör, N., Türel, A. & Can, M., (2019). Sustainability reporting and integrated reporting: evidence from Turkish high performance companies. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute,* 12(2), 257-270. doi: 10.17218/hititsosbil.603228
65	Nurullah, K. (2019). Entegre Raporlama ve Entelektüel Sermaye Muhasebesi İlişkisi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (1), 55-68.
66	Oral, T. & Erkuş, H. (2019). Entegre Raporlama: Yayınlanan Raporlar Üzerine Bir Araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(5), 265-276.
67	Öğmen, C., & Şener, R. (2021). Endüstri 4.0 Sürecinde Finansal Raporlamanın Evrimi:" Entegre Raporlama" Mı?. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34), 1-14.
68	Öktem, R., & Öktem, B. (2022). Revize Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesine İlişkin Bankacılık Sektöründe Covid-19 Pandemisi Verilerinin Analizi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 14(26), 193-208.
69	Ömürbek, V., & Acun, Ö. (2021). Çimento Sektöründe Entegre Raporlamada Çevresel Sürdürülebilirlik Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(3), 295-311.
70	Ömürbek, V., & Kılınç, Z. (2019). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlamaya İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi: Göller Bölgesinde Bir Araştırma. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi,* 1(2), 169-194.
71	Önder, Ş., & Çelik, İ. (2021). Entegre Raporlamanın Firma Karlılığına Etkisi: Bankacılık ve Çimento Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (92), 61-72.
72	Özbaş, İ., & Tuğay, O. (2021). Entegre Raporlama Kılavuz İlkelerine Bağlılık Seviyesinin Değerlendirilmesi: Finansal Hizmet Sektöründe Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(3), 1600-1621.
73	Özçelik, H., & Öztürk, M. S. (2019). Entegre Raporlamada İç Denetimin Güvence ve Danışmanlık Rolleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 125-140.
74	Özdemir, K. (2022). Entegre Rapor Yayınlayan Bankaların Finansal Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi İle Ölçülmesi: Türkiye Örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 1767-1780.
75	Öztürk, S. (2019). Geleceğin Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama: Garanti Bankası Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (81), 1-20.
76	Öztürk, S., & Tasasız, S. (2020). Türkiye'de Entegre Raporlama Sürecinde İç Denetimin Rolü Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(3), 448-475.
77	Saban, M., Vargün, H., & Gürkan, S. (2017). Yatırımcılara Bilgi Sağlama Aracı Olarak Entegre Raporlama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(4), 915-936.
78	Sayar, Z., & Tokdemir, M. C. (2018). Does Mandatory Integrated Reporting Affect Stock Prices? An Empirical Study on the Johannesburg Stock Exchange. *Journal of Research in Business,* 3(2), 133-149.
79	Selimoğlu, S., & Yeşilçelebi, G. (2019). Entegre Raporlama ve Bütünleşik Güvence Modeli: Türkiye'deki Farkındalığın Delphi Tekniği ile Araştırılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(3), 680-703.
80	Sigalı, S., & Balsarı, Ç. K. (2018). Theoretical Insights on Integrated Reporting and Externalities. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 859-869.
81	Solak, B., Gönen, S., & Rasgen, M. (2017). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlamaya İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 19(1), 166-188.
82	Sultanoğlu, B., & Akdoğan, N. (2020). IRRC Çerçevesi Kapsamında Entegre Raporlardaki İçerik Öğelerinin Türkiye ve Uluslararası Karşılaştırılması ve Entegre Raporların Düzenlenmesinde Sürdürülebilirlik Raporlarındaki Bilgilerin Kullanımı. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22, 20-46.
83	Susmaz, G., & Doğan, D. U. (2022). Entegre Raporlama İlkeleri Çerçevesinde Türkiye ve Dünya Örnekleriyle Bir İnceleme. *Muhasebe ve Denetime Bakış,* 21(65), 113-136.
84	Şaka, H. & Tükenmez, M. N. (2022). Garanti Bankası ve Çimsa'nın Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Kapsamında Değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(2), 169-182.
85	Şimşek, A., & Terim, B. (2020). Entegre Raporlama Kavramı ve Entegre Raporlamanın Türkiye'deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (47), 325-346.
86	Topcu, M. K., & Korkmaz, G. (2015). Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-22.
87	Topçu, G. (2017). Entegre Raporlamaya Genel Bir Bakış. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* 2(4), 69-80.
88	Tuğay, O. ve Temel, F. (2022). Türkiye'de Çimento Sektöründeki Şirketlerin Uluslararası Entegre Raporlama Kılavuz İlkelerine Uyum Düzeylerinin CRITIC ve MAIRCA Yöntemleriyle Değerlendirilmesi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 45-57.
89	Vargün, H., Kılınçaslan, S., & Akbulut, H. (2021). Türkiye'de Entegre Raporlama Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Araştırma. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 18-37.

90	Yanık, S., & Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (47), 291-308.
91	Yavuz, İ. (2022). Türkiye'deki Katılım Bankalarına Entegre Raporlama Modeli Önerisi: Güney Afrika Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (74), 226-246. DOI: 10.51290/dpusbe.1152309
92	Yıldırım, G., & Kocamış, T. U. (2019). Entegre Raporlamaya Yönelik İç Denetimin Güvence Rolü. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(5), 2763-2776.
93	Yılmaz, B., Atik, M., & Okyay, A. (2017). Geleceğin Raporlama Sistemi: Entegre Raporlama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 17(52), 95-108.
94	Yüksel, F. (2018). Entegre Raporlama ve Finansal Performans İlişkisi: Türkiye ve Güney Afrika Katılım Bankaları Üzerinde Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-17.
95	Yüksel, F. (2018). Entegre Raporlama, Değer Yaratma ve Entelektüel Katma Değer Katsayısı: BİST Kurumsal Yönetim Endeksinde Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 473-492.
96	Yüksel, F. (2018). Kurumsal Yönetim ve Entegre Raporlama İlişkisi: BİST Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Yer Alan İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 188-207.
97	Yüksel, F. (2019). Sürekli Denetim, Entegre Raporlama'nın Sürekli Denetimi. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi,* 1(2), 141-155.
98	Yüksel, F., & Aracı, H. (2017). Entegre Raporlama, Türk İşletmelerinin Entegre Raporlamaya Bakışı Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 24(3), 741-757.
99	Yüksel, F., & Aracı, H. (2017). Hizmet İşletmelerine Ait Raporların Entegre Raporlama İlkeleri Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 16, 729-748.
100	Yüksel, F., & Kayalı, C. A. (2020). Entegre Raporlama İlkelerinin Finansal Performansa Etkisi: BİST Banka Endeksi Üzerinde Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22, 65-80.
101	Zozik, A., & Doğan, Z. (2021). Türkiye'de Entegre Raporlama Sürecinde Karşılaşılabilecek Sorunların Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(63), 83-110.
102	Zozik, A., & Doğan, Z. (2022). Entegre Raporlama ve Güvence. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 361-385.

Ek 2: Analizde Kullanılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri (2016-2022)	
1	Acay, T. (2019). Entegre Raporlamanın İşletme Sürdürülebilirliği Üzerine Etkisi: Kars, Ardahan, Iğdır ve Erzurum İllerinde Faaliyet Gösteren SMMM'lerin Algı Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
2	Akalın, R. (2021). Entegre Raporların Okunabilirliğinin İşletmelerin Finansal Performansları ile İlişkisi: Sektörel Bazda Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
3	Akbaş, A. (2021). Entegre Raporlamanın İç Değişim Mekanizması ve Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi. Doktora Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
4	Alkoyun, A. K. (2021). Katılım Bankalarının Faaliyet Raporlarının Entegre Raporlamaya Uygunluğu Üzerine Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
5	Altay, D. (2019). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
6	Arsın, G. (2002). Entegre Raporlamaya Geçişte Faaliyet Raporlarının Rolü: İmalat Sektöründe Ampirik Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
7	Atasel, O.Y. (2021). Kurumsal Raporlama Türü Olarak Entegre Raporlamada Tanımlanan Sermaye Öğelerinin Değer Yaratma Süreci Iile İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
8	Bayhan, B. (2018). Kamu Sektöründe Entegre Raporlama: Üniversitelerde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
9	Berberoğlu, V. (2019). Entegre Raporlama Uygulamalarının Çoklu Sermaye Öğeleri ve Kılavuz İlkeler Çerçevesinde Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
10	Berksoy, B. (2018). Sürdürülebilirlik ve Entegre Raporlama Metodolojisinin Sektörel Bazda Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
11	Besler. Ö. N. (2019). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlama Algılama Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
12	Bilgiç, E. E. (2020). Entegre Düşünce Bağlamında Raporlama ve İç Denetimin Dönüşen Rolü. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
13	Cıbır, M. (2019). Borsa İstanbul'da İşlem Gören Üretim İşletmelerinin Faaliyet Raporlarının Entegre Raporlamaya Uygunluğu. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi/İşletme Enstitüsü
14	Civan, F. E. (2019). Kurumlarda Entegre Raporlamanın Gelişimi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
15	Coşkun, B. (2021). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlama Konusundaki Görüşleri Üzerine Bir Araştırma: Kayseri İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

16	Çardak, B.R. (2021). İşletmelerde değer değişiminin raporlanması: Entegre raporlama ve üniversiteler için bir model önerisi. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
17	Çelebier, M. (2018). Türkiye'de Entegre Raporlamada Kullanılan Göstergelerin Belirlenmesine Yönelik Araştırma ve Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
18	Çelik, L. (2019). Entegre Raporlamanın İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle Ölçülmesi. Doktora Tezi. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
19	Çıkıkcı, A. (2019). Denizcilik İşletmelerinde Entegre Raporlama: Uluslararası Denizcilik Firmalarının Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
20	Demir, Ş. (2019). Entegre Rapor Uygulamalarının Entegre Raporlama Kullanan İşletmeler Açısından Değerlendirilmesi: Üretim İşletmesinde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
21	Duman Neşeli, C. (2022). Entegre Raporlamanın Finansal Başarısızlık Öngörüsündeki Etkileri: Altman Z Skoru Modeli Temelli Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
22	Efeer, B. (2021). Sağlık Kuruluşlarına Entegre Raporlama Uygulama Önerisi. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü
23	Eldemir, E. (2019). Entegre Raporlama ve Türk İşletmelerinde Uygulanmasına İlişkin Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
24	Gökoğlu, H. H. (2020). Özel ve Kamu Sermayeli Bankaların Yayımladıkları Entegre Raporların Sermaye Öğeleri Bazında Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
25	Güldoğan, Ö. (2021). Entegre Raporlama ve AHP Yöntemiyle Entegre Raporlama Endeksinin Oluşturulmasına Yönelik Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
26	Güngör, N. (2017). Entegre Raporlama ve Entegre Rapor Çerçevesinin Dünya'da ve Türkiye'de Uygulanması Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
27	Güzel, E. (2021). Havacılık Endüstrisinde Entegre Raporlama ve Türk Hava Yolları Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
28	Hamrah, Y. (2019). Entegre Raporlama İçerik Öğeleri İle Kurumsal Yönetim İlkeleri Arasındaki İlişki, Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
29	Hatipoğlu, R. E. (2021). Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Kapsamında Borsa İstanbul İmalat Ana Metal Sektöründe Yayınlanan Faaliyet Raporlarının Entegre Rapor Uygunluğu İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi. Altınbaş Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
30	Kamalak, İ. (2022). Entegre Raporlamanın Gelişimi ve İstanbul İlinde Bağımsız Denetçiler Üzerinde Farkındalık Araştırması. Doktora Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
31	Karaburun, G. (2019). Muhasebe Kültürü ve Entegre Raporlama Farkındalığı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
32	Kaya, M. (2021). İyi Kurumsal Yönetimin Başarılmasında Muhasebe Bilgi Sistemi Kapsamında Entegre Raporlamanın Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
33	Kaymak, G. (2019). Faaliyet Raporlarının Entegre Raporlamaya Uygunluğu Üzerine BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
34	Kızıltan, B. (2021) Entegre Raporlama: Bankacılık ve Çimento Sektörleri Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Başkent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
35	Kurt, E. S. (2016). Bütünleşik Raporlama ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Çalışma. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
36	Kurt, Z. (2021) Entegre Raporlama ve Denetimi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
37	Kutaylı, R. (2019). Entegre Raporlamanın İşletme Performansına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
38	Küçükgergerli, N. (2016). Entegre Raporlama Endeksi: Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
39	Mercan, E. (2019). Değer Yaratma Sürecinde Entegre Raporlama ve Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
40	Mozeikçi, A. A. (2018). Entegre Raporlamanın İşletme ve Çevresi Açısından Önemi: Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi Veri Tabanındaki Şirketlerin Eko-Verimlilik İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
41	Oral, T. (2017). Entegre Raporlamada İçerik Analizi. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
42	Oruç, M. (2020). Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Raporlaması: Karşılaştırmalı Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
43	Özbaş, İ. (2020). Entegre Raporlama Kılavuz İlkelerine Bağlılık Seviyesinin Değerlendirilmesi: Finansal Hizmet Sektöründe Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
44	Öztürk, S. (2020). Özel Öğretim Kurumları'nda Entegre Raporlama ve Bir Özel Öğretim Kurumunda Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
45	Rizvic, L. (2022). The Examinatıon of The Relationship Between Integrated Reporting and Cost of Capital: Evidence From Borsa Istanbul. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
46	Sarıoğlu, M. (2018). Future of Financial Reporting: Advancements of Integrated Reporting. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü

47	Susmaz, G. (2021). Entegre Raporlama İlkeleri Çerçevesinde Türkiye ve Dünya Örnekleriyle Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
48	Şahin, K. (2022). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Entegre Raporlama Iile İlgili Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma: Adana İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü
49	Şahin, Ü.Ü. (2022). Borsa İstanbul'da Yer Alan Şirketlerin Entegre Raporlamaları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi/Lisansüstü Programlar Enstitüsü
50	Şenocak, N. (2022). Entegre Raporlarda İçerik Analizi; Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
51	Şimşek, R. (2019). Kurumsal Yönetim Çerçevesinde Entegre Raporlamanın İrdelenmesi ve Reel Sektörde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
52	Şimşek, Ş. (2018). Raporlama Kavramı ve Entegre Raporlamanın Türkiye'deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
53	Tasasız, S. (2019). Etkin İç Denetimin Entegre Raporlama Açısından Önemi: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
54	Tepedelen, A. (2019). Entegre Raporlama ve Entegre Raporlamanın Türk Bankacılık Sektöründeki Uygulamasına Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü
55	Tokatlı, N. Mizrahi, (2020). A Research on Integrated Reporting for Small and Medium Enterprises in Turkey. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
56	Topal, Y. (2019). Muhasebe Meslek Mensuplarının Entegre Raporlamaya İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Tespiti: Bursa İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi/İşletme Enstitüsü
57	Topdemir, M.C. (2017). Zorunlu Entegre Raporlamanın Firmaların Hisse Senedi Fiyatları ve Hisse Başı Kazançları Üzerindeki Etkisine İlişkin Panel Veri Analizi. Yüksek Lisans. Tezi. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
58	Ülker, Z. (2016). Entegre Raporlama: Bir Sürdürülebilirlik Raporunun Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi İçerik Ögeleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
59	Yavuz. İ. (2022). Yıllık Faaliyet Raporlarının Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi: Faizsiz Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
60	Yeşilçelebi, G. (2019). Entegre Raporlarda Bütünleşik Güvence Oluşturulması: Türkiye'deki Farkındalığın Delphi Tekniği ile Araştırılması. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
61	Yılmaz, N. D. (2016). Entegre Raporlamanın Yatırımcılar Açısından Analizi ve Entegre Yatırım Analizi Algoritması. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
62	Yüksel, F. (2017). Entegre Raporlama, Türk İşletmelerinin Entegre Raporlamaya Bakışı Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
63	Zozik, A. (2020). Türkiye'de Entegre Raporlama Sürecinde Karşılaşılabilecek Sorunların Tespitine İlişkin Bir Araştırma. Doktora Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

DOI: 10.26650/MED.1227466

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünde Kullanılan Seviye Girdilerinin Tespiti: BIST Şirketlerinde Bir Araştırma

Determining The Input Levels Used in Measuring Fair Value: Research Into BIST Companies

Rümeysa Atıcı[1]

[1]Arş. Gör. İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: rumeysa.atici@istanbul.edu.tr

ORCID: R.A. 0000-0001-7750-669X

ÖZ

Bu çalışmanın birinci amacı, mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisi seviyelerini kullanarak raporlanan varlıklarının ve yükümlülüklerinin genel görünümünü ortaya koymaktır. İkinci amacı ise, mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin varlıklarının ve yükümlülüklerinin ölçümünde kullandıkları seviye girdilerini ortaya koymaktır. 2021 yılında mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan 139 şirket araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, şirketlerin genel olarak Seviye 2 girdisini kullanarak varlıklarını ve yükümlülüklerini raporladıkları tespit edilmiştir. Şirketler, varlıklarını ağırlıklı olarak Seviye 1 girdisini kullanarak raporlarken, yükümlülüklerini Seviye 2 girdisini kullanarak raporladıkları tespit edilmiştir. Seviye 3 girdilerini kullanarak raporlanan varlıkların ve yükümlülüklerin sayıca az olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gerçeğe Uygun Değer, Seviye Girdisi, Nitel Araştırma, BIST, Mali Kuruluşlar

JEL Kod: M40, M41

ABSTRACT

The primary purpose of this study is to present the general view of the reported assets and liabilities of the companies operating in the financial institutions sector by using the fair value hierarchy levels. The second purpose is to reveal the input levels companies operating in the financial institutions sector use when measuring their assets and liabilities. The research includes within its scope 139 companies operating in the financial institutions sector in 2021 and uses the qualitative research method of descriptive analysis. According to the analysis results, companies are seen to generally report their combined liabilities and assets using Level 2 inputs. Companies have also mainly been determined to individually report their liabilities using Level 2 inputs and their assets using Level 1 inputs. The companies that report their assets and liabilities using Level 3 inputs have been determined to be few in number.

Keywords: Fair Value, Input Level, Qualitative Research, BIST, Financial Institutions

JEL Code: M40, M41

Başvuru/Submitted: 31.12.2022 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 07.02.2023 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 08.02.2023 **Kabul/Accepted:** 08.02.2023

Sorumlu yazar/Corresponding author: Rümeysa Atıcı / rumeysa.atici@istanbul.edu.tr

Atıf/Citation: Atici, R. (2023). Gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılan seviye girdilerinin tespiti: BIST şirketlerinde bir araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute, 68*, 43-55. https://doi.org/10.26650/MED.1227466

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Extended Abstract

Fair value is the price that would be received to sell an asset or paid to transfer a liability in an orderly transaction between market participants for the date being measured. For markets that are efficient, fair value actually refers to the market price.

The Turkey Financial Reporting Standards (TFRS 13) classifies inputs as Level 1, Level 2, and Level 3 inputs for measuring fair value when reporting assets and liabilities. Assets and liabilities measured using Level 1 inputs are measured and reported with market values reflecting the quoted prices in active markets. In the absence of an active market, fair value when measuring assets and liabilities is a Level 2 input based on measurements that take into account the quoted prices of similar assets and liabilities in active markets. Level 3 inputs are based on measurements in which valuation is made in the absence of an active market regarding assets and liabilities.

While advocates of fair value accounting argue it to provide useful information to information users regarding their decision making, those who do not advocate fair value accounting criticize its ability to cause volatility in financial statements by affecting management's economic decisions regarding ineffective markets.

In fact, fair value accounting was developed as a response to historical cost accounting, because historical cost accounting was unable to adequately provide information that was relevant to the needs of information users. Fair value accounting, however, ensures that information users are presented with fair and useful information by reporting value according to the principles of accountability and comparability, which are important principles in accounting. In fact, the need for useful information is also able to affect financial reporting, with fair value accounting being a critical issue that additionally affects financial reporting.

Based on the explanations made above, the first purpose of the study is to present the general view of the reported assets and liabilities of companies operating in the financial institutions sector using the fair value hierarchy levels. The second purpose is to reveal the input levels companies operating in the financial institutions sector use when measuring their assets and liabilities. For these purposes, the study examines the footnotes of the financial statements of 139 companies operating in the financial institutions sector in 2021.

Quantitative research analyzes data using statistical methods and mathematical operations. The main point in qualitative research is to provide, summarize, and interpret meaningful content. This study uses the qualitative research method of descriptive analysis to determine the input levels companies use when measuring their assets and liabilities. This descriptive analysis will also summarize and report on the findings.

According to the descriptive analysis results, companies operating in the financial institutions sector in 2021 were seen to generally report their combined assets and liabilities using Level 2 inputs. Financial institutions are mainly seen to individually report their assets using Level 1 inputs and their liabilities using Level 2 inputs. It has been determined that 22% Of the account items reported using Level 1 inputs, 22% have been determined to be financial assets at fair value through profit or loss, while 3% are debt securities. Of the account items reported using Level 2 inputs, 21% have been determined to be from investment properties and 11% to be from derivative financial liabilities. Of the account items reported using Level 3 inputs, 25% have been determined to consist of investment properties and 3% to consist of financial liabilities. Much fewer assets and liabilities have been determined to be reported using Level 3 inputs. Future studies can investigate whether a relationship exists between fair value accounting and financial crises over a Turkish sample.

1. Giriş

Günümüzde finansal raporlama, finansal tabloların işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına açıklanmasının ötesinde bir kavramdır. Bilgi kullanıcıları sunulan bilginin şeffaf ve güvenilir olmasına değer vermektedir (Adiloğlu vd., 2018).

Finansal tablo kullanıcıları, alacakları ekonomik kararlar için finansal tabloları kullanmaktadır. Gerçeğe uygun değer kavramı, tarihi maliyet kavramındaki belirgin zayıflıkların ve eksikliklerin finansal tablolarda sunulan bilgilerin güvenilirliğini olumsuz yönde etkilemesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Pantelić, 2019).

Aslında muhasebe, herhangi bir ürün gibi talebe dayanmaktadır. Bilgi kullanıcılarının raporlardan taleplerinin ne olduğu sorusu sorulmaktadır. Bu soru da bilgi kullanıcısının kim olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Farklı bilgi kullanıcıları farklı finansal raporlar talep edebilmektedir. Gerçeğe uygun değer muhasebesi ise gerçeğe uygun değer muhasebesi kimin içindir sorusuna yanıt verilmeden tartışmaya başlanmaması gereken bir konudur (Nissim & Penman, 2008). Farklı bilgi kullanıcılarının bilgi talebi birbirinden farklı olsa bile ihtiyaç duydukları bilgiye esasında güvenmek istemektedirler.

Güvenilirlik, muhasebe bilgilerinin temel niteliksel özelliklerinden biridir. Ancak, muhasebe her zaman ampirik (deneycilik) fikir birliği üzerine kuruludur. Muhasebenin güvenilirliğine ilişkin görüşler zaman içerisinde değişebilmektedir (Power, 2010). Bu doğrultuda Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB), gerçeğe uygun değer muhasebesinin finansal araçlar için en uygun ölçüm olduğunu savunmaktadır (McInnis vd., 2018). Ancak, gerçeğe uygun değer muhasebesine dayalı raporlama yaklaşımı ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşler bulunmaktadır.

Standart belirleyiciler gerçeğe uygun değer muhasebesinin bilgi kullanıcılarının karar vermeleri açısından en şeffaf ve faydalı bilgiyi sağladığını savunmaktadır. Ancak, gerçeğe uygun değer muhasebesi çeşitli bilgi kullanıcıları tarafından da eleştirilmektedir. Hatta 2008 yılında gerçekleşen küresel finansal krize neden olduğu yönünde iddialar da bulunmaktadır. Gerçeğe uygun değer muhasebesi, piyasalar likit olmadığında ve piyasa fiyatları değişken olduğunda aşırı oynaklığa yol açtığı hususunda eleştirilmektedir. Bu durumun özellikle yönetimin alacağı ekonomik kararlara olumsuz yönde etki edebileceği öne sürülmektedir (Chen vd., 2013).

Gerçeğe uygun değeri ölçmek amacıyla kullanılan girdiler üç seviyede sınıflandırılarak gerçeğe uygun değer hiyerarşisi oluşturulmuştur. Seviye 1 girdisi kullanılarak raporlanan varlıklar ve yükümlülükler, bir şirketin finansal tablolarında, aktif piyasalardaki aynı varlık veya yükümlülükler için kotasyon fiyatlarını yansıtan piyasa değerinden ölçülmekte ve raporlanmaktadır. Aktif piyasanın olmaması durumunda, gerçeğe uygun değer benzer varlıkların veya yükümlülüklerin aktif piyasalardaki kotasyon fiyatlarının dikkate alınarak ölçüldüğü bir ölçüm esasına dayanmakta ve Seviye 2 girdisi kullanılmaktadır. Son olarak piyasası olmayan varlıklar ve yükümlülükler için şirkete özgü koşullar dikkate alınarak Seviye 3 girdisi kullanılmaktadır (Magnan vd., 2015).

Bu kapsamda çalışmanın amacı, 2021 yılında mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisi seviyelerini kullanarak raporlanan varlıklarının ve yükümlülüklerinin genel görünümünü ortaya koymaktır. Çalışmanın bir diğer amacı ise, varlıklara ve yükümlülüklere ilişkin gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılan girdi seviyelerini tespit etmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmada gerçeğe uygun değer hiyerarşisi seviyeleri kullanılarak raporlanan varlıkların ve yükümlülüklerin neler olduğu ve gerçeğe uygun değer kullanılarak ölçülen varlıklarda ve yükümlülüklerde hangi hiyerarşi seviyelerinin kullanıldığı incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak gerçeğe uygun değer kavramına ilişkin açıklamalarda bulunularak literatür taramasına yer verilmiştir. Ardından mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin finansal tablo dipnotları incelenerek gerçeğe uygun değer hiyerarşisi seviyelerini kullanarak raporlanan varlıklar ve yükümlülükler belirlenmiş varlıkların ve yükümlülüklerin ölçümünde kullanılan seviye girdileri tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, varlıkların ve yükümlülüklerin çoğunlukla Seviye 2 girdisi kullanılarak ölçüldüğü görülmüştür. Şirketlerin çoğunlukla varlıklarını Seviye 1 girdisi ile raporladıkları yükümlülüklerini ise Seviye 2 girdisi ile raporladıkları belirlenmiştir. Seviye 3 girdilerini kullanarak raporlanan varlıkların ve yükümlülüklerin sayıca az olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma gerçeğe uygun değer muhasebesinin anlaşılmasına yönelik olması sebebiyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Gerçeğe Uygun Değer Kavramı

İktisat teorisine göre, gerçeğe uygun değer etkin bir piyasa varsayımı altında varlıkların piyasa değerine eşittir. Gerçeğe uygun değeri savunanlar, ilk olarak varlıkların değerlerindeki iyileştirme nedeniyle bilgi kullanıcılarına işletme hakkında daha doğru bir bilgi sağlamaktadır. İkincisi, gerçeğe uygun değer ile ölçülen varlıkların ve borçların "gerçek" değeri ile raporlanmaları sağlanmaktadır. Üçüncüsü, gerçeğe uygun değer ile ölçüm, finansal tablolarda gelirin daha doğru raporlanmasını sağlamaktadır. Gerçeğe uygun değer ile ölçüm, piyasanın etkin olması durumunda geçerliliğe sahip olmak ile birlikte piyasanın etkin olmaması durumunda bilginin güvenilirliğini zedelemektedir. Gerçeğe uygun değer ile ölçümün amacı muhasebe bilgilerini daha şeffaf ve amacına uygun sunmak iken, bu ölçüm özünde subjektiflik içermesi nedeniyle finansal tablolarda manipülasyona yol açabilmekte ve bu nedenle eleştirilmektedir. (Bignon vd., 2009). Finansal kriz dönemlerinde gerçeğe uygun değer ölçümü işletme yönetimine çok az bilgi sağlamakta ve bilanço hesaplarının yanlış yorumlanmasına sebep olmaktadır. Gerçeğe uygun değer ölçümünün finansal tablolarda yüksek oynaklığa sebep olduğu yönünde eleştiriler bulunmaktadır (Costa & Guzzo, 2013).

Gerçeğe uygun değer muhasebesi, tarihi maliyete karşılık olarak geliştirilmiştir. Tarihi maliyet muhasebesinde varlığın satın alınması sırasında işletmenin ödediği tutar önem arz etmektedir. Bilançoda raporlanan tutar işletmenin satın aldığı tarihteki tutardan oluşmakta veya amortisman nedeniyle azalan tutar raporlanmaktadır (Jaijairam, 2013). Gerçeğe uygun değer muhasebesi, tarihi maliyet muhasebesinden temel olarak bir takım farklılıklar içermektedir. Gerçeğe uygun değer muhasebesi, varlıkların ve borçların piyasa fiyatlarına dayalı olarak ölçülmesini veya aktif piyasa fiyatlarının mevcut olmaması durumunda değerleme modellerine dayalı olarak ölçülmesini gerektirmektedir (Pantelić, 2019).

Gerçeğe uygun değer muhasebesinin yerine diğer seçenek tarihi maliyettir. Tarihi maliyetler, varlıkların satın alındığı tarihteki değerini ifade etmektedir. Varlıkların tarihi maliyet değerleri amortisman ve değer düşüklükleri dikkate alınarak düzeltilirken, varlıkların değer artışları için düzeltme yapılmamaktadır (Laux & Leuz, 2010). Tarihi maliyet muhasebesine dayalı mali tablolar, bir şirketin gerçek finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını yansıtmamakta ve manipülasyon için geniş bir alan yaratmaktadır. Varlıkların ve yükümlülüklerin tarihi maliyet değerleri genellikle piyasa değerlerini yansıtmamaktadır. Bu durum, üst yönetimin kazançları manipüle etmesine olanak vermektedir. Gerçeğe uygun değer muhasebesi, tarihi maliyet muhasebesinin aksine varlıkların ve yükümlülüklerin güncel değeri ile raporlanmasını sağlamaktadır (Barlev & Haddad, 2003).

Gerçeğe uygun değer ile ölçümün kapsamı tarihi maliyet ölçümüne kıyasla oldukça geniştir. Gerçeğe uygun değer ölçümünde ana fikir, işletmenin varlıklarının ve yükümlülüklerinin bilançoda piyasa değerine yakın değer ile raporlanmasını sağlamakla birlikte piyasa değerinden daha geniş bir kavramdır. Tarihi maliyet muhasebesi ise finansal tablolardaki bazı hesap kalemlerinin altında veya üzerinde raporlanmasına sebep olmaktadır. Finansal kriz dönemlerinde işletmelerin mali tablolarında yer alan varlıklarının ve borçlarının piyasa değerleri ile gerçek değerleri arasında fark oluşmaktadır (Cristea, 2018). Gerçeğe uygun değerin amacı, ölçüm tarihinde varlıkların satışından elde edilecek veya yükümlülüklerin devrinde ödenecek fiyatı belirlemektir. Gerçeğe uygun değer tahminlerinde üst yönetim manipülasyon yapmadığında bile devam eden sorun, varlıkların ve borçların gerçeğe uygun değer tahminlerindeki muhtemel ölçüm hatalarından kaynaklanmaktadır (Landsman, 2007).

Bazı Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) işletmelerin belirli varlıkları, borçları veya kendi özsermaye araçlarını gerçeğe uygun değerinden ölçmelerini zorunlu kılmaktadır. Farklı UFRS'lerde gerçeğe uygun değerin nasıl ölçüleceğine ilişkin açıklamalar daha az ayrıntılı ve tutarsız olduğundan, bu durum finansal tablolarda raporlanan bilgilerin karşılaştırılabilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun sonucunda 2011 yılında IASB, gerçeğe uygun değerin ölçümü ile ilgili UFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü standardını yayımlamıştır (Palea, 2014). Türkiye'de ise 1 Ocak 2013 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü standardı yayımlanmıştır.

Standart gerçeğe uygun değeri, piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde varlığın satışından elde edilecek veya yükümlülüğün devrinde ödenecek fiyat olarak tanımlamaktadır. Aslında gerçeğe uygun değerin ölçümünün amacı, varlığın satışına veya yükümlülüğün devrine yönelik olarak ölçüm tarihindeki olağan bir işlemde fiyatın tahmin edilmesidir (KGK, 2022). Özü itibariyle gerçeğe uygun değer ölçümü işletmeye özgü bir ölçüm olmamakla birlikte piyasa temellidir. Ayrıca, işletmenin bir varlığı elde tutma niyeti de önem arz etmemektedir (Palea, 2014).

Gerçeğe uygun değer ölçümünde, varlığın satışına veya yükümlülüğün devrine yönelik işlemlerin asıl piyasada veya asıl piyasanın bulunmadığı durumlarda en avantajlı piyasada gerçekleştiği varsayılmaktadır. İşletme gerçeğe uygun değeri ölçmek için gözlemlenebilir girdilerin (Seviye 1 girdileri) kullanımını en yüksek düzeye çıkaran değerleme yöntemlerini ve gözlemlenebilir olmayan girdilerin (Seviye 3 girdileri) kullanımını en düşük düzeye indiren değerleme yöntemlerini kullanmaktadır. Gerçeğe uygun değeri ölçmek amacıyla kullanılan değerleme yöntemlerine ilişkin girdiler üç seviyede sınıflandırılarak gerçeğe uygun değer hiyerarşisini oluşturmaktadır. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi gözlemlenebilir girdilere (Seviye 1 girdilerine) en fazla öncelik verirken en düşük öncelik gözlemlenebilir olmayan girdilere (Seviye 3 girdilerine) verilmiştir. Seviye 1 girdileri, benzer varlıkların veya borçların aktif piyasalardaki kotasyon fiyatlarıdır. Seviye 2 girdileri, varlığa veya yükümlülüğe ilişkin doğrudan ya da dolaylı olarak gözlemlenebilir olan Seviye 1 dışındaki girdilerdir. Seviye 3 girdileri ise varlık veya yükümlülük ile ilgili gözlemlenebilir olmayan girdilerdir. Ölçüm tarihinde varlıkların ya da yükümlülüklerin piyasasının olmadığı ya da az olduğu durumlarda izin verilmektedir (KGK, 2022).

Seviye 1 girdileri ile işletme ile bilgi kullanıcıları arasındaki bilgi asimetrisi çok düşüktür. Bu nedenle, aktif piyasalardaki kote edilmiş fiyatlar kullanılmaktadır. Seviye 2 girdileri, aktif piyasalarda benzer varlıklar için kote edilmiş fiyatlar; aktif olmayan piyasalarda aynı ve benzer varlıklar için kote edilmiş fiyatlar, kote edilmiş fiyatlar dışındaki volatiliteler, kredi riskleri, temerrüt faiz oranları ve faiz oranları gibi gözlemlenebilir girdilerden oluşmaktadır. Seviye 2 girdileri gözlemlenebilir piyasa verileriyle desteklendiklerinden yüksek bir güvenilirliğe sahip olmaları beklenmektedir. Seviye 3 girdileri için, gözlemlenemeyen girdiler, piyasa verilerinin mevcut olmadığı girdilerden oluşmaktadır. Bu nedenle, piyasa katılımcılarının fiyatlandırma yaparken kullanacakları varsayımların mevcut olan en iyi bilgilere dayanarak geliştirilmesi gerekmektedir. Seviye 3 girdileri, işletme ve bilgi kullanıcıları için en yüksek derecede bilgi asimetrisinin oluşmasına sebep olmaktadır (Palea, 2014).

3. Literatür Taraması

Gerçeğe uygun değer muhasebesi ile ilgili literatürde yer alan bazı çalışmalar aşağıda özetlenmiştir:

Aktaş & Deran (2006)'ın çalışmasının amacı gerçeğe uygun değer muhasebesini ve gerçeğe uygun değer hiyerarşisini kavramsal olarak açıklamaktır. IASB tarafından yayımlanan muhasebe standartlarında "fair value" olarak ifade edilen ülkemizde standart koyucular tarafından farklı şekillerde ifade edilmiştir. BDDK "rayiç bedel", SPK "makul değer", TMSK "gerçeğe uygun değer" olarak ifade etmiştir. Gerçeğe uygun değerin tam rekabet koşullarında oluşan piyasa fiyatını temsil ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Gerçeğe uygun değerin piyasa fiyatı dışında farklı yöntemler ile tespit edilmesi durumunda varsayımlara dayalı tespit edilen bir değer olarak ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türel (2009)'in çalışmasının amacı, gerçeğe uygun değer muhasebesini incelemek ve ülkemizde gerçeğe uygun değer muhasebesine yönelik algıyı ve uygulamaları içerik analizi yöntemi uygulayarak araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda 2008 yılında finans sektörü dışında 88 şirketin finansal tabloları ve dipnotları incelenmiştir. Ayrıca, gerçeğe uygun değer ile raporlamanın ülkemizde nasıl algılandığını ölçmek amacıyla anket uygulanmıştır. Bu doğrultuda halka açık şirketlerin gerçeğe uygun değer muhasebesini uygulama düzeyleri ve şirketlerin uygulamaları durumunda bilgi kullanıcılarının alacakları kararları etkilemesi konusunda ne düzeyde faydalı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, çok az sayıda şirketin sabit varlıklarını değerlemede gerçeğe uygun değer muhasebesini kullandıkları tespit edilmiştir. Şirketlerin yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer ile raporlamada %40 oranında tercih ettiği ve biyolojik varlık raporlayan şirketlerin hiçbirinin gerçeğe uygun değer ile raporlama yapmadıkları tespit edilmiştir. Anket sonuçlarına göre ise katılımcıların gerçeğe uygun değer muhasebesine olumlu oldukları tespit edilmiştir.

Katılımcılar, gerçeğe uygun değerin tarihi maliyete göre bilgi kullanıcılarına daha güvenilir bilgi sunduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Parlakkaya & Çetin (2010)'in çalışmasının amacı, gerçeğe uygun değer muhasebesinin finansal krizlerin sebebi olup olmadığını veya habercisi olup olmadığını araştırmaktır. Bu doğrultuda gerçeğe uygun değerin 2008 finansal krizinin sebebi olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada gerçeğe uygun değer muhasebesinin finansal krizin habercisi olduğunu ve bu haberin yatırımcıları paniğe sevk edeceğinden dolayı krizin derinleşmesine önemli etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Pamukçu (2011) çalışmasında değerleme, gerçeğe uygun değer muhasebesini ve gerçeğe uygun değer muhasebesinin finansal tablolara olan etkisini teorik olarak açıklamıştır. Vergi Usul Kanunu (VUK)'nda değerleme esaslarında farklılıklar olduğundan dolayı vergi kurallarına göre hazırlanan mali tablolar ile Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) göre hazırlanan mali tablolar arasında farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Tarihi maliyet muhasebesi yerine gerçeğe uygun değer muhasebesinin benimsenmesinin bilgi kullanıcılarına güvenilir ve gerçeğe uygun bilgi sunduğu yorumunda bulunmuştur.

Palea (2014)'nın çalışmasının amacı, gerçeğe uygun değer muhasebesini ve bilgi kullanıcılarına sağladığı faydayı tartışmaktır. Araştırmada, gerçeğe uygun değer muhasebesinin tek başına faydalı bilgi sağlamadığı tarihi maliyetin de gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değer ile ölçümün bilgi kullanıcılarına daha faydalı bilgi sağlayacağı tespit edilmiştir. Ayrıca, tarihi maliyetin ve gerçeğe uygun değerin rakip olarak değerlendirilmemesi gerektiği de vurgulanmaktadır.

Arı & Yılmaz (2015)'ın çalışmasının amacı, tarihi maliyet muhasebesinin ve gerçeğe uygun değer muhasebesinin pozitif ve negatif yönlerini karşılaştırarak incelemektir. Bu doğrultuda literatür incelemesi yapılmıştır. Yapılan literatür incelemesine göre, tarihi maliyet muhasebesi ve gerçeğe uygun değer muhasebesine göre ölçüm işletme ile ilgili bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk (2015)'ün çalışmasının amacı, Vergi Usul Kanunu (VUK) ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) uyarınca öngörülen amortisman yöntemlerini karşılaştırmaktır. Ayrıca, gerçeğe uygun değer hiyerarşisine dayalı ölçüm esaslarının kullanılan amortisman yöntemleri üzerindeki etkisini dikkate alarak finansal tablolar üzerindeki etkisini değerlendirmektir. Çalışmada verilen örnek yardımıyla duran varlığın gerçeğe uygun değerindeki değişimler gerçeğe uygun değer hiyerarşisi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Menicucci & Paolucci (2016)'nin çalışmasının amacı, finansal krizde gerçeğe uygun değer muhasebesinin rolünü inceleyen çalışmaların literatür sonuçlarını incelemektir. Çalışmada teorik ve ampirik çalışmalar analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, finansal krizde gerçeğe uygun değerin rolüne ilişkin sınırlı sayıda araştırma olduğu ortaya koyulmaktadır. Gerçeğe uygun değerin finansal krize neden olduğuna dair ampirik bir kanıtın olmadığı tespit edilmiştir.

Mauro vd., (2017)'nin çalışmasının amacı, 2007-2016 yıllarında Avrupa bankacılık sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin gerçeğe uygun değer muhasebesinin kazanç kalitesi üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışmanın örneklemi 5.030 bankaya ait verilerden (50.300 gözlem) oluşmaktadır. BvD Orbis Bank Focus veritabanından bankalara ait veriler alınarak gerçeğe uygun değerin kazanç kalitesi üzerindeki etkisini test etmek amacıyla panel veri analizi yapılmıştır. Bulgulara göre, gerçeğe uygun değer muhasebesinin bankaların kazanç kalitesini arttırdığı tespit edilmiştir.

Otlu & Çenberlitaş (2017) çalışmasında, TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı'nda konusu geçen değerleme yöntemlerini açıklayarak örnek uygulamalara yer vermişlerdir. TFRS'ye göre, gerçeğe uygun değerin nasıl ölçümlendiği, ilk muhasebeleştirmenin nasıl yapılacağı ve değerleme yöntemlerinin nasıl muhasebeleştirileceği ile ilgili uygulama örneği yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

Tutino & Pompili (2018)'nin çalışmasının amacı, gerçeğe uygun değer muhasebesi ve kazanç kalitesi arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Çalışmanın örneklemi 2011-2016 yılları arasında ABD ve Avrupa'da borsaya kote olan 446 bankadan oluşmaktadır. İlişkiyi test etmek amacıyla MATLAB yazılımı kullanılarak Šodan modeli kullanılmıştır. Bulgulara göre,

ABD'de faaliyette bulunan bankalar için gerçeğe uygun değer ve kazanç kalitesi arasında negatif yönlü güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Avrupa'da faaliyette bulunan bankalar için herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Cebeci & Gökçen (2019), BIST 100 endeksinde listelenen işletmelerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisini kullanma düzeylerini 2012-2018 yılları arasında yayımlanan finansal tabloları içerik analizi uygulayarak incelemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda, şirketlerin yayımladıkları finansal tablo dipnotları incelenerek gerçeğe uygun değer açıklamaları analiz edilmiştir. Bu kapsamda gerçeğe uygun değer hiyerarşisi bazında ve sektörler bazında veriler analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre işletmeler, finansal varlıklar, finansal yükümlülükler, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkullerde gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer vermişlerdir. Araştırma kapsamına dahil edilen şirketlerin çoğu mali tablo dipnotlarında gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verirken 16 şirket gerçeğe uygun değer hiyerarşisine ilişkin açıklama yapmamıştır. Şirketlerin tamamı maddi duran varlıkları 1. seviyede raporlamamıştır. Finansal varlıkların ve finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri tutar olarak en çok mali kuruluşlarda raporlanmıştır.

Selvi (2019) çalışmasında, TFRS 13 gerçeğe uygun değer ölçümü standardı ile ilgili açıklamalar yapmıştır. Standardın hangi durumlarda uygulanabileceğini ve uygulamada yaşanılan zorlukları açıklayarak önerilerde bulunmuştur. Gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılan girdilerin objektif olma özelliğinin Seviye 1 girdilerinde daha yüksek olması ve Seviye 3 girdileri kullanılarak hazırlanan finansal tablolara olan güvenin azabileceğini ve denetim riskinin artabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, ekonomik kriz dönemlerinde objektifliğin zedelenebileceğine de dikkat çekmiştir. Nitelikli personel istihdamı, özel birimin kurulması, üst yönetimin sürece dahil olması, yetkilendirilmiş ve tarafsız değerleme şirketlerinden hizmet alınması gibi önerilerde bulunmuştur.

Alharasis vd., (2020)'nin çalışmalarının amacı, 2008-2009 yılları arasında gerçeğe uygun değer muhasebesi ile finansal kriz arasındaki bağlantıyı araştırmaktır. Makalede finansal krizin nedenlerini ve gerçeğe uygun değer muhasebesinin bu krizdeki rolünü inceleyen literatürü, denetim mesleğini ve özellikle denetim ücreti ile ilgili çıkarımlarda bulunmayı amaçlamaktadır. Makalede gerçeğe uygun değerin ne ölçüde finansal krizde payının olduğunu ve bu krizin denetim mesleği (denetim ücreti) üzerindeki başlıca etkilerinin neler olduğunu araştırmaktır. Makalede gerçeğe uygun değer ölçümündeki zorluğun aktif bir piyasa olmadığında ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Denetçilerin finansal tabloların kalitesini arttırmak için ek zaman harcamaları gerektiğinden denetim ücretlerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Türk & Sakin (2020)'nin çalışmasının amacı, 2012 ve 2018 yıllarında bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankaların gerçeğe uygun değer kullanım düzeyini tespit etmektir. Araştırma kapsamına 13 banka dahil edilerek 91 firma/yıl verisi bulunmaktadır. Bankaların mali tablo dipnotlarında yer alan gerçeğe uygun değer açıklamaları içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, bankaların genellikle finansal varlıklarını ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değer ile değerledikleri belirlenmiştir. Seviye 1 girdileri kullanılarak raporlanan varlıklar incelendiğinde, 2012 yılında değerlenen varlıkların yaklaşık olarak tutarı 114.000.000.000 TL olup 2018 yılında 185.000.000.000 TL'ye yükselmiştir. Seviye 2 girdileri kullanılarak raporlanan varlıklar incelendiğinde 2012 yılında değerlenen finansal varlıklar yaklaşık olarak 12.000.000.000 TL olup 2018 yılında 276.000.000.000 TL olmuştur. Seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan finansal varlıklar incelendiğinde 2012 yılında 6.000.000.000 TL olup 2018 yılında 12.000.000.000 TL'dir. Bankaların finansal yükümlülüklerini ise çoğunlukla seviye 2 girdisini kullanarak değerlediği belirlenmiştir.

Arzova & Şahin (2021)'in çalışmasının amacı, gerçeğe uygun değer muhasebesini TMS/TFRS, Faizsiz Finans Muhasebe Standartları, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS kapsamında incelemektir. Bu kapsamda gerçeğe uygun değer muhasebesi ile ilgili standartlar arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, gerçeğe uygun değer kavramının tanımı ve genel ilkeleri tüm standartlarda birbirine benzemektedir. Tarımsal faaliyetler, duran varlıklar, devlet teşvikleri, finansal araçlar ve özkaynaklar, kiralamalar, yatırım amaçlı gayrimenkuller ve varlıklarda değer düşüklüğünün raporlamasında gerçeğe uygun değer muhasebesine yer verildiği tespit edilmiştir. TMS/TFRS'ler gerçeğe uygun değer muhasebesine en çok yer veren standartlardır. BOBİ FRS'de ve KÜMİ FRS'de gerçeğe uygun değer muhasebesine ilişkin ilkelerin aynı olduğu tespit edilmiştir.

Özcan & Kepçe (2021)'nin çalışmasının amacı, farklı seviyelerde gerçeğe uygun değer kullanımı ile kazanç kalıcılığı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmanın amacı doğrultusunda 2013-2019 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankaları analiz kapsamına dahil edilmiştir. Bankaların bağımsız denetim raporlarında yer alan gerçeğe uygun değere yönelik açıklamalar analiz edilmiştir. Gerçeğe uygun değer hiyerarşi düzeylerinin kazanç kalıcılığı üzerindeki etkisi panel veri analizi yapılarak ölçülmüştür. Bankaların gerçeğe uygun değer ile değerledikleri finansal varlık oranı arttıkça kazanç kalıcılığının azaldığı tespit edilmiştir. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin etkisi incelendiğinde, Seviye 1 girdileri ile değerlenen finansal varlıkların oranındaki artışın kazanç kalıcılığını pozitif olarak etkilediği, Seviye 2 girdileri ile değerlenen finansal varlıkların oranındaki artışın ise kazanç kalıcılığını negatif olarak etkilediği tespit edilmiştir.

4. Amaç ve Yöntem

Bilimsel yöntemin uygulanmasındaki süreç, olguların gözlemlenmesi, soruların belirlenmesi, hipotezlerin üretilerek test edilmesi ve ardından yeni gözlemler, sorular ve hipotezler üretip bilgiyi geliştirerek devam etmektir (Loeb vd., 2017).

Nitel ve nicel araştırmalar birçok yönden farklılık göstermelerine rağmen birbirlerini de tamamlamaktadır. Tüm sosyal araştırmacılar, sosyal hayatı anlamak ve açıklamak için ampirik verileri sistematik olarak toplamakta, analiz etmekte ve yorumlamaktadır. İki araştırma arasındaki temel farklılık, verilerin doğasından kaynaklanmaktadır. Nitel araştırmalarda izlenimler, kelimeler, cümleler, fotoğraflar, semboller gibi veriler kullanılırken, nicel araştırmalarda ise sayı biçimindeki veriler kullanılmaktadır (Neuman, 2007). Nicel araştırmalarda, verilerin analizinde istatistiksel veya bazı matematiksel işlemler kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda matematiksel işlemler çok az kullanılmaktadır. Nitel araştırmacılar, birçok nicel araştırmacının aksine durumsal ve yapısal içeriklere önemli ölçüde vurgu yapmaktadır (Strauss, 1987).

Nitel analiz yöntemlerinden biri olan betimsel analiz ise toplanan verilerin önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesini ve yorumlanmasını içermektedir. Betimsel analizde temel amaç, elde edilen bulguların özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır (Özen & Arslan Hendekçi, 2016). Betimsel analiz, bir olguyu gözlememize ve ardından araştırma sorularını belirlememize ve hipotezler üretmemize yardımcı olmaktadır (Loeb vd., 2017). Bu çalışmada da nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmada 2021 yılında yayımlanan finansal tablo dipnotları betimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu bağlamda 2021 yılında BIST mali kuruluşlar sektöründe yer alan 139 şirket araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Mali kuruluşlar sektöründe gerçeğe uygun değer hiyerarşisine (Seviye 1, Seviye 2 ve Seviye 3) göre raporlanan varlıkların ve yükümlülüklerinin genel görünümü ortaya koyulmuştur. Ayrıca, varlıklara ve yükümlülüklere ilişkin gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılan girdi seviyeleri tespit edilmiştir.

5. Bulgular

Araştırma kapsamın alınan 139 şirkete ait bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışma Kapsamına Dahil Edilen Şirketlerin Faaliyette Bulundukları Alt Sektörler

Sektörler	**Şirket sayısı**
Varlık ve yönetim şirketleri	2
Bankalar	12
Sigorta şirketleri	6
Finansal Kiralama ve Faktoring Şirketleri	8
Holdingler ve Yatırım Şirketleri	49
Aracı Kurumlar	7
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları	39
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları	9
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları	7
TOPLAM	**139**

Mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan 139 şirketin faaliyette bulundukları alt sektörlere ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1'e göre, 139 şirketin 49'u holdingler ve yatırım şirketleri sektöründe faaliyette bulunurken, 39'u gayrimenkul yatırım ortaklıkları sektöründe faaliyette bulunmaktadır. 139 şirketin 12'si ise bankalar sektöründe faaliyette bulunmaktadır.

Tablo 2: Seviye 1 Girdileri Kullanılarak Raporlanan Varlıklar ve Yükümlülükler

Hesap İsimleri	Yüzde	Hesap İsimleri	Yüzde
Satış Opsiyon Yükümlülüğü	0,01	Finansal Yatırımlar	0,01
Finansal Varlıklar	0,03	Vadeli Mevduatlar	0,01
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	0,08	Devlet Tahvili ve Hazine Bonoları	0,03
Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar	0,04	Özel Kesim Tahvilleri ve Bonoları	0,05
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlık Olarak Sınıflandırılmış Sermayedara Ait Finansal Yatırımlar	0,01	Yabancı Menkul Kıymetler	0,01
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	0,22	Yatırım Fonu Katılma Belgeleri	0,01
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar	0,10	Sukuk Fonları	0,01
İtfa Edilmiş Maliyeti İle Ölçülen Finansal Varlıklar	0,02	Gümüş Yatırımları	0,01
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar	0,02	İş Ortaklıkları	0,01
Riski Hayat Poliçesi Sahiplerine Ait Finansal Varlıklar	0,01	Kamu Borçlanma Araçları	0,01
Hisse Senetleri	0,09	Kira Sertifikaları	0,01
İştirakler	0,02	Hazine Eurobondları	0,01
Emeklilik Faaliyetlerinden Alacaklar	0,01	Özel Kesim Eurobondları	0,01
Yatırım Fonları	0,05	Türev Finansal Yükümlülükler	0,01
Borçlanma Araçları	0,01	Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	0,01
Bağlı Menkul Kıymetler	0,01	Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	0,01
Diğer Finansal Varlıklar	0,01	Bağlı Ortaklıklar	0,02
Borsada İşlem Gören Pay	0,01	Borçlanma Senetleri	0,03
Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Kıymetler	0,02		

Mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisinden Seviye 1 girdileri kullanılarak ölçülen varlıkları ve yükümlülükleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Seviye 1 girdileri kullanılarak raporlanan hesap kalemlerinin %22'sinin "gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan finansal varlıklar" olduğu tespit edilmiştir. %10'unun "gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar" olduğu, %9'unun ise "hisse senetlerinden" oluştuğu tespit edilmiştir. Yükümlülükler incelendiğinde, %3'ünün "borçlanma senetleri" olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3: Seviye 2 Girdileri Kullanılarak Raporlanan Varlıklar ve Yükümlülükler

Hesap İsimleri	Yüzde	Hesap İsimleri	Yüzde
Türev Finansal Varlıklar	0,09	Gerçeğe Uygun Değerinden Gösterilen Finansal Yükümlülükler	0,01
Kullanım Amaçlı Gayrimenkuller	0,01	Türev Finansal Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Kısmı	0,02
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	0,09	Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	0,02
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar	0,11	Vadeli Mevduat	0,01
Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Kıymetler	0,01	Finansal Varlıklar	0,01
Krediler	0,01	Türev Araçlar	0,03
Türev Finansal Yükümlülükler	0,11	Yatırım Amaçlı Arsalar	0,01
Mevduat	0,01	Vadeli Mevduat ve Ters Repo	0,01
Diğer Mali Kuruluşlardan Sağlanan Fonlar	0,01	İtfa Edilmiş Maliyetinden Ölçülen Finansal Varlıklar	0,01
Para Piyasalarına Borçlar	0,01	Özel Sektör Tahvil ve Bonoları	0,01

İhraç Edilen Menkul Değerler	0,01	Ticari Alacaklar	0,01
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	0,21	Banka Kredileri	0,01
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	0,01	Diğer Borçlar	0,01
Finansal Yatırımlar	0,01	Vadeli Faiz Oranı Takası	0,01
Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar	0,02	Kiralama İşlemlerinden Borçlar	0,01
Maddi Duran Varlıklar	0,04	Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	0,01
Kısa ve Uzun Vadeli Borçlanmalar	0,01	Borçlanma Senetleri	0,03
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Alım Satım Amaçlı Türev Araçlar	0,01	Diğer Finansal Varlıklar	0,01
Gerçeğe Uygun Değeriyle Ölçülen ve Gelir Tablosuyla İlişkilendirilen Finansal Varlıklar	0,01	Türev Finansal Yükümlülüklerin Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Kısmı	0,01

Mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisinden Seviye 2 girdisi kullanılarak ölçülen varlıkları ve yükümlülükleri Tablo 3'de gösterilmiştir. Seviye 2 girdileri kullanılarak raporlanan hesap kalemleri incelendiğinde %21'inin "yatırım amaçlı gayrimenkullerden" oluştuğu, %11'inin "gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklardan" oluştuğu, %9'unun "türev finansal varlıklardan" oluştuğu ve %9'unun ise "gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan finansal varlıklardan" oluştuğu tespit edilmiştir. Yükümlülükler incelendiğinde %11'inin "türev finansal yükümlülüklerden" oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: Seviye 3 Girdileri Kullanılarak Raporlanan Varlıklar ve Yükümlülükler

Hesap İsimleri	**Yüzde**	**Hesap İsimleri**	**Yüzde**
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	0,13	Ticari ve Diğer Alacaklar	0,01
Faal Olan Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	0,01	İtfa Edilmiş Maliyetiyle Ölçülen Finansal Varlıklar	0,03
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	0,04	Ticari ve Diğer Borçlar	0,01
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	0,25	Finansal Borçlar	0,03
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar	0,12	Kiralama İşlemlerinden Borçlar	0,01
Uzun Vadeli Finansal Yatırımlar	0,01	Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	0,01
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Özkaynak Araçları	0,01	Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	0,01
Finansal Varlıklar	0,05	Krediler	0,01
Bağlı Ortaklıklar ve İştirakler	0,04	Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Kıymetler	0,05
Bağlı Menkul Kıymetler	0,03	Diğer Finansal Varlıklar	0,01
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	0,01	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Yükümlülükler	0,01
Arsa ve Binalar	0,01	Borsada İşlem Görmeyen Pay Senetleri	0,03
Özel Sektör Tahvil ve Bonoları	0,03		

Mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisinden Seviye 3 girdisi kullanılarak ölçülen varlıkları ve yükümlülükleri Tablo 4'de gösterilmiştir. Seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan hesap kalemleri incelendiğinde %25'inin "yatırım amaçlı gayrimenkullerden" oluştuğu, %13'ünün "gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan finansal varlıklardan" oluştuğu ve %12'sinin ise "gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklardan" oluştuğu tespit edilmiştir. Yükümlülükler incelendiğinde %3'ünün "finansal borçlardan" oluştuğu tespit edilmiştir.

6. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada 2021 yılında BIST'te mali kuruluşlar sektöründe listelenen şirketlerin mali tablolarında yayımladıkları gerçeğe uygun değer ölçümüne ilişkin dipnot açıklamaları betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Şirketlerin varlıklarını ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değer hiyerarşisinden hangi seviye girdilerini kullanılarak raporlama yaptıkları incelenerek gerçeğe uygun değer hiyerarşisine göre raporlanan varlıkların ve yükümlülüklerin genel görünümü ortaya koyulmuştur.

Betimsel analiz sonuçlarına göre, mali kuruluşlar sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin 2021 yılında genel olarak Seviye 2 girdisini kullanarak varlıklarını ve borçlarını raporladıkları görülmektedir. Mali kuruluşlar, varlıklarını ağırlıklı olarak Seviye 1 girdisini kullanarak raporlarken, borçlarını ağırlıklı olarak Seviye 2 girdisini kullanarak raporladıkları görülmektedir. Seviye 1 girdileri kullanılarak raporlanan hesap kalemlerinin %22'sinin "gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan finansal varlıklar" olduğu tespit edilirken, %3'ünün "borçlanma senetleri" olduğu tespit edilmiştir. Seviye 2 girdileri kullanılarak raporlanan hesap kalemlerinin %21'inin "yatırım amaçlı gayrimenkullerden" oluştuğu belirlenirken, %11'inin "türev finansal yükümlülüklerden" oluştuğu belirlenmiştir. Seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan hesap kalemlerinin %25'inin "yatırım amaçlı gayrimenkullerden" oluştuğu, %3'ünün "finansal borçlardan" oluştuğu tespit edilmiştir. Seviye 3 girdileri kullanılarak raporlanan varlıkların ve yükümlülüklerin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda, Türkiye örnekleminde gerçeğe uygun değer muhasebesi ile finansal kriz arasında ilişki olup olmadığı araştırılabilir. Böylece bu konuda ulusal literatüre zenginlik kazandırılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.
Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.
Financial Disclosure: Author declared no financial support.

Kaynaklar

Adiloğlu, B., Güngör, N., & Yücel, G. (2018). The link between financial transparency and key financial ratios: A case from Turkey. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 5(3), 321-327.

Aktaş, R., & Deran, A. (2006). "Fair value" karşılığı olarak gerçeğe uygun değer kavramı ve tespit hiyerarşisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 153-166.

Alharasis, E. E., Prokofieva, M., Alqatamin, R. M., & Clark, C. (2020). Fair value accounting and ımplications for the auditing profession: Historical Overview. *Accounting and Finance Research*, *9*(3), 31. https://doi.org/10.5430/afr.v9n3p31

Arı, M., & Yılmaz, R. (2015). Avantaj ve dezavantajları açısından gerçeğe uygun değer ile maliyet değeri muhasebesinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, *65*, 147-160. https://doi.org/10.25095/mufad.396522

Arzova, S. B., & Şahin, B. Ş. (2021). TFRS/ TMS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS ve faizsiz finans muhasebe standartları kapsamında gerçeğe uygun değer kavramı. *M.Ü. Iktisadi ve Idari Bilimler Dergisi*. https://doi.org/10.14780/muiibd.960261

Barlev, B., & Haddad, J. R. (2003). Fair value accounting and the management of the firm. *Critical Perspectives on Accounting*, *14*(4), 383-415. https://doi.org/10.1016/S1045-2354(02)00139-9

Bignon, V., Biondi, Y., & Ragot, X. (2009). *An Economic Analysis of Fair Value.*

Cebeci, Y. & Gökçen, G. (2019). Gerçeğe uygun değer hiyerarşisine ilişkin borsa istanbul'da içerik analizi. *Journal of Research in Business*, 4(2), 196-215.

Chen, W., Tan, H.-T., & Wang, E. Y. (2013). Fair value accounting and managers' hedging decisions: Real effect of fair value accounting. *Journal of Accounting Research*, *51(1)*, 67-103. https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2012.00468.x

Costa, M., & Guzzo, G. (2013). Fair value accounting versus historical cost accounting: A theoretical framework for judgment İn financial crisis. *Corporate Ownership and Control*, *11*(1), 147-153. https://doi.org/10.22495/cocv11i1conf2p6

Cristea, V. G. (2018). Historical cost accounting or fair value accounting: A historical perspective. *Challenges of the Knowledge Society*.

Jaijairam, P. (2013). Fair value accounting Vs. historical cost accounting. *Review of Business Information Systems (RBIS)*, *17*(1), 1-6.

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2022). https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2022/Mavi_Kitap/TFRS%2013.pdf

Landsman, W. R. (2007). Is fair value accounting information relevant and reliable? Evidence from capital market research. *Accounting and Business Research*, *37*(sup1), 19-30. https://doi.org/10.1080/00014788.2007.9730081

Laux, C., & Leuz, C. (2010). Did fair-value accounting contribute to the financial crisis? *Journal of Economic Perspectives*, *24*(1), 93-118. https://doi.org/10.1257/jep.24.1.93

Loeb, S., Dynarski, S., McFarland, D., Morris, P., Reardon, S., & Reber, S. (2017). *Descriptive analysis in education: a guide for researchers*. NCEE 2017-4023. National Center for Education Evaluation and Regional Assistance.

Magnan, M., Menini, A., & Parbonetti, A. (2015). Fair value accounting: Information or confusion for financial markets? *Review of Accounting Studies*, *20*(1), 559-591. https://doi.org/10.1007/s11142-014-9306-7

Mauro, P., Guido, P., & Elisa, M. (2017). Fair value accounting and earnings quality (eq) in banking sector: Evidence from Europe. *African Journal of Business Management*, *11*(20), 597-607. https://doi.org/10.5897/AJBM2017.8407

McInnis, J. M., Yu, Y., & Yust, C. G. (2018). Does fair value accounting provide more useful financial statements than current gaap for banks? *The Accounting Review*, *93*(6), 257-279. https://doi.org/10.2308/accr-52007

Menicucci, E., & Paolucci, G. (2016). Fair value accounting and the financial crisis: A literature-based analysis. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, *14*(1), 49-71. https://doi.org/10.1108/JFRA-05-2014-0049

Neuman, W.L. (2007). *Basics of social research qualitative and quantitative approaches*. (2. bs.) Pearson Education. India.

Nissim, D., & Penman, S. (2008). *Principles for the application of fair value accounting.*

Fikret, O. T. L. U., & Çenberlitaş, İ. (2017). TFRS 13 çerçevesinde gerçeğe uygun değer yaklaşımları ve standart uyarınca kaydileştirilmesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7(14)*, 345-362.

Özcan, D. İ. & Kepçe, N. (2021). Gerçeğe uygun değer muhasebesinin kazanç kalıcılığına etkisi. *Mali Çözüm*, *31*(167), 13-38.

Özen, F., & Arslan Hendekçi, E. (2016). Türkiye'de eğitim denetimi alanında 2005–2015 yılları arasında yayımlanan makale ve tezlerin betimsel analizi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 6(11)*, 619-650.

Öztürk, E. (2015). Maddi duran varlıkların raporlanmasında gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin kullanılması. *Journal of Management and Economics Research*, *13*(*3*), 199-199. https://doi.org/10.11611/JMER657

Palea, V. (2014). Fair value accounting and its usefulness to financial statement users. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, *12*(2), 102-116. https://doi.org/10.1108/JFRA-04-2013-0021

Pamukçu, F. (2011). Gerçeğe uygun değer muhasebesi ve finansal tablolara etkisi. *Mali Çözüm,* 21(103), 79-95.

Pantelić, M. (2019). Implementation of fair value accounting in serbia: Empirical Research. *Ekonomika Preduzeca*, *67*(5-6), 345-355. https://doi.org/10.5937/EKOPRE1906345P

Parlakkaya, R., & Çetin, H. (2010). Gerçeğe uygun değer muhasebesi finansal krizlerin sebebi mi yoksa habercisi mi? *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, *2*.

Power, M. (2010). Fair value accounting, financial economics and the transformation of reliability. *Accounting and Business Research*, *40*(3), 197-210. https://doi.org/10.1080/00014788.2010.9663394

Selvi, (Y.) *TFRS 13 gerçeğe uygun değer ölçümü standardına genel bakış: Uygulamadaki zorlukların potansiyel nedenleri*. 17. Muhasebe Standartları Sempozyumu, İzmir, Türkiye, 18 - 22 Eylül 2019

Strauss, A.L. (1987). *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge University Press. United Kingdom.

Tutino, M., & Pompili, M. (2018). Fair value accounting and management opportunism on earnings management in banking sector: First evidence. *Corporate Ownership and Control*, *15*(2), 59-69. https://doi.org/10.22495/cocv15i2art5

Türel, A. (2009). *Gerçeğe uygun değer ile finansal raporlama; ülkemizde algılanması ve uygulanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü. İstanbul.

Türk, Z., & Sakin, İ. (2020). Bankacılık sektöründe gerçeğe uygun değer kullanım düzeyinin tespiti. *Business & Management Studies: An International Journal*, *8*(4), 424-444. https://doi.org/10.15295/bmij.v8i4.1723

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

DOI: 10.26650/MED.1098727

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Hisse Senetlerinin Fiyat Eşzamanlılığı ve Bilgi Asimetrisi

Stock Price Synchronicity and Information Asymmetry

Mohammad Reza Toutounchi Asl[1], Sohrab Abdı[2]

[1]İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Doktora Programı, İstanbul, Turkiye.
E-posta: mr.toutounchi@gmail.com
[2]Urmia Üniversitesi, İktisat ve İşletme Fakültesi, Muhasebe Yüksek Lisans Programı, Urmia, Iran. E-posta: abdi_sohrab.acc@yahoo.com

ORCID: M.Z.T.A. 0000-0002-9650-9244; S.A. 0000-0002-7911-3993

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının bilgi asimetrisi üzerindeki etkisini incelemektir. Bir şirketin piyasa veya sektör ile hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığını ölçmek için Pazar Modelinden yararlanılırken bilgi asimetrisini ölçmek için hisse senetlerine teklif edilen satın alma ve hisse senetlerinin satış fiyatlarının farkından yararlanılmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın amacına ulaşmak için Tahran Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören şirketler arasından 95 aktif şirkete ait 2010-2020 dönemini kapsayan veri analizine konu edilmiştir. Ayrıca, belirlenmiş olan hipotezlerin test edilebilmesi için çok değişkenli regresyon modeli kullanılmaktadır. Araştırma bulgularına göre, hisse senetleri fiyat eşzamanlılığı ile bilgi asimetrisinin ilişkisi doğru orantılı ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile özel bilgilerin yayınlanması ve bu bilgilerin hisse senetlerinin fiyatlarına yansıması sonucunda hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığını azaltıp yatırımcılara düzgün bir bilgi akışı sağlayarak bilgi asimetrisinin de azalmasına neden olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Bilgi Asimetrisi, Bilgi İfşası, Hisse Senedi Fiyat Eşzamanlılığı
Jel sınıflandırması: M41

ABSTRACT

This study aims to investigate how stock price synchronization affects information asymmetry. In this regard, the stock price synchronicity was estimated using the Market Model. Furthermore, the proposed buy and sell gap was used to evaluate information asymmetry. Therefore, to achieve the purpose of the research we have screened 95 firms from among accepted firms in the Tehran Stock Exchange from 2010 to 2020, including analysis. Accordingly, a multiple regression model is used to test our hypotheses. According to the results, there is a direct and significant relationship between Stock Price Synchronicity and Information Asymmetry. In other words, as a result of the publication of special information and the reflection of this information on the prices of stocks, it reduces the price synchronicity of stock and at the same time creates a smooth flow of information to investors, thus reducing information asymmetry.

Keywords: Information Asymmetry, Information Disclosure, Stock Price Synchronicity
Jel classification: M41

Başvuru/Submitted: 05.04.2022 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 02.11.2022 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 08.12.2022 **Kabul/Accepted:** 24.01.2023

Sorumlu yazar/Corresponding author: Mohammad Reza Toutounchi Asl / mr.toutounchi@gmail.com

Atıf/Citation: Toutounchi Asl, M.R., & Abdi, S. (2023). Hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı ve bilgi asimetrisi. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute, 68*, 57-70. https://doi.org/10.26650/MED.1098727

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Extended Abstract

Introduction and Literature Review

Managers have access to more information as a result of their position, while the owners are deprived of access to certain information. This also applies to various investor groups. Information asymmetry describes this asymmetrical flow of information between owners and their representatives. The confidential information is, the scope of the proposed price difference between investors buying and selling stocks rise, resulting in a return on investors who do not have access to such information, is reduced (Jin and Myers, 2006). Information asymmetry may have undesirable consequences, such as increased transaction costs, reduced market efficiency, reduced liquidity, and generally reduced capital gains in trading, leading to high fluctuations in stock prices (Ghaemi and Taghizadeh, 2016).

Improving the quality of corporate information disclosure reduces information asymmetry (Noravesh and Hosseini, 2009). The range of bid prices among investors would widen due to the substantial amount of confidential information. As a result, investors without access to such information will see lower returns) Lafond and Watts, 2008). In this regard, proper disclosure of company-specific and confidential information will result in a uniform distribution of information and reduce information asymmetry, which will also result in a balanced distribution of returns among investors. As a result, in the beginning, it causes people to trust the capital market and then it attracts scarce resources to the capital market.

As previously indicated, companies will lessen information asymmetry as a result of adequate disclosure of certain information. In this regard, the stock price synchronicity as a criterion for measuring the extent of disclosure of company-specific and confidential information to outsiders and the reflection of this information on stock prices has been raised and has been studied and investigated in numerous research (Haggard et al., 2008; Didar et al., 2018). Stock price synchronicity represents the extent to which a firm's stock returns are explained by the market or industry returns, and it can measure the relative amount of company-specific information (In contrast, market or industry-level information) reflected in stock prices. In this context, stock prices with more synchronicity (lower), the higher relative amount of information on the market or industry (company-specific information) on their own. In other words, stock prices with lesser stock price synchronicity include a larger percentage of information relevant to the company (Piotroski and Roulstone, 2004).

The literature shows that firms with high investment and lower stock price synchronicity performance are related. Because the lower stock price synchronicity is an indicator of the greater reflection of firm-specific information on stock prices (Piotroski and Roulstone, 2004; Haggard et al., 2008; Didar et al., 2018). However, if the lower stock price synchronicity is an indication that users are receiving more corporate-specific information, this should result in less information asymmetry. The extent to which individuals have access to specific and secret information is one of the most significant causes of information asymmetry because of the aforementioned principles. Therefore, the present study investigates the relationship between stock price synchronicity and information asymmetry to obtain empirical evidence regarding the relationship between these variables.

Research hypothesis

Regarding the purpose of the research and the theoretical foundations stated, the present hypothesis is formulated as follows:

Research hypothesis: Stock price synchronicity has a significant impact on information asymmetry.

Method

Required data were extracted from the Rahavard Novin database and financial statements. Statistical tests were performed using Eviews 12 and Stata 16 software. In addition, 95 companies among those listed on the Tehran Stock Exchange from 2010 to 2020 were surveyed in the screened community to meet the research objectives.

Results

The results of the research hypothesis test showed that stock price synchronicity has a positive and significant effect on information asymmetry. Therefore, the hypothesis of the present study is not rejected.

Discussion and Conclusion

In the present study, due to the idea of information price synchrony and the relationship between two variables expressed as empirical evidence, the influence of stock price synchronicity on information asymmetry was demonstrated.

The findings show that stock price synchronicity has a growing impact on information asymmetry. A company's specific and confidential information is not disclosed to investors if a company's stock price moves simultaneously with a market or industry price. Because in this case, investors rely more on the market or industry-level information because of the high cost of collecting company-specific information, resulting in high synchronicity of the company's stock price with the market or industry. When specific information and the confidential company are not symmetrically placed at the disposal of investors, corruption of information and information asymmetry. Research findings show that stock price synchronicity is directly related to information asymmetry. That is, with the increase in stock price synchronicity, information asymmetry increases, and with a decrease in stock price synchronicity, which indicates an increase in company-specific market information, information asymmetry decreases. Therefore, it can be deduced from the information concept's stock price's synchronicity.

1. Giriş

Şirketlerde mülkiyet kavramının yayılması ile şirket sahipleri şirketlerinin yönetimini yöneticilere devretmektedir. Mülkiyet ve kontrol kavramlarının ayrımı, şirket sahipleri ve yöneticilerin amaç ve menfaatlerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Ayrıca şirket yöneticileri pozisyonları nedeni ile daha fazla bilgiye erişebilmektedir. Hâlbuki şirket yöneticilerinin bazı bilgilere erişimleri sınırlıdır. Bu durum diğer yatırımcı grupları için de geçerlidir. Bilgilerin şirket sahipleri ve temsilcileri arasında dağılımındaki asimetriye "bilgi asimetrisi" denilmektedir. Bilgilerin gizliliği ne kadar fazla ise yatırımcılar arasında hisse senetleri satın alma ve satışına teklif etikleri fiyatların farklılık aralığı artacak ve sonuç olarak bu bilgilere erişemeyen yatırımcıların getirisi düşmektedir (Jin ve Myers, 2006). Bilgi asimetrisi; satın alma ve satış komisyonlarının artması, piyasa verimliliğinin ve likiditenin düşmesi ve genel olarak sermaye piyasalarında gerçekleşen, hisse senetlerinin satın alma ve satış işlemleri sonucunda ortaya çıkan kazançların azalması ile karşılaşması gibi istenmeyen olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla bu durum hisse senetlerinin fiyatlarındaki değişmelerin yüksek seviyede dalgalanmasına neden olabilir (Ghaemi ve Taghizadeh, 2016).

Şirket bilgilerinin ifşa kalitesinin iyileştirilmesi, bilgi asimetrisinin azalmasına sebep olmaktadır (Noravesh ve Hosseini, 2009). Finansal ve finansal olmayan bilgilerin açıklanması bilgi asimetrisini düşürüp, hisse senetlerinin nakitte dönüşme hızını artırarak şirketin finansal durumunun gelişmesini sağlar (Fakhari ve Fallah Mohammadi, 2009; Khajavi ve Alizadeh Tala Tappe, 2014). Bilgilerin gizliliği ne kadar fazla ise yatırımcılar arasında hisse senetlerinin satın alma ve satışına teklif ettikleri fiyatlar arasında fark daha da fazla olmaktadır. Dolayısıyla yatırımcıların bu tür bilgilere erişemedikleri için getirileri düşük olmaktadır (Lafond ve Watts, 2008). Bu bağlamda şirketlerin özel ve gizli bilgilerinin uygun bir şekilde açıklanıp ifşa edilmesi, bilgilerin normal dağılımına yol açacak ve bilgi asimetrisinin azalmasına neden olacağından yatırımcılar arasında elde edilen getiriler normal dağılıp kişilerin sermaye piyasasına güven duymalarına ve sonunda nadir kaynakların sermaye piyasasına yönelmesine sebep olur.

Önceden de belirtildiği gibi, şirketlerin özel bilgilerinin uygun bir şekilde açıklanması bilgi asimetrisinin azalmasına neden olacaktır. Bu bağlamda, hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı kriter olarak kurum dışı bireysellere şirketin özel ve gizli bilgilerinin yayınlanması miktarını ölçmekte ve bu bilgilerin hisse senetleri fiyatlarında yansımasını göstermektedir (Haggard ve diğ., 2008; Didar ve diğ., 2018). Hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı özel bir şirketin hisse senetlerindeki getirinin değişim miktarın göstermekte ki piyasa ve sektör getirisinin tarafından açıklanmaktadır. Bu miktar ile hisse senetleri fiyatlarına yansıyan şirkete özel bilgilerin nispi miktarı ölçülebilmektedir. Bu çerçevede, hisse senetlerinin fiyatları fazla (az) eşzamanlılığa sahiplerse kendilerinde piyasa ve sektör (şirketin özel) seviyesindeki bilgilerden fazla miktarda içermektedirler. Diğer bir ifade ile, az eşzamanlılığa sahip olan hisse senetlerinin fiyatları nispi olarak daha fazla miktarda şirkete özel bilgileri içermektedir (Piotroski ve Roulstone, 2004).

Yatırımcılar için şirketin özel bilgilerine erişmek oldukça maliyetlidir. Dolayısıyla yatırımcılar genelde piyasa ve sektör seviyesindeki bilgilerle iktifa etmektedirler. Bu yüzden hisse senetlerinin fiyatları kendine ait gerçek değerinden saparak, piyasa ve sektör fiyatları ile aynı yönde değişmektedir. Böyle bir durumda şirketin hisse senetlerinin getirisi, piyasa ve sektördeki hisse senetlerinin getirisi ile ilişki derecesi yüksek olacaktır (Cheng ve diğ., 2012; Chan ve diğ., 2013). Piyasa ve sektör seviyesindeki bilgilerden ne kadar fazlası hisse senetleri fiyatlarına yansıyorsa hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı yüksek olacaktır. Diğer taraftan yatırımcıların şirkete özel bilgilere erişebilmeleri kolay ve ucuz olduğu durumda hisse senetlerinin fiyatlandırılmasında daha az piyasa ve sektör sinyalleri ve bilgilerine bağımlı kalacaklar yani şirkete özel bilgileri değerlendirmede kullanacaklardır. Bu yüzden yatırımcı ve brokerlerin bilgileri arttıkça hisse senetlerinin satın alma ve satış işlemleri daha bilinçli olup hisse senetlerinin fiyatları sektör ve piyasa performansına daha düşük hassasiyet gösterir ve böylelikle hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı düşer (Jin ve Myers, 2006).

Araştırma literatürüne göre, hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı düşük olan şirketlerin yatırımları yüksek verimliğiyle ilişkilidir. Çünkü hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının düşük olması, hisse senetleri fiyatlarında şirkete özel bilgilerin fazla yansıtılmasının bir endeksidir (Piotroski ve Roulstone, 2004; Haggard ve diğ., 2008; Didar ve diğ., 2018). Ancak eğer hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının düşük olması kullanıcılara şirkete özel bilgilerin fazla yansıtılmasından

kaynaklandığı durumda n bilgi asimetrisinin azalmasına yol açar. Çünkü teoriye göre bilgi asimetrisinin ortaya çıkmasına neden olan en önemli faktörlerden biri kişilerin özel ve gizli bilgilere erişmeleri miktardır. Aksi halde, şirket hisse senetlerinin piyasa ve sektör ile yüksek eşzamanlılığı kullanıcılar için şirkete özel ve gizli bilgilerin kolayca erişebilmelerini gösterir. Kullanıcıların şirkete özel bilgiler yerine piyasa ve sektör seviyesindeki bilgileri erişmelerine sebep olarak şirketin hisse senetleri fiyatlarına piyasa ve sektör seviyesindeki bilgilerin yansıtılmasına neden olur. Dolayısıyla eğer hisse senetlerinin yüksek eşzamanlılığı kullanıcılara şirkete özel bilgilerin düşük düzeyde yayınlanmasından kaynaklanırsa bilgi asimetrisinin artmasına yol açması beklenmektedir. Bu yüzden bu araştırmada hisse sentleri fiyat eşzamanlılığı ile bilgi asimetrisi arasındaki ilişki incelenmektedir.

Bahsedilen temel teori çerçevesinde, bilgi asimetrisinin hisse senetleri üzerindeki önemi dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmada da hisse senedinin fiyat eşzamanlılığının bilgi asimetrisi üzerindeki etkisi incelenmektedir. Literatürde, bu araştırmada kullanılan değişkenler üzerinden Tahran Menkul Kıymet Borsasında herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Literatüre daha kapsamlı ampirik kanıtlar sağlayabilmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın sonuçları temel teorinin gelişmesine de katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

2. Literatür

Welke'nin (1995) araştırması ifşa kalitesi ile hisse senetlerinin satın alma ve satış fiyatlarına teklif edilen farkın arasında ters bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla şirket yönetiminde uygun kurallar uygulanarak bilgi açıklama veya ifşa düzeyinin artması, satın alma ve satış fiyatları teklifi arasındaki farkın azalmasına neden olmaktadır.

Chan ve Hameed'e (2006) göre hisse senetleri fiyatı eğer daha çok analiz eden kişilerin tarafından incelenme kapsamına girerse, özel bilgilerinden ziyade piyasa bilgilerini yansıtacaktır. Analist eden kişilerin kapsamı ile hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı arasındaki ilişkinin yönü belirlenememektedir. Böylelikle eğer analistler şirkete özel bilgilerin sunulmasına eğilirlerse inceleme kapsamında olan şirketler daha düşük fiyat eşzamanlılığını sağlamaktadır.

Kim ve Shi (2007) araştırmalarına göre işletmelerde uluslararası finansal raporlama standartlarının kabul edilmesi (UFRS) ve ardından uygulanması, diğer işletmelerin hisse senetlerinin fiyatları ile eşzamanda hareket edip fiyat eşzamanlılığının düşmesine neden olmaktadır. Bu standartlar kapsamında hazırlanan finansal tablolar ve şirkete özel bilgilerin de bu tablolarda dahil edilip sunulması, farklı işletmelerin hisse senetlerinin fiyatlarına etkin bir şekilde yansıması sağlayabilmektedir.

Hutton ve diğ. (2009) "finansal raporlarda şeffaflığın olmaması, R2 ve hisse senetlerinin fiyatlarının düşme riski" başlıklı araştırmalarında, Amerika ülkesinde finansal bilgilerin şeffaflık miktarının hisse senetlerinin getirisinin dağılımı üzerine etkisini incelemektedirler. Araştırmalarında şeffaflığı ölçmek için kazanç yönetimi kriterinden destek almışlardır. Sonuçlarına göre finansal raporlarında şeffaflık az olan şirketlerin getirilerindeki değişikliklerin birçoğu piyasa getirileri tarafından açıklanmaktadır. Dolayısıyla bu tür şirketlerde piyasa modelinden hesaplanan R2 ve eşzamanlılık düzeyi yüksek olmaktadır. Ayrıca finansal raporların şeffaf olmaması, hisse senetlerinin fiyatlarının düşme riski ile doğrudan bir ilişkisinin olmadığını göstermektedir.

Chan ve diğ. (2013) tarafından yapılan araştırmada, sermaye piyasasında satın alma ve satış işlemleri yapan kişilerin şirkete özel bilgilere erişebilmeleri piyasa ve sektör bilgilerine göre daha zor olduğuna işaret etmektedirler. Sermaye piyasasında işlem yapan kişiler hisse senedinin piyasa ile yüksek seviyede ilişkisi olduğu zaman, piyasa hareketlerinden ortaya çıkan bilgilerle dayanarak işlem yapılmaktadır. Dolayısıyla bu durumda hisse senetlerinin fiyat değişimi hisse senetlerinin sipariş akışına az hassasiyet gösterip, piyasa hareketlerine daha bağımlı olacaklardır. Araştırma sonuçlarına göre hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı ile likidite arasında dolaysız bir ilişkinin olduğu ispatlanmaktadır.

Tian (2014) yapmış olduğu araştırmada, bilgilerin gönüllü olarak kamuya aydınlatmasının etkisini hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı üzerinde yaratacağı etkileri incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre gönüllü kamuya aydınlatma bilgilerde şeffaflık yaratarak hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı ile piyasa veya sektör endeksi arasındaki açıklığı azaltmaktadır.

Khajavi ve Alizadeh Tala Tappe (2014) araştırmalarında, gönüllü kamuya aydınlatma düzeylerinin etkisini bilgi asimetrisi üzerindeki etkisini incelemektedirler. Tahran Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketler için yaptıkları araştırmanın sonucuna göre gönüllü kamuya aydınlatma düzeyleri ile bilgi asimetrisi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmamaktadır.

Song'un (2015) çalışmasında şirketlerin ifşa etme politikaları ile hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı ve fiyatın düşme riski arasındaki ilişkiyi 13 gelişmekte olan Ortadoğu ülkelerindeki piyasalar için incelenmektedir. Araştırmanın sonucuna göre muhasebe bilgilerine uygun bir ifşa politikası ile açıklanan şirketlerde hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının ve fiyat düşme riskinin miktarının az olduğu belirlenmektedir.

Tas ve Tan (2016) araştırmalarında, şirketlerin mülkiyeti ile yabancı yatırımcılar ve hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı arasındaki ilişkiyi 2009 yılı ile 2014 yılı aralığında incelemektedirler. Yapılan çalışmalarda hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının bir kriteri olarak yatırımcılara şirkete özel bilgilerin akışı kabul edilmektedir. Araştırmalarının sonucuna göre yabancı yatırımcıların ve bağımsız yöneticilerin yönetim kurulunda bulunması şirketlerin özel bilgilerini büyük ölçüde hisse senetlerinin fiyatlarına yansımakta ve neticelenen hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığını düşürmektedir.

Ebrahimi Kordlar ve Javani Ghalandari (2016) araştırmalarında denetçi uzmanlık ve becerisinin etkisini hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığına ve kazanç kalitesi üzerindeki etkisini incelemektedirler. Araştırmacılar hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı kriteri için şirkete özel bilgileri piyasa veya sektör bilgileri karşılığında nispi olarak kabul etmektedirler. Araştırmanın hipotezini test etmek için çok değişkenli regresyon panel veri modelinden yararlanılmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kazanç kalitesi hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı üzerindeki etkisi anlamlı ve negatiftir. Ayrıca denetim sektöründe uzmanlık ve beceri de düzenleyici değişken olarak ilişkinin etkisini güçlendirmektedir.

Kamyabi ve Parhizgar (2016) Tahran Menkul Kıymetler Borsası üzerine yaptıkları araştırmalarında kurumsal yatırımcılar ile hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu ilişkinin anlamlı ve negatif olduğu sonucuna varmaktadırlar. Ayrıca kurumsal yatırımcıların istikrarlı olmaları halinde hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı ile ilişkileri anlamlı ve negatif olacaktır. Hâlbuki istikrarsız ve geçici durumda bu ilişki pozitif olarak bulunmuştur.

Dolayısıyla önceki bölümlerde ve bu bölümde beyan edildiği gibi, bilgi asimetrisi bilgilerin ifşa edilmesi miktarının etkisi altında olmaktadır. Bu bağlamda, şirkete özel bilgiler ne kadar hisse senedi işlemi yapanlar ve özelikle satın alanlar ve satanlar arasında açıklanıyorsa, bilgi asimetrisi o kadar az olacaktır ve bu işlemleri yapanlar kendi yatırımları hakkında karar vermek için bu bilgileri kullanacaklardır. Bu durum, yatırımların yapılmasında doğru kararlara ve neticede kıt sermaye kaynaklarının optimum tahsisine yol açacaktır. Halbuki bu temeller; araştırmanın literatür bölümünde beyan edildiği araştırmalarda, hisse senetleri fiyatlarındaki düşük eşzamanlılık şirketlerin özel bilgilerinin ifşasından kaynaklanması şeklinde dikekte alınmıştır. Bu yüzden; eğer hisse senetleri fiyatlarındaki düşük eşzamanlılık bilgilerin uygun bir şekilde açıklanmasına işaret ediyorsa, bilgi asimetrisinin düşmesine de neden olabileceği beyan edilebilinir.

3. Hipotez

Bu araştırmada bahsedilen temel teori çerçevesine ve temel teorinin gelişmesine katkı sağlayabileceği amaçla ve ayrıca kısaca beyanı gecen literatüre dikkate ederek, bu araştırmanın da diğer gelecekteki araştırmalara daha kapsamlı ampirik kanıtlar sağlayabilmesi için araştırma hipotezi aşağıdaki şekilde beyan edilmektedir:

Hipotez: Hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı bilgi asimetrisi üzerinde anlamlı etki sağlamaktadır.

4. Yöntem

Araştırmada finansal bilgiler ve gerekli veriler sermaye piyasasında kabul edilen şirketlerin finansal tablolarındaki bilgilere müracaat edilerek ve Rahavard Novin Bilgi Bankasını[1] kullanarak incelenmektedir. Bu araştırmanın ana kütlesi Tahran

1 Rahavard Novin Bilgi Bankası, İran sermaye piyasasının finansal bilgilerinin analizinde yaygın biçimde kullanılmaktadır. (https://mabnadp.com/rahavard365.)

Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören tüm şirketleri kapsamakta ve zaman aralığı 2010 yılından 2020 yılı dönem aralığını incelemektedir. Ayrıca bu araştırmada tüm şirketlerin bilgileri karşılaştırılabilmesi için örneklem kümesi seçiminde dikkat edilenler aşağıda sıralanmıştır:

- Seçilen şirketlerin mali yılı 31 Aralık'ta sona ersin.
- Seçilen şirketlerin hisse senetlerinin işlemleri borsaya 3 aydan fazla durdurulmasın.
- Seçilen şirkeler için gerekli verilerin tümü mevcut olup erişilebilir halinde olsun.
- Seçilen şirketler finansal aracılığı yapan şirketlerden (Banka, Leasing, Yatırım) olmasın.

Bu sınırlamalara dikkat edilerek araştırmanın örneklem kümesinde 95 şirket yer almaktadır. Araştırma hipotezini test etmek amacıyla çok değişkenli regresyon modeli Eviews 12 ve Stata 16 programları kullanılmıştır.

4.1. Araştırmanın Değişkenleri

4.1.1. Bağımlı değişken

Bilgi asimetrisi araştırmanın bağımlı değişkenidir. Bu değişken Khajavi ve Alizadeh Tala Tappe (2014), Saghafi ve diğ. (2015) ve Bashirimanesh ve diğ. (2016) tarafından yapılan araştırmalarda kullanılan bağımlı değişken ile benzer karakterlidir. Bilgi asimetrisi değişkenini ölçmek için Venkatesh ve Chiang (1986) tarafından tasarlanan denklemden hareketle hisse senetlerinin satın alma ve satışı için önerilen fiyatları arasındaki farkın aralığın belirlenmekte, aşağıdaki birinci denklemde açıklanmaktadır.

$$Spread_{i,t} = (AP-BP) / ((AP+BP)/2) \quad (D1)$$

Bu denklemde:

$Spread_{i,t}$: hisse senedin satın alma ve satış için önerilen fiyatların arasındaki farkın aralığını temsil etmektedir.

AP: i şirketinin t yılında hisse senetlerine önerilen satış fiyatının ortalamasını temsil etmektedir.

BP: i şirketinin t yılında hisse senetlerine önerilen satın alma fiyatının ortalamasını temsil etmektedir.

Denkleme göre hisse senedinin satın alma ve satışı için önerilen fiyatın farkı ne kadar büyük ise bilgi asimetrisi o kadar fazla olmaktadır. Modelin tahmin edilmesinde bu denklemden hesaplanan değişkenin mutlağı değeri ($|Spread_{i,t}|$), $AI_{i,t}$ olarak gösterilerek kullanılmaktadır.

4.1.2. Bağımsız değişken

Hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı araştırmanın bağımsız değişkenidir. Bu araştırmada kullanılan bağımsız değişken, Sila ve diğ. (2017) tarafından kullanılan değişken ile benzerdir. Bu değişkenin ölçülmesi için Piotroski ve Roulstone (2004) kriterinden aylık getiriler kullanılarak hesaplanmıştır. Ayrıca her şirketin her yılı için; piyasa veya sektörünün aylık getirilerindeki değişimin birinci gecikmesi (GAP) de modele dahil edilerek bir zaman serisi regresyonu tahmin edilecektir. Bu model, birinci model olarak aşağıda sunulmaktadır. Daha sonra regresyon modelinin hesaplanan belirlilik katsayısı ile hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı kriteri ortaya konmaktadır.

$$R_{i,\theta} = \alpha_0+\alpha_1 R_{m,\theta-1}+\alpha_2 R_{m,\theta}+\alpha_3 R_{Ind,\theta-1}+\alpha_4 R_{Ind,\theta}+\varepsilon_{i,\theta} \quad (M1)$$

Bu modelde:

R_i: şirketin aylık getirisini temsil etmektedir.

R_m: piyasanın aylık getirisini temsil etmektedir.

R_{Ind}: sektörün aylık getirişini temsil etmektedir.

θ: ayları temsil etmektedir.

$\varepsilon_{i,\theta}$: hata terimidir, şirketin hisse senetlerinin θ ayındaki getirisinin modelde açıklanmayan kısmını temsil etmektedir.

Hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı kriteri her şirketin her yılı için Piotroski ve Roulstone (2004), Choi ve diğ. (2019) tarafından yapılan araştırmalar ile benzer olmaktadır. Bu miktar aşağıda sunulan ikinci denkleme göre tahmin edilmektedir.

$$Synch_{i,t} = \ln\left(\frac{R^2_{i,t}}{1-R^2_{i,t}}\right) \quad \text{(D2)}$$

Bu denklemde:

$Synch_{i,t}$: i şirketinin t yılında hisse senedinin fiyat eşzamanlılığını temsil etmektedir.

$R^2_{i,t}$: i şirketinin t yılı için birinci modelin regresyonundaki belirlenme katsayısını temsil etmektedir.

$R^2_{i,t}$ Miktarları; i şirketinin hisse senetlerinin getirisindeki değişimin miktarını temsil etmektedir, piyasa ve sektör getirisi tarafından açıklanmaktadır. Bu miktar piyasa veya sektör seviyesindeki bilgilerle ilgilidir. Diğer taraftan $1-R^2_{i,t}$ getiri değişiminin diğer bir kısmıdır ki piyasa ve sektör bilgilerine atfedilmemektedir ve i şirketinin özel bilgilerini temsil etmektedir.. Dolayısıyla $Synch_{i,t}$ bir kriter olarak ters şekilde hisse senetlerinin fiyatlarında yansıyan şirkete özel bilgilerin nispi miktarını ölçmektedir.

4.1.3. Kontrol edilen değişkenler

Araştırmada kullanılan kontrol edilen değişkenler Khajavi ve Alizadeh Tala Tappe (2014), Makiyan ve Raeisi (2015) tarafından yapılan araştırmalarda kullanılan değişkenler ile benzerlik taşımaktadır ve değişken tanımları aşağıdaki gibidir:

- $Size_{i,t}$: i şirketinin t yılının başında adi hisse senetlerinin piyasa değerinin doğal logaritmasını temsil etmektedir. Bu değişken şirket büyüklüğünü ölçmektedir.

- $Lev_{i,t}$: i şirketinin t yılının sonunda toplam borcunun toplam varlıklarına oranını temsil etmektedir. Bu değişken finansal kaldıraç olarak tanımlanmaktadır.

- $TurnOver_{i,t}$: i şirketinin t yılının sonunda hisse senetlerinin işlem görmüş hacmini şirketin hisse senetleri sayısına bölerek elde edilen miktarın doğal logaritmasını temsil etmektedir.

- $StdR_{i,t}$: i şirketinin t yılı boyunca hisse senetlerinin getirisindeki dalgalanmayı göstermektedir. Hisse senetlerinin getirisinin aylık standart sapmasından elde edilmektedir.

4.2. Araştırma Hipotezine İlişkin Model

Hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının bilgi asimetrisi üzerindeki etkisi hipotezin test etmek amacı ile aşağıda verilen regresyon modeli kullanılmaktadır:

$$AI_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Synch_{i,t} + Ctrls + \varepsilon_{i,t} \quad \text{(M2)}$$

Bu modelde Ctrls, araştırmada kontrol edilen değişkenleri temsil etmektedir.

Eğer β_1 katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ise hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının azalmasından bilgi dolanımında tespit edilmesi mümkün olmaktadır. Diğer bir ifade ile hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığındaki azalış, bilgi asimetrisinde azalışa neden olmaktadır.

5. Bulgular

Araştırmanın tanımlayıcı istatistik verileri Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1: Araştırma Değişkenlerinin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Değişken	Ortalama	Medyan	Max	Min	Standart Sapma
$Synch_{i,t}$	0.474-	0.461-	3.045	3.881-	1.122
$AI_{i,t}$	0.367	0.304	1	0.000	0.230
$Size_{i,t}$	26.560	26.382	31.102	23.385	1.347
$Lev_{i,t}$	0.620	0.639	0.976	0.214	0.161
$TurnOver_{i,t}$	2.981-	2.774-	0.364	7.825-	1.444
$StdR_{i,t}$	8.964	8.160	27.906	0.014	5.178

Kaynak: Araştırma bulguları.

5.1. Araştırma Değişkenlerinin Durağanlığının Değerlendirilmesi

Modelin başarısı model değişkenlerinin istikrarlı olması varsayımına dayanmaktadır. Eğer değişkenler istikrarsız veya birim köküne sahip olurlarsa, yapılan T ve F testleri de geçerliliğe sahip olmayacaklar ve regresyon sahte bir regresyon olacaktır. Dolayısıyla, durağanlık ile ilgili test istatistikleri %5 anlamlılık seviyesinin altında olursa, değişkenlerin durağan olmamasına dayalı sıfır hipotez (H_0) reddedilir ve değişkenlerin durağan olduğu sonucuna ulaşılır. Bu yüzden hipotezler için tasarlanan model yanlış, hatalı veya sahte bir regresyon sorununa sahip olmayacaktır.

Tablo 2 araştırmanın bağımlı, bağımsız ve kontrol edilen değişkenlerin durağanlık durumlarını Levin, Lin ve Chu (LLC) ve Philips Perron (PP) testlerine göre sunmaktadır. Tabloda uygulanan testlerin sonuçları incelendiğinde, elde edilen p-değerleri %5'ten küçük olması sebebiyle regresyon modelindeki tüm değişkenlerinin seri durağan olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo 2: Durağanlık Testi

Değişken	Philips Perron Testi		Levin, Lin ve Chu Testi		Karar
	Test İstatistiği	p-değeri	Test İstatistiği	p-değeri	
$Synch_{i,t}$	524.490	000.0	25.878-	000.0	Durağandır
$AI_{i,t}$	412.375	000.0	19.924-	000.0	Durağandır
$Size_{i,t}$	333.560	000.0	28.652-	000.0	Durağandır
$Lev_{i,t}$	572.602	000.0	0.29837-	000.0	Durağandır
$TurnOver_{i,t}$	410.734	000.0	32.819-	000.0	Durağandır
$StdR_{i,t}$	474.251	000.0	24.971-	000.0	Durağandır

Kaynak: Araştırma bulguları.

Araştırma değişkenlerinin tamamının seri durağan olması nedeniyle, araştırma değişkenlerinin uzun dönemli ilişkisinin saptanmasına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Çalışman devamında araştırma modelinin analizi, hipotezin testi ve sonuçların yorumlanması yapılacaktır. Bu bağlamda ilk önce model türünü ve uygun yöntemin seçilmesi için klasik varsayımlar, F Limer ve Husman testleri sonucu sunulmakta ardından modelden tahmin edilen sonuçlar tartışılmaktadır.

5.2. Varyans Eşitsizliği Testi

Regresyon fonksiyonunda ortaya çıkan düzensizlik bileşenlerin eşit varyansa sahip olmaları, klasik doğrusal regresyon modelinin en önemli varsayımlarından biridir (Gujarati, 1995). Araştırmacılar genellikte varyans eşitsizliğin incelemek için varyans eşitsizliği testinden (LR) yararlanılmaktadırlar (Aflatooni, 2015; Imani Barandagh ve Abdi, 2016). Bu testten elde edilen sonuçlar Tablo 3'te açıklanmaktadır.

Tablo 3: Varyans Eşitsizliği Testi			
Boş Hipotez	**Test İstatistiği**	**p-değeri**	**Karar**
Sabit Varyans	49.08	0.000	Eşitsizdir
Kaynak: Araştırma bulguları.			

Dolayısıyla genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi (GLS) varyans eşitsizliği sorununun çözülmesi için kullanılmaktadır.

5.3. Otokorelasyon Testi

Klasik doğrusal regresyon modelinin diğer önemli varsayımlarından biri, örneklem kümesinin regresyon fonksiyonuna giren düzensizlik bileşenleri arasında otokorelasyonun bulunmamasıdır (Gujarati, 1995). Genellikle modelin hata terimleri arasında ($\varepsilon_{i,t}$) seri otokorelasyon sorununun incelenmesi için Wooldridge'in testi yapılmaktadır (Aflatooni, 2015; Imani Barandagh ve Abdi, 2016). Bu yüzden araştırmada modelin hata terimleri arasında otokorelasyon sorununun incelenmesi için Wooldridge'in testi kullanılmaktadır. Sonuçlar aşağıda Tablo 4'te sünülmüştür. Ayrıca nihai modelin tahmininden kullanılan Durbin-Watson testinin sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 4: Wooldridge Testi			
Boş Hipotez	**İstatistik Miktar**	**Anlamlılık**	**Karar**
Otokorelasyon Yok	0.801	0.306	Otokorelasyon Sorunu Bulunmamaktadır
Kaynak: Araştırma bulguları.			

Yukarı tabloda açıklandığı Wooldridge testinin sonucuna göre seri otokorelasyon sorunu bir taraftan bulunmamaktadır. Ancak diğer taraftan nihai modelin tahminindeki açıklanmada, Durbin-Watson testinin miktarı 1.342 ile eşit olmakta ve bu miktar 1.5 ile 2.5 aralığının dışında kalması otokorelasyon sorununun olmasına şüphe yaratmaktadır. Bu miktar, ileride Tablo 7'de sunulacaktır.

5.4. Doğrusallık Testi

Bu test araştırmanın bağımsız değişkenleri arasında yapılmaktadır. Klasik doğrusal regresyon modelinin diğer varsayımlarından biri, açıklayıcı değişkenler (X'ler) arasında çoklu doğrusallığın bulunmamasıdır (Gujarati, 1995). Doğrusallık, bağımsız değişkenin diğer bağımsız değişkenlerden doğrusal fonksiyon olduğunun pozisyonunu göstermektedir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri arasında doğrusallık testinin incelenmesi için Varyans Artış Faktörü (Variance Inflation Factors-VIF) sağlanmaktadır. Bu yüzden eğer VIF testinin miktarı 5'ten az olursa, araştırmanın bağımsız değişkenleri arasında şiddetli doğrusallık bulunmamaktadır (Aflatooni, 2015). Bu test ile ilgili sonuçlar Tablo 5'te sunulmaktadır. Sonuçlara göre VIF miktarı 5'ten az olması nedeni ile araştırmanın bağımsız değişkenleri arasında şiddetli doğrusallık bulunmamaktadır.

Tablo 5: Varyans Artış Faktörü (VIF)			
Değişken	**VİF**	**1 / VİF**	**Karar**
$Synch_{i,t}$	1.06	0.943735	Bulunmadı
$Size_{i,t}$	1.07	0.935271	Bulunmadı
$Lev_{i,t}$	1.12	0.890345	Bulunmadı
$TurnOver_{i,t}$	1.13	0.883360	Bulunmadı
$StdR_{i,t}$	1.16	0.872110	Bulunmadı
Kaynak: Araştırma bulguları.			

5.5. F Limer ve Husman Testi

Mali araştırmaların ekonometrisinde Zaman Serisi, Kesit, Panel (karma) veri tipleri kullanılmaktadır. Bu araştırmada birkaç şirketin belirli zaman serileri arasında verileri dikkate aldığımızdan dolayı kullanılan veriler panel tipinden oluşmaktadır.

Panel veriler kendi içinde Birleştirilmiş (Havuz) ve Tablo türlerine ayrılmaktadır. Bu ayrımın sağlanması için F Limer testi uygulanmaktadır. Bu durumda eğer test sonuçları birleştirilmiş verileri öneriyorsa araştırma modeli bu modu tahmin etmekte ama eğer tesit sonuçları tablo verileri öneriyorsa Husman Testi vasıtasıyla sabit ve tesadüfi etkileri bulunmasının incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla araştırma modeli tablo verileri, sabit ya da tesadüfi modu da tahmin etmektedir.

Beyan edildiği gibi, F Limer ve Husman testinden model türünü ve uygun yöntemin seçilmesi için destek alınmaktadır. Dolayısıyla araştırmada kullanılan F Limer testi, model verileri panel türünün belirlenmesine yardımcı olurken, Husman testi ise seçilen verilerin sabit veya tesadüfi etkilerini kontrol etmektedir. Bu test ile ilgili sonuçlar Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6: F Limer ve Husman Testi

Model	F Limer testi		Veri Türü	Husman testi		Sonuç
	Test İst.	p-değeri		Test İst.	p-değeri	
Araştırma Hipotezi	75.904	0.000	Panel	63.55	0.000	Sabit Etki

Kaynak: Araştırma bulguları.

Yukarı tabloda beyan edilen sonuçlara göre araştırmanın verileri panel veri tablo türü olarak sabit etki ile analize hazır olmaktadır.

5.6. Hipotez Testi

Hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının bilgi asimetrisi üzerindeki etkisini araştırmak için belirlenen hipotezin test sonucu özet olarak Tablo 7'de sunulmaktadır.

Yukarıda görüldüğü gibi, çalışma kapsamında uygulanmış olan Wooldridge testi sonucu bir taraftan otokorelasyon sorununun olmadığını göstermekte ama diğer taraftan Durbin-Watson testinden elde edilen sonucun sorununun olup olmadığı hakkında şüphe yaratmaktadır. Bu yüzden bu sorunu tamamen çözmek için ve daha güvenilir sonuçlara varmak için, bu araştırma modelinin tahmini ile ilgili sonuçlar, ilk aşamada bir kere birinci versiyonda modelin hata terimlerinde birinci gecikmeyi kontrol etmeden ve ayrıca ikinci aşamada ise mevcut şüphenin çözülmesi için modelin hata terimlerinde birinci gecikmeyi kontrol ederek gerçekleştirmektedir.

Tablo 7: Hisse Senetlerinin Fiyat Eşzamanlılığının Bilgi Asimetrisi Üzerinde Etkisi

	(I)			(II)		
	(Birinci Gecikme Kontrol Edilmemektedir)			(Birinci Gecikme Kontrol Edilmektedir)		
Değişken	**katsayı**	**t İstatistiği**	**p-değeri İstatistiği**	**katsayı**	**t İstatistiği**	**p-değeri**
β0	0.443	3.879	0.000	0.523	4.529	000.0
$Synch_{i,t}$	0.016	3.464	0.000	0.014	3.099	0.002
$Size_{i,t}$	-0.006	-1.738	0.082	-0.008	-2.150	0.031
$Lev_{i,t}$	0.070	2.093	0.036	0.048	1.429	0.153
$TurnOver_{i,t}$	-0.011	-2.770	0.005	-0.009	-2.413	0.160
$StdR_{i,t}$	0.004	3.875	0.000	0.004	3.565	0.000
GAP (1)	-	-	-	0.330	10.495	000.0
F İstatistiği	(000.0) 51.765			(000.0) 59.531		
R^2 (2)	0.430			0.488		
Adjusted R^2 (3)	0.421			0.480		
Durbin-Watson	1.342			2.041		

(1) Modelin hata terimlerinde birinci gecikmedir.

(2) Modelin belirlilik katsayısıdır.

(3) Modelin düzeltilmiş belirlilik katsayısıdır.

Kaynak: Araştırma bulguları.

Tahminlerden ortaya çıkan F testi istatistiğinin sonuçları modelin her iki versiyonunda da %5'ten az olduğundan dolayı (p-değeri=0.000) modelin her iki versiyonda da anlamlı olduğunu göstermektedir. Model tahmininin düzeltilmiş belirleme katsayısı birinci ve ikinci versiyonda sırayla, 0.421 ve 0.480 ile eşit olmakta, yanı tahmin edilen her iki durumda da %40'tan fazla bir oranın ortaya çıkması, modelin bağımlı değişkeni değişiminin modelin bağımsız değişkenleri tarafından açıklanması oranını beyan etmektedir. Ayrıca model tahmininin her iki durumunda da hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının bilgi asimetrisi üzerinde etkisi anlamlı ve pozitif olmaktadır. Demek ki hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı ile bilgi asimetrisi arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Yanı hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı artıkça bilgi asimetrisi artacak ve hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı düştükçe bilgi asimetrisi de düşecektir. Diğer bir ifade ile hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının az olması bilgi asimetrisinin de azalmasına neden olacaktır. Zira hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının az olması tüm bilgi kullanıcıları için şirkete özel bilgilere erişimlerinin yüksek olmasını göstermekte ve bu da bilgi asimetrisinin düşmesine yol açmaktadır.

6. Sonuç

Araştırmanın amacı hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının bilgi asimetrisi üzerinde etkisini incelemektir. Birçok araştırmada hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığın şirkete özel bilgilerin yansıması miktarını bir kriter olarak dikkate almalarına rağmen bu araştırmada başka bakışla hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığının etkisini bilgi asimetrisi üzerinde incelemekte ve fiyat eşzamanlılığının bilgisel kavramları ve belirtilen değişkenler arasındaki ilişki hakkında ampirik kanıtlar belgelenmektedir.

Araştırma hipotezinin test sonuçlarına göre, hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı bilgi asimetrisi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etki sağlamaktadır. Şirketin hisse senetlerinin fiyatı eşzamanda piyasa veya sektör fiyatları ile hareket ettiğinde şirkete özel ve gizli bilgileri yatırımcılara yansıtmayacağını göstermekte ve bu durumda yatırımcılara şirkete özel bilgilerin erişim maliyeti yüksek olunca, yatırımcılar piyasa veya sektör seviyesindeki bilgileri tercih edecektir. Dolayısıyla şirketin hisse senetlerinin fiyatı piyasa veya sektör fiyatı ile eşzamanda hareket edecektir. Şirkete ait özel ve gizli bilgiler simetrik olarak tüm yatırımcılara sunulmaz ise, bilgi yolsuzluğuna yol açarak bilgi asimetrisine neden olacaktır. Araştırma bulgularına göre, hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı ile bilgi asimetrisi arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Yanı hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı artıkça bilgi asimetrisi artacak; hisse senetlerinin fiyat eşzamanlılığı düşünce şirkete özel bilgiler piyasada artmasından dolayı bilgi asimetrisi de düşecektir. Bu yüzden hisse senetlerinin eşzamanlılık fiyatlarından bilgisel kavramlar gösterebilmektedir. Bu sonuçlar Haggard ve diğ. (2008), Tian (2014), Song (2015), Tas ve Tan (2016), Foroghi ve Ghasemzad (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzer olmaktadır.

Bu bağlamda; şirketlerin gizli ve özel bilgilerinin uygun açıklanması ve ifşa edilmesi yani hisse senetlerinin eşzamanlılığı düşük olması halinde, bilgilerin normal dağılımına ve ardından da bilgi asimetrisinin düşmesine neden olacaktır. Bu durumda şirket getirileri dengeli bir şekilde yatırımcılar arasında dağıtılıp nihayet sermaye piyasasına yatırım yapmak isteyen kişilerin güvenin artırarak fonların sermaye piyasasına akışını arttıracaktır.

Teşekkür: Araştırma boyunca bilgilerini ve desteklerini esirgemeyen Türkiye ve Iran'dakı değerli tüm hocalarımıza teşekkürümüzü borç biliriz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- M.R.T.A., S.A.; Veri Toplama- S.A.; Veri Analizi/Yorumlama- M.R.T.A., S.A.; Yazı Taslağı- M.R.T.A.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- M.R.T.A.; Son Onay ve Sorumluluk- M.R.T.A., S.A.
Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Author Contributions: Conception/Design of Study- M.R.T.A., S.A.; Data Acquisition- S.A.; Data Analysis/Interpretation- M.R.T.A., S.A.; Drafting Manuscript- M.R.T.A.; Critical Revision of Manuscript- M.R.T.A.; Final Approval and Accountability- M.R.T.A., S.A.
Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.
Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Kaynaklar/References

Aflatooni, A. (2015). *Statistical Analysis with Eviews in Accounting and Financial Management Research*. Tehran. Terme Publishing.

‎Bashirimanesh, N., Rahmani, A. & Mosavi, M. (2016). Consequences of ‎Voluntary Disclosure: Structural Equation Modeling Approach. *Journal of Empirical Research in Accounting*, 5(4), 161-186.

Chan, K., & Hameed, A. (2006). Stock Price Synchronicity and Analyst Coverage ‎in Emerging Markets. *Journal of Financial Economics*, 80, 115-147.

Chan, K., Hameed, A. & Kang, W. (2013). Stock Price Synchronicity and Liquidity. *Journal of Financial Market*, 16(3), 414-438.

Cheng, C. S., Johnston, J. A. & Zhou, L. (2012). *Earnings Quality and Price Synchronicity: Industry-Wide and Firm-Specific Information*. Available at http://ssrn.com

Choi, J. H., Choi, S., Myers, L. A., & Ziebart, D. (2019). Financial Statement Comparability and the Informativeness of Stock Prices About Future Earnings. *Contemporary Accounting Research*, 36(1), 389-417.

Didar, H., Abdi, S. & Mostafazade, V. (2018). Voluntary Disclosure and Informational Content of Share Price: Evidence from Tehran Stock Exchange. *Iranian Journal of Management Studies*, 11(1), 185-208.

‎Ebrahimi Kordlar, A. & Javani Ghalandari, M. (2016). The Effect of Auditor Expertise on Earnings Quality and Stock Price Synchronicity. *Journal of Accounting and Auditing Review*, 23(2), 137-154.

‎Fakhari, H. & Fallah Mohammadi, N. (2009). The Impact of Information Disclosure on Stock Liquidity in Tehran Stock Exchange. *Accounting Researches*, 1(4), 148-163.

‎Foroghi, D. & Ghasemzad, P. (2016). The Effect of Financial Statements ‎Comparability on Stock Price Synchronicity. *Financial Accounting Researches*, 8 (1), 39-54.

Ghaemi, M. H. & Taghizadeh, M. (2016). Studying the Effect of Information Risk and Transaction Costs on Stock Market Reaction to Earnings News. *Accounting and Auditing Review*, 23(2), 235-252.

Gujarati, D. N. (1995). Basic Econometrics. 4th Edition, *United State Military Academy*, New York.

Haggard, K. S., Matrin, X. & Pereira, R. (2008). Does Voluntary Disclosure Improve Stock Price Informativeness?, *Journal of Financial Management*, 37, 747-768.

Hutton, A. P., Marcus, A. J., & Tehranian, H. (2009). Opaque Financial Reports, R^2, and Crash Risk. *Journal of Financial Economics*, 94, 67-86.

Imani Barandagh, M. & Abdi, S. (2016). The Effect of Financial Reporting Quality on the Price Synchronization. *4th International Conference on Applied Research in Management and Accounting*. Iran, Tehran, Shahid Beheshti University.

Jin, L. & Myers, S. C. (2006). R2 around the World: New Theory and New Tests. *Journal of Financial Economics*, 79(2), 257–292.

Kamyabi, Y. & Parhizgar, B. (2016). The Study of the Relationship between Institutional Investors and Stock Price Synchronicity in Listed Companies in Tehran Stock Exchange. *Journal of Investment knowledge*, 5(17), 165-186.

Khajavi, Sh. & Alizadeh Tala Tappe, V. (2014). Investigating the Impacts of Voluntary Disclosure Level on the Information Asymmetry of the Companies Listed in Tehran Stock Exchange. *Empirical Studies in Financial Accounting Quarterly*, 11(42), 89-115.

Kim, J. B. V., & Shi, S. (2007). Enhanced Disclosure via IFRS and Stock Price Synchronicity Around the World, Do Analyst Following and Institutional Infrastructure Matter?, *Working Paper*, Available at http://www.ssrn.com.

Lafond, R. & Watts, R. (2008). The Information Role of Conservatism. *The Accounting Review.* 83, 447-478.

Makiyan, S. N. & Raeisi, M. (2015). The Effect of Corporate Governance on Asymmetric Information (The Case of Tehran Exchange Market). *The Economic Research*, 14(4), 1-22.

Noravesh, I. & Hosseini, S. A. (2009). corporate Disclosure Quality (consist of timeliness and reliability) and Earnings Management. *The Iranian Accounting and Auditing Review*, 55, 117-134.

Piotroski, J. & Roulstone, D. (2004). The Influence of Analysts, Institutional Investors and Insiders on the Incorporation of Market, Industry and Firm-Specific Information to Stock Prices. *The Accounting Review*, 79(4), 1119-1152.

Saghafi, A., Bolu, Gh. & Dana, M. M. (2015). The Relation between Earnings Quality and Information Asymmetry in the Firms. *Journal of Empirical Research in Accounting*, 4(4), 1-16.

Sila. V., Gonzalez. A. & Hagendor. J. (2017). Independent Director Reputation İncentives and Stock Price Informativeness. *Journal of Corporate Finance*, 47, 219-235.

Song, L. (2015). Accounting disclosure, stock price synchronicity and stock crash risk an emerging-market perspective. *International Journal of Accounting & Information Management*, 23(4), 349-363.

Tas, O. & Tan, S. D. (2016). Corporate Governance, Foreign Ownership and Stock Price Synchronicity: Evidence from Borsa Istanbul. *Journal of Economics, Finance and Accounting.* 3(2), 156-165.

Tian, E. (2014). *Voluntary Disclosures and the Stock Price Chronicity Evidence from New Zealand*. Doctoral Dissertation. New Zealand, Auckland University of Technology.

Venkatesh, P. C., & Chiang, R. (1986). Information Asymmetry and the Dealers Bid-Ask Spread: A Case Study of Earnings and Dividend Announcements. *The Journal of Finance*, 41(5), 1089-1102.

Welker, M. (1995). Disclosure policy, information asymmetry and liquidity in equity markets. *Contemporary Accounting Research*, 11, 801-828.

Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute
2023, (68)
ISSN: 2602-3202, E-ISSN: 2667-6982

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

DOI: 10.26650/MED.1224400

VAK'A TAKDİMİ / CASE STUDY

İşletmelerde Satış Hileleri: Wells Fargo Vak'ası

Misselling in Business: The Case of Wells Fargo

Gürol Baloğlu[1], Kaan Ramazan Çakalı[2]

[1]Dr., Süzer Grubu, İstanbul, Türkiye. E-posta: gurol@live.com
[2]Dr., Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., İstanbul, Türkiye. E-posta: kaanramazanc@gmail.com

ORCID: G.B. 0000-0003-1093-2664; K.R.Ç. 0000-0003-4186-2291

ÖZ

Muhasebe bilim alanında vak'a analizleri önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle kurumsal yönetim mekanizmalarındaki zafiyetler neticesinde gerçekleştirilen hileler ve sonucunda yaşanan şirket başarısızlıkları düzenleyici otoriteler, hissedarlar ve yatırımcılar başta olmak üzere tüm paydaşlara önemli çıktılar sunmaktadır. Wells Fargo, 1852 yılında kurulan ve ABD bankacılık sektöründe yaklaşık 70 milyon müşteriye hizmet veren bir bankadır. Yoğun rekabet ortamı ve çalışanlar üzerindeki baskılar sebebiyle özellikle 2011-2015 döneminde müşterilerin bilgisi ve onayı dışında hesaplar açılmış ve bu durumun ortaya çıkması neticesinde skandal patlak vermiştir. Wells Fargo skandalının analizinde ulaşılan sonuçlar; işletmelerin kâr hedef ve beklentilerinin uzun vadede finansal ve itibar risklerine sebebiyet verebileceğini ve satış hacmi üzerinden gelir yaratan kurumlarda usulsüz satış uygulamalarının önemli bir risk olduğunu göstermektedir. Ayrıca, iç kontrol mekanizmaları ile üçlü hat rollerinin tesis edilmesinden ziyade işlerliğinin sağlanmasının elzem olduğunu, bağımsız denetim ve iç denetim faaliyetlerinde makul güvence vermeye yönelik olarak hile riskinin dikkate alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Muhasebe, Kurumsal Yönetim, Wells Fargo
JEL Kod: G34, M42, M41

ABSTRACT

Case studies have an important place in the field of accounting science. In particular, the frauds perpetrated as a result of weaknesses in corporate governance mechanisms and company failures as a result offer important outputs to all stakeholders, especially regulatory authorities, shareholders, and investors. Wells Fargo is a bank that was founded in 1852 and serves approximately 70 million customers in the US banking industry. Due to the intensely competitive environment and pressure on employees, accounts were opened without the knowledge or approval of customers in their names, especially between 2011-2015, and scandal erupted as a result. The results obtained when analyzing the Wells Fargo scandal show that the profit targets and expectations of the enterprises may cause long-term financial and reputational risks and that mis-selling practices are a significant risk in institutions that generate revenue through sales volume. In addition, the study reveals that ensuring the functionality of internal control mechanisms rather than establishing roles according to the three lines model and that taking into account the risk of fraud is essential in order to provide reasonable assurances during independent audit and internal audit activities.

Keywords: Accounting, Corporate Governance, Wells Fargo
JEL Code: G34, M42, M41

Başvuru/Submitted: 26.12.2022 **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 30.01.2023 **Son Revizyon/Last Revision Received:** 15.02.2023 **Kabul/Accepted:** 21.02.2023

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gürol Baloglu / gurol@live.com

Atıf/Citation: Baloglu, G. & Cakali, K.R. (2023). İşletmelerde satış hileleri: Wells Fargo vak'ası. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute, 68*, 71-83. https://doi.org/10.26650/MED.1224400

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Extended Abstract

Globalization, the transition of family-owned companies into multinational companies, the increase in the scale and product diversity of companies, and technological developments are important factors in the increase in corporate scandals in recent times. With the increasing number of company scandals, the efficiency of corporate governance, independent audits, the internal audits and internal control systems of enterprises, how well enterprises' financial statements reflect their real financial status, and the quality of the auditing work of independent auditors have become questionable in the eyes of stakeholders.

The experienced scandals have adversely affected the sectors in which the businesses involved in the scandal operate, damaged the confidence of investors, had negative consequences in terms of reputation, and caused question marks regarding the global perspectives of relevant sectors. The environment of trust in markets has been damaged, and the need for regulatory authorities to take specific actions has come to the fore.

Generally analysing the past major collapses and failures reveals issues such as agency problems, information asymmetries, manipulation of financial data, conflicts of interest between shareholders and managers, and accounting frauds for better presenting an enterprise's financial status, with individual and collective acts of misconduct by employees and managers being frequently encountered.

One of the most important major corporate scandals in the world in the recent past is related to Wells Fargo. Wells Fargo is a bank operating in the USA and dates back to 1852. As of 2015, the bank served nearly 70 million customers at 8,700 different locations. This study examines the Wells Fargo scandal using the case study method and reveals the factors that caused the scandal.

The main points that emerged as a result of analysing the business case of Wells Fargo can be summarized as follows:

- The main root cause of the scandal is understood to have been the pressure for profit that the senior management created on the employees.
- Although enterprises' profit ambitions and expectations seem to be issues that increase the financial performance of companies and shareholders in the short term and is in the interest of all relevant stakeholders, these may have a negative impact due to the financial and reputational risks that the business will be exposed to in the long run due to the agency problems they will cause.
- Mis-selling practices in the Wells Fargo case can be encountered widely, especially in businesses operating in banking, insurance, and other financial sectors, as well as in institutions that generate revenue through sales volumes and operate with the logic of branches, regions, or agencies. For this reason, establishing effective control mechanisms that will reduce the inherent risk levels to an acceptable residual risk level is extremely important in such organizations where mis-selling can often be experienced due to their organizational structure.
- Although the requirements of the three lines model seem to have been established on paper, ensuring the effective functioning of this structure will contribute to reducing the risks businesses will be exposed to.
- Within the framework of independent auditing standards, the primary responsibility for detecting and preventing fraud on financial statements is assigned to the top management of enterprises. Independent auditors should take into account the risk of fraud during their work by considering that the controls established within the enterprise may have been violated and that the audit procedures may not reveal fraud. In the case of Wells Fargo, the risk of fraud must certainly be included within the scope of the audit work and independent auditors must certainly follow the appropriate auditing procedures in order to be able to conclude that an independent auditor is not at fault for failing to detect fraud.

- Wells Fargo has an internal auditing unit operating under the Audit Committee. The irregularities that are the subject of the case were not detected by the internal auditing unit. Therefore, including the risks arising from sales fraud in the risk assessment studies to be carried out by the internal audit units is thought to be necessary, especially in institutions operating in the banking sector and that have branches and sales networks.
- In addition, establishing full independence for internal auditing units will contribute significantly to the existence of an effective third line.
- This case shows regulatory authorities that sales-related frauds may occur in businesses with organizational structures such as Wells Fargo, that this may have significant consequences that may cause the collapse of a business, and that apparently effective control mechanisms and lines may not actually be operative at a sufficient level.

1. Giriş

Muhasebe skandallarının tarihi eski dönemlere dayanmaktadır. Ancak özellikle sanayi devrimi ile ortaya çıkan şirketleşme akımı, küreselleşme, teknolojik gelişmeler, aile şirketlerinin yerini kurumsal çok uluslu şirketlerin alması vb. gibi etmenlerle 20. ve 21. yüzyıllarda artış göstermiştir. Bu artışla birlikte, özellikle kurumsal yönetişim, bağımsız denetim, iç denetim ve işletmelerin iç kontrol sistemlerinin etkinlikleri sorgulanır hale gelmiştir. Bununla birlikte işletmelerin mali tablolarının gerçek finansal durumlarını yansıtıp yansıtmadığı yönünde tereddütler oluşmuş ve mali tabloların güvenilirlikleri ile bağımsız denetçilerin gerçekleştirdikleri denetim çalışmalarının yeterliliği ve doğruluğu hissedarlar ve yatırımcılar tarafından sorgulanmaya başlamıştır.

Yaşanan skandallar, skandala karışan işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektörleri olumsuz etkilemiş, yatırımcıların güvenini zedelemiş, itibari açıdan olumsuz sonuçlar doğurmuş ve küresel anlamda ilgili sektörlere bakış açılarında soru işaretlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Büyük ölçekli skandallar sonucunda bazı şirketler iflas etmiş, bazıları kamulaştırılmış ve bir kısmı ise iflas erteleme sürecine girmiştir. Piyasalarda güven ortamı zedelenmiş ve düzenleyici otoriteler tarafından birtakım aksiyonların alınması gerekliliği gündeme gelmiştir. ABD'de yürürlüğe giren Menkul Kıymetler Yasası, Sarbanes - Oxley (SOX) yasası, OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu'nun (PCAOB) kurulması bu anlamda alınan önleyici aksiyonlara örnek olarak gösterilebilir.

Tarihte gerçekleşen önemli muhasebe skandalları sonrasında düzenleyici otoriteler, hissedarlar ve araştırmacılar söz konusu skandalların altında yatan temel gerekçelerin analiz edip ilerde yaşanabilecek farklı skandalların önüne geçilmesine yönelik aksiyonları planlamışlardır. Genel olarak geçmişte yaşanan skandallar ve işletme başarısızlıkları analiz edildiğinde; hissedarlar ve yöneticiler arasında yaşanan menfaat çatışmaları sonucunda ortaya çıkan vekâlet problemleri, bilgi asimetrisi, mali verilerin manipüle edilmesi başta olmak üzere işletmelerin finansal durumlarını olduğundan daha iyi göstermek maksadıyla muhasebe hilelerine başvurulması, yöneticilerin veya çalışanların etik olmayan davranışları ile çalışanlar veya yöneticiler tarafından münferit veya toplu gerçekleştirilen suiistimal eylemleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada yaşanan önemli kurumsal skandallara bakıldığında, aslında skandala karışan işletmelerin büyük bir bölümünün kâğıt üzerinde kurumsal bir yapıya sahip oldukları, iyi uygulamalar veya tabi oldukları yasal düzenlemeler çerçevesinde yönetim kurulu komitelerinin mevcut olduğu, bağımsız denetime tabi oldukları, iç denetim, risk yönetimi ve uyum gibi kontrol fonksiyonlarını tesis etmiş oldukları göze çarpmaktadır. Bu şirketlerin bahse konu mekanizmaları tesis etmiş olmaları ilk etapta iç kontrol sistemlerinin etkinliği açısından olumlu değerlendirilmekle birlikte yaşanan skandalların önüne geçmede yetersiz kalmıştır. Bu durum, her ne kadar kurum içi kontrol mekanizmaları tesis edilse de söz konusu mekanizmaların mevcudiyetlerinden ziyade etkin işleyip işlemediklerinin önemli bir diğer husus olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, iç kontrol mekanizmalarının etkin olduğu işletmeler de tesis edilen iç kontrol mekanizmaları maruz kalınabilecek riskleri tamamen ortadan kaldıramayacağından, muhasebe hilelerine ve kurumsal skandallara maruz kalabileceklerdir.

Yaşanan bahse konu kurumsal skandalların öne çıkanlarından birisi de köklü bir geçmişi bulunan ve ABD bankacılık sektörünün önemli aktörlerinden biri konumunda bulunan Wells Fargo'dur. Bu çalışmanın amacı, Wells Fargo şirketinde yaşanılanların vak'a analizi yöntemiyle incelenmesi ve süreçte öne çıkan zafiyetlerin belirlenmesidir. Çalışmada öncelikle şirketle ilgili bilgilere yer verilmiş, sonrasında gerçekleştirilen hileli işlemler resmi belgelerden yola çıkılarak açıklanmış ve sonuç bölümüyle çalışma tamamlanmıştır.

2. Wells Fargo Hakkında

Wells Fargo Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde kurulu, 1852 yılına dayanan geçmişe sahip bir bankadır. Bireysel, ticari ve kurumsal olarak tüm segmentlerde faaliyet göstermektedir. 2015 sonu itibariyle 70 milyonun üzerinde müşterisi olan banka bu müşterilere 8.700 lokasyondan, 13.000 ATM, internet bankacılığı ve mobil bankacılık uygulamaları ile ulaşmaktadır.

Bankanın **misyon**u yirmi yıl öncesine dayanmaktadır: *"Müşterilerin finansal başarılarına yardımcı olmak"*. **Vizyon**u ise *"müşterilerimizin finansal ihtiyaçlarını karşılamak ve finansal açıdan başarılı olmalarına yardımcı olmak"* olarak belirlenmiştir. Bu misyon ve vizyonu başarmak için bazı **temel değerler** de tanımlamıştır. Bunların arasında müşteriler için doğru olanı yapmak, rekabet üstünlüğüne sahip olmak, etik, çeşitlilik, kapsayıcılık ve liderlik sayılmaktadır. 2015 yılsonunda halen İcra Kurulu Başkanlığı ve CEO'luk görevlerini yürütmekte olan John G. Stumpf şirketin faaliyet raporunda bu misyon ve vizyonu destekleyen şu ifadeleri kullanmaktadır (Wells Fargo 2016a, 4):

"Övgüler ödüllendirici olsa da en büyük onurumuz, müşterilerin bize duyduğu güvendir. Ve güven ilişkiler yoluyla inşa edilir … Müşterilerimizi ilk sıraya koyar ve onlara değerli misafirlerimiz gibi davranırız. Müşterilerimizin memnuniyeti ve finansal başarısı ve çıkarları doğrultusunda çalışmaya kararlıyız. Kısacası müşterilerimizin yanındayız … Başarımız ekip üyelerimize bağlı olduğundan, ne düşündüklerini öğrenmek için her yıl bir araştırma yaptırırız. Ekip üyeleri kendilerini şirkete ne kadar bağlı hissederse, müşterilerimizle kalıcı ilişkiler kurma olasılıkları o kadar artar. 2015 yılında, ortalama ekip üyesi memnuniyet puanımız 2014 yılındaki 4,22'ye göre 5 üzerinden 4,25'e yükseldi. Anketlerimizi yürüten Gallup Organizasyonu, Wells Fargo'yu 2014 ve 2015 yıllarında "Gallup İyi Çalışma Yeri Ödülü" kazananı olarak adlandırdı … Müşterilerimizin varlıklarını korumak ve finansal koruma sağlamak risk odaklı kültürümüzün temel ilkeleridir. Müşterilerimizin bilgi ve varlıklarını korumak, … için risk yönetimi ve bilgi güvenliğine büyük yatırımlar yapmaya devam ediyoruz … Müşterilerimizle ilişkiler kurmaya, bu ilişkileri sürdürmeye ve müşterilerimizin çıkarlarını ilk sıraya koymaya odaklanan 265.000 ekip arkadaşıma liderliği için minnettarım."

Bankanın **yönetim kurulu** 16 üyeden oluşmaktadır. Bu üyeler yönetim kurulunca oluşturulmuş çeşitli komitelerde görev yapmaktadırlar. Belirli riskler, yönetim kurulu seviyesinde komiteler eliyle izlenmektedir. Bu komitelerden Risk Komitesi yedi, Denetim Komitesi beş, Kurumsal Sorumluluk Komitesi altı yönetim kurulu üyesinden oluşmaktadır.

Risk Komitesinin görevi izleme işlevini yürütmek olup şu konuları kapsamaktadır (Wells Fargo 2016b, 23):

- Şirketin risk yönetimine yaklaşımını ve risk yönetimi programını yürütmek için gerekli politikalar, süreçler ve yönetişim yapılarını ana hatlarıyla belirleyen risk yönetimi çerçevesinin onaylanması dahil olmak üzere, kurumsal çapta risk yönetimi çerçevesi ve yapısı
- Karşı taraf kredi riski de dahil olmak üzere, kilit risk türlerini ve en önemli çapraz fonksiyonel risk alanlarını yönetmek için rolleri ve sorumlulukları ana hatlarıyla belirleyen risk fonksiyonel çerçevesi ve gözetim politikaları
- Yöneticisinin performansı da dahil olmak üzere, Kurumsal Risk fonksiyonunun işlevi
- Kurumsal risk profili ve bunun Şirket stratejisi, hedefleri ve risk iştahıyla uyumu
- Risk iştahı ve risk limitlerine bağlılık
- Satın almalar ve önemli yeni iş veya stratejik girişimlerle ilişkili riskler
- Likidite ve fonlama riskleri, stratejik risk ve diğer seçilmiş risk konuları

Denetim Komitesinin görevi gözlemleme işlevini yürütmek olup şu konuları kapsamaktadır (Wells Fargo 2016b, 23):

- Finansal raporlama üzerindeki iç kontroller[1]
- Yönetim kurulu, yönetim ve banka düzenleyici kurumlar için hazırlanan finans ve risk raporlarına ilişkin beyan çerçevesi
- Dış denetçi performansı
- Yöneticisinin performansı da dahil olmak üzere, İç Denetim fonksiyonunun işlevi
- Operasyonel risk, yasal ve düzenleyici gerekliliklere uyum, mali suç riski, bilgi güvenliği riski ve teknoloji riski ile bunlarla ilgili işlevsel çerçeve ve gözetim politikalarının onaylanması
- Etik, davranış kuralları ve çıkar çatışması programı

1 İngilizce'de *Internal Control Over Financial Reporting (ICOFR)* olarak geçmektedir.

Kurumsal Sorumluluk Komitesinin görevi gözlemleme işlevini yürütmek olup şu konuları kapsamaktadır (Wells Fargo 2016b, 23):

- İtibar riski
- Şirketin kültürü ve çalışanların müşterilere hizmet vermeye odaklanmasıyla ilgili müşteri hizmetleri ve şikayet konuları

İnsan Kaynakları Komitesinin görevi gözlemleme işlevini yürütmek olup şu konuları kapsamaktadır (Wells Fargo 201b, 23):

- Teşvik (bonus, performans primi vb.) stratejisi ve teşvik ödeme uygulamaları

Yönetim kurulu komitelerinin 2015 yılı toplanma sıklıkları; Denetim Komitesi için 14 toplantı, Kurumsal Sorumluluk Komitesi için 3 toplantı ve Risk Komitesi için 7 toplantı şeklindedir.

İcra Kurulu seviyesinde risk takibi ise yine komiteler yardımıyla yürütülmektedir. Bu komiteler içerisinde Kurumsal Risk Yönetim Komitesi şirketteki tüm risk sınıflarını izlemektedir. Bu komite doğrudan Yönetim Kurulu'nun Risk Komitesine raporlamaktadır. Spesifik risklerin takibi için kurulmuş ve Kurumsal Risk Komitesine raporlayan pek çok komite vardır: Karşı Taraf Kredi Riski Komitesi, Kredi Riski Yönetim Komitesi, Kurumsal Teknoloji Yönetim Komitesi, Yatırım Riski Gözetim Komitesi, Mali Suçlar Risk Komitesi, Uluslararası Gözetim Komitesi, Tüzel Kişiler Yönetim Komitesi, Likidite Risk Yönetim Komitesi, Piyasa Riski Komitesi, Model Risk Komitesi, Operasyonel Risk Yönetim Komitesi ve Mevzuata Uyum Risk Yönetimi Komitesi (Wells Fargo 2016a, 61).

Kurumsal Risk Yönetimi Komitesi ve ona bağlı bu komiteler dışında belirli risk türlerinin yönetimi diğer bazı komitelerce yürütülmektedir. Bunlar:

- Denetim Komitesine bağlı çalışan Etik ve Dürüstlük Gözetim Komitesi, Yasal Düzenleme ve Risk Raporlama Gözetim Komitesi, Sermaye Raporlama Komitesi, SOX Beyan Komitesi
- Kurulun İnsan Kaynakları Komitesine bağlı olan Teşvik Ücret Komitesi

Bankadaki risk kültürü içinde birinci seviyedeki icra birimlerinden başka Risk Komitesine raporlama yapan bir Kurumsal Risk Birimi ve Denetim Komitesine raporlama yapan bir İç Denetim Birimi mevcuttur. Yapı itibariyle, uluslararası iyi uygulamalar çerçevesinde önerilen **Üç Hat Modeli** (IIA, 2020) şirket içerisinde kurgulanmıştır.

Bankanın **bağımsız denetçisi** KPMG'dir. Bağımsız denetçinin, bankanın 2015 yılı finansal tablolarına ilişkin Bağımsız denetim raporunda ve bankanın faaliyet raporunda şu ifadeler yer almaktadır (Wells Fargo 2016a, 131):

Yönetimin Finansal Raporlama Üzerindeki İç Kontrole İlişkin Raporu:

Şirket yönetimi, finansal raporlama üzerinde yeterli iç kontrolün oluşturulmasından ve sürdürülmesinden sorumludur. Yönetim, 31 Aralık 2015 itibariyle Şirketin finansal raporlama üzerindeki iç kontrolünün etkinliğini Treadway Komisyonu'nun (COSO) Sponsor Kuruluşlar Komitesi tarafından İç Kontrol – Entegre Çerçeve (2013) kapsamında belirlenen kriterleri kullanarak değerlendirdi. Bu değerlendirmeye dayanarak yönetim, 31 Aralık 2015 tarihi itibariyle Şirket'in finansal raporlama üzerindeki iç kontrolünün etkin olduğu sonucuna varmıştır.

Şirketin bu Faaliyet Raporunda yer alan mali tablolarını denetleyen KPMG LLP, Şirketin mali raporlama üzerindeki iç kontrolü hakkında bir denetim raporu yayınlanmıştır. Rapor aşağıdaki şekildedir (Wells Fargo 2016a, 263).

Bağımsız Denetim Şirketinin Raporu:

Yönetim Kurulu ve Hissedarlar

Wells Fargo & Company ve İştiraklerinin (şirket) 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla Treadway Komisyonu Sponsor Kuruluşlar Komitesi (COSO) tarafından yayınlanan İç Kontrol – Entegre Çerçevesi (2013) kapsamında belirlenen kriterlere göre finansal raporlama üzerindeki iç kontrollerini denetledik. Şirket yönetimi, finansal raporlama üzerinde etkin bir iç kontrolün

sürdürülmesinden ve finansal raporlama üzerindeki iç kontrolün etkinliğinin değerlendirilmesinden sorumludur. Sorumluluğumuz, yaptığımız denetime dayanarak Şirketin finansal raporlama üzerindeki iç kontrolü hakkında görüş bildirmektir.

Denetimimizi Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu standartlarına uygun olarak gerçekleştirdik. Bu standartlar, denetimi finansal raporlama üzerinde tüm önemli açılardan etkin bir iç kontrolün sağlanıp sağlanmadığına dair makul bir güvence elde edecek şekilde planlamamızı ve gerçekleştirmemizi gerektirir. Denetimimiz, finansal raporlama üzerinde iç kontrol hakkında bir anlayış edinmeyi, önemli bir zayıflığın mevcut olma riskini değerlendirmeyi ve değerlendirilen riske dayalı olarak iç kontrolün tasarımını ve çalışma etkinliğini test etmeyi ve değerlendirmeyi içeriyordu. Denetimimiz, içinde bulunulan şartlar altında gerekli gördüğümüz diğer prosedürlerin uygulanmasını da içeriyordu. Denetimimizin, görüşümüz için makul bir temel oluşturduğuna inanıyoruz.

Finansal raporlama üzerindeki iç kontroller, finansal raporlamanın güvenilirliğine ve finansal tabloların harici amaçlar için ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine (GAAP) uygun olarak hazırlanmasına yönelik makul güvence sağlamak için Şirket'in CEO'su ve CFO'su tarafından veya onların gözetiminde tasarlanan ve Şirket'in Yönetim Kurulu, yönetimi ve diğer personeli tarafından gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanır ve aşağıdakileri içeren politika ve prosedürleri içerir:

- Şirketin varlıkları üzerindeki işlemlere ilişkin makul ayrıntılarla doğru ve adil bir şekilde kayıt tutulması

- Finansal tabloların GAAP'ye uygun olarak hazırlanması için işlemlerin gerektiği gibi kaydedildiğine ve Şirketin gelir ve giderlerinin yalnızca Şirket yönetiminin ve müdürlerinin yetkilerine uygun olarak yapıldığına dair makul güvence sağlanması

- Finansal tablolar üzerinde önemli bir etkisi olabilecek Şirket varlıklarının yetkisiz edinilmesi, kullanılması veya elden çıkarılmasının önlenmesi veya tespit edilmesi konusunda makul güvence sağlanması

Yapısal sınırlamaları nedeniyle, finansal raporlama üzerindeki iç kontroller yanlış beyanları engelleyemeyebilir veya tespit edemeyebilir. Ayrıca, herhangi bir etkinlik değerlendirmesinin gelecek dönemlere yönelik projeksiyonları, koşullardaki değişiklikler nedeniyle kontrollerin yetersiz kalması veya politika veya prosedürlere uyum derecesinin kötüleşmesi riskine tabidir.

Görüşümüze göre Şirket, COSO tarafından yayınlanan İç Kontrol – Entegre Çerçeve (2013)'de belirlenen kriterlere dayalı olarak, 31 Aralık 2015 tarihi itibariyle finansal raporlama üzerinde tüm önemli yönleriyle etkin bir iç kontrol sağlamıştır.

Ayrıca, Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu standartlarına uygun olarak, Şirket'in konsolide bilançosunu ve ilgili konsolide gelir, kapsamlı gelir, özkaynak değişim tablolarını ve nakit akışlarını denetlemiş ve bu konsolide finansal tablolar hakkında olumlu görüş bildirmiş bulunuyoruz.

KPMG LLP

3. Wells Fargo Bünyesinde Gerçekleştirilen Hileli İşlemler

Wells Fargo faaliyet gösterdiği coğrafyada ve küresel ölçekte üst sıraları hedefleyen bir şirket olmuştur. Bankanın içerisinde yer aldığı rekabet yoğun piyasa zamanla satış baskısını ve bunun yanında satış hilelerini de getirir. Çalışanlar tarafından müşterilerin bilgisi dışında hesap açılması ve çapraz ürün satışı yönünde çalışanlara baskı kurulması bu satış hilelerinin temelini oluşturmaktadır. Bu hileli işlemler müşteri şikayetleri neticesinde ve banka çalışanlarınca kamuoyuna duyurulduğunda skandal patlak verir.

Söz konusu gelişmeler üzerine, Wells Fargo Yönetim Kurulu skandal hakkında bir araştırma yapılmasını talep eder ve konuyla ilgili çalışma yapmak üzere bağımsız bir danışmanlık şirketi görevlendirilir. Bu çalışma sonunda hazırlanan raporun özeti şu şekildedir (Wells Fargo 2017, 2):

Bu rapor, bağımsız danışman Shearman & Sterling LLP tarafından desteklenen dört direktörlü bir Gözetim Komitesi tarafından satış uygulamalarına ilişkin olarak yürütülen Yönetim Kurulu Bağımsız Yöneticilerinin raporudur. Bağımsız Direktörlerin soruşturmayı yürütmedeki amaçları, bankadaki uygunsuz satış uygulamalarının temel nedenlerini anlamak, bu sorunların bir daha asla tekrarlanmaması için düzeltici eylemleri belirlemek ve müşterilerin bankaya olan güvenini yeniden oluşturmaktır. Shearman & Sterling, bu kapsamda 100 görüşme gerçekleştirdi ve 35 milyondan fazla belgede inceleme yaptı.

Temel Tespitler:

Satış uygulama başarısızlıklarının temel nedeni Banka'nın satış kültürünün ve performans yönetim sisteminin, agresif satış yönetimi ile birleştiğinde çalışanlar üzerinde istenmeyen veya gereksiz ürünleri müşterilere satma ve bazı durumlarda yetkisiz hesaplar açma baskısı yaratarak bozulmasıydı. Wells Fargo'nun merkezi olmayan kurumsal yapısı, satış modelini değiştirmek istemeyen ve hatta sorunun temel nedeni olarak kabul etmeyen bankanın üst düzey liderliğine çok fazla özerklik verdi.

Banka liderliği dış denetime veya gözetime direndi ve rapor vermek zorunda kaldığında sorunun büyüklüğünü ve içeriğini asgari şekilde paylaştı.

Wells Fargo'nun çapraz satış ve olumlu müşteri ve çalışan anket sonuçlarındaki onlarca yıllık başarısına güvenen eski CEO, bankadaki satış uygulamalarını araştırmak veya eleştirel bir şekilde sorgulamak için çok yavaştı. Ayrıca sorunun ciddiyetini ve Wells Fargo'ya yönelik önemli itibar riskini öngöremedi.

Kurumsal kontrol işlevleri, merkezi olmayan organizasyon yapısınca ve iş birimlerine önem veren kültürce sınırlandırılmıştır. Sonuç olarak, satış uygulaması sorunlarını analiz etme, boyutlandırma ve iletme fırsatlarını kaçırdılar.

Satış uygulamaları, 2014 yılına kadar Kurul'ca kayda değer bir risk olarak tanımlanmadı. 2015'in başlarında yönetim, düzeltici önlemin işe yaradığını bildirdi. 2015 ve 2016 yılı boyunca, Kurul düzenli olarak konuyla ilgilendi; ancak yönetim raporları sorunun kapsamını tam olarak yansıtmadı. Kurul, Eylül 2016'da yapılan anlaşmalar yoluyla yaklaşık 5.300 çalışanın satış uygulamaları ihlalleri nedeniyle işine son verildiğini öğrendi.

Skandalın ortaya çıkmasının ardından Birleşik Devletler Senatosu PCAOB'ye 25 Nisan 2017 tarihli bir mektup gönderilir. Bu mektup skandala konu eylemler hakkında denetçi sorumluluğu üzerine yoğunlaşmaktadır (US Senate 2017).

25 Nisan 2017

Saygıdeğer James R. Doty

Başkan

Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu

1666 K St. NW

Washington, DC 20006

Sayın Bay Doty:

Size, binlerce Wells Fargo çalışanının milyonlarca hesabı etkileyen hileli davranışlarının bulunduğu 2011-2015 yılları arasında Wells Fargo'nun finansal tablolarının bağımsız denetçisi olan KPMG'nin rolüyle ve bulgularıyla ilgili olarak ortaya çıkan sorulara dikkatinizi çekmek için yazıyoruz.

Enron skandalının ardından kabul edilen 2002 tarihli Sarbanes-Oxley Yasası, "yatırımcıları ve kamu menfaatini bilgilendirici, doğru ve bağımsız denetim raporlarının oluşturulması yoluyla korumak maksadıyla halka açık şirketlerin denetimlerini

gözlemlemek" üzere Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (PCAOB)'nu kurmuştur. KPMG'nin Wells Fargo skandalını veya yatırımcılara yönelik riskini kamuoyu önünde açık şekilde tespit edememesi Wells Fargo ve KPMG'nin davranışları ile PCAOB'nin halka açık şirket denetçilerinin gözetmeni rolü hakkında önemli soruları gündeme getirmiştir.

Wells Fargo'nun 2011-2015 finansal tablolarının bağımsız denetçisi rolü kapsamında, milyonlarca müşteri hesabını etkileyen, şirkete milyarlarca dolarlık piyasa değerine mal olan ve 5.000'den fazla Wells Fargo çalışanının işten çıkarılmasına ve CEO'sunun emekliye ayrılmasına neden olan hileleri ve kötü yönetimi nasıl tespit edemediği konusunda bir açıklama istemek için 27 Ekim 2016'da KPMG'ye yazdık.

KPMG, 28 Kasım 2016'da mektubumuza yanıt verdi. Bu yanıtta, Wells Fargo'nun "hileli işlemlerin ... finansal raporlama üzerindeki kilit kontrollerle ilgisi bulunmadığından ve söz konusu tutarların bankanın finansal tablolarını önemli ölçüde etkilemediğinden .... KPMG'nin, Wells Fargo'nun konsolide finansal tablolarının denetimlerinin ve gözden geçirmelerinin uygun şekilde planlandığından ve geçerli mesleki standartlara uygun olarak gerçekleştirildiğinden emin olduğundan" bahsediyordu.

Bu yanıt bize Wells Fargo skandalı ve KPMG'nin denetçi rolüyle ilgili üç adet rahatsız edici yeni bilgi sağladı. Bu yeni bilgiler, (1) KPMG'nin, Tüketici Finansal Koruma Bürosu ve Adalet Bakanlığı anlaşmasından birkaç yıl önce, Wells Fargo'daki yasadışı faaliyetten haberdar olduğunu ve ayrıntılı olarak analiz ettiğini; (2) Wells Fargo Yönetim Kurulu'nun yanlış uygulama hakkında geniş bilgiye sahip olduğunu ve KPMG'nin Kurul'un bu bilgiyi edindiğinin farkında olduğunu; ve (3) Wells Fargo'nun bağımsız yönetim kurulu üyeleri tarafından yapılan detaylı incelemede sorunun Banka'nın temel kurumsal yapısından ve bundan sorumlu üst düzey yöneticilerden kaynaklandığı tespit edilmesine rağmen, KPMG, "uygunsuz satış uygulamalarının finansal raporlama üzerindeki iç kontrollerin etkinliğini etkilemediği" sonucunun arkasında durmaya devam ettiğini göstermiştir.

KPMG Yanıtından Elde Edilen Bulgular ve Endişeler

Yanıt, KPMG'nin rutin denetim faaliyetlerinin bir parçası olarak, 2013 yılına uzanan dönemde Wells Fargo'daki yasa dışı faaliyetlerden haberdar olduğunu ve ayrıntılı olarak analiz ettiğini göstermektedir. KPMG'ye göre denetçi, "şirketin baş denetçisiyle ... Kurumsal Soruşturma Birimi ile, şirketin kontrolör ofisi ile, hukuk departmanındaki avukatlar ile ve ... dış danışman ile görüştü. KPMG ayrıca yasal raporları inceledi, bankacılık düzenleyicileriyle görüştü ve üst düzey yönetime ve yönetim kurulu üyelerine sunulan raporları inceledi." Mektup şöyle devam ediyor: "Bu prosedürlerin bir sonucu olarak, KPMG, bu uygunsuz satış uygulamalarını içeren olaylar da dahil olmak üzere Wells Fargo çalışanlarının etik ve yasa dışı davranışlarından haberdar olmuştur."

Aslında, KPMG mektubu, denetçinin, dışarıdan ek bir danışmanın çalışmasını gözden geçirmek de dahil olmak üzere, uygunsuz davranışı ayrıntılı olarak incelediğini belirtmektedir: "KPMG, yetkisiz hesaplar oluşturmanın mali tablolar üzerindeki potansiyel etkisini analiz etti ... [ve] bu tür hataların olası etkisinin muhtemelen önemsiz olacağı sonucuna vardı. [KPMG'nin denetim ekibi], dış bir danışman uygunsuz satış uygulamalarının olası finansal etkisini hesapladığında bu sonuca ilave bir destek bulmuş oldu."

İkincisi, KPMG'nin yanıtı, Wells Fargo Yönetim Kurulu'nun yanlış uygulama hakkında kapsamlı bilgiye sahip olduğunu da göstermektedir. KPMG'ye göre, denetçi bankadaki üst düzey yöneticilere skandalla ilgili temel bilgileri sağlamadı çünkü bu kişiler zaten şu bilgilere sahipti: "bankanın Denetim Komitesi, … satış uygulamaları konularını... açıklayan raporlar aldı, … KPMG denetçilerinin elde ettiği materyaller üst yönetime de sunuldu."

Üçüncüsü, KPMG yanıtı, denetçinin, yasa dışı satış uygulamalarının finansal raporlamayla ilgili sorunları belirleme sorumluluğunun bulunmadığına inanmaya devam ettiğini göstermektedir. Şirkete göre, "finansal raporlama perspektifinden bakıldığında, uygunsuz satış uygulamaları, finansal raporlama üzerindeki kilit kontrollere temas etmiyordu." Yanıtlarının sonunda KPMG, "uygunsuz satış uygulamalarına ilişkin olarak şimdiye kadar ortaya koyulan gerçeklerin, finansal raporlama üzerindeki iç kontrollerin etkinliği ile ilişkili olmadığını" vurgulamaktadır.

KPMG'den gelen bu yanıt çok sayıda soruyu gündeme getiriyor. Prensip olarak, KPMG'nin "finansal raporlama üzerindeki temel kontrollerle ilişkili olmadığı" çıkarımını anlamak zor. Skandalın patlak vermesinden sonraki ayda, Wells Fargo'nun hisse değeri yüzde 12 düştü; haberin ardından ilk çeyrekte, "2016'nın dördüncü çeyreğinde yeni kredi kartı başvuruları bir yıl öncesine göre yüzde 43 düştü ve ... yeni çek hesabı açılışları yüzde 40 düştü." Wells Fargo'nun CEO'su skandalın ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra emekli oldu ve bankadaki diğer dört üst düzey yöneticinin sözleşmesi "bu sebepten feshedildi". Ve bağımsız bir danışmanın incelemesine göre, "ortaya çıkan skandalın yarattığı güven ihlalinin [Wells Fargo müşterilerinin] banka hakkında düşünme biçimini değiştirmesi nedeniyle" … "banka 99 milyar dolar mevduat, 4 milyar dolar gelir ve yüzde 30'a varan oranda müşteri tabanını kaybedecek".

Ayrıca, KPMG'nin finansal raporlamanın doğruluğuna ilişkin sonuçları, Wells Fargo'nun bağımsız yönetim kurulu üyeleri tarafından yürütülen incelemenin sonucuyla çelişiyor gibi görünüyor. Nisan 2017'de yayınlanan bu incelemede, skandalın temel nedenlerinden birinin Banka'nın temel kurumsal yapısı ve bundan sorumlu üst düzey yöneticiler olduğu tespit edildi. Raporun özetinde, "Banka'nın merkezi olmayan kurumsal yapısı, Topluluk Bankası'nın üst düzey liderliğine çok fazla yetki ve özerklik verdi ... Topluluk Bankası liderliği, dışarıdan inceleme veya gözetime direndi ve engelledi ve rapor etmek zorunda kaldığında problemin ölçeğini ve niteliğini asgari seviyeye indirdi." denilmektedir. İnceleme ayrıca, "kurumsal kontrol işlevlerinin merkezi olmayan organizasyon yapısı ve iş birimlerine önem veren kültür tarafından kısıtlandığını" da ortaya koydu. Bu, KPMG tarafından 2011 ve 2015 yılları arasında her yıl "finansal raporlama üzerinde etkin bir iç kontrol sağladığı" kabul edilen aynı kurumsal yapıydı.

Sorular

KPMG, Wells Fargo'nun bağımsız denetçisi rolünde, yüz binlerce müşteriyi etkileyen ve şirketin CEO'sunun işine mal olan sahtekarlığı önlemeyi ve hatta kamuya açıklamayı başaramadı. Bu başarısızlıkla ilgili sorulara yanıt olarak KPMG, Wells Fargo'nun skandalın devam ettiği süre boyunca "finansal raporlama üzerinde etkili bir iç kontrol sağladığı" sonucuna vararak herhangi bir yanlış yaptığını reddetti.

PCAOB'nin rolü, KPMG gibi bağımsız denetçiler için kuralları oluşturmak ve izlemektir. Ancak Wells Fargo olayı, PCAOB'nin işini etkili bir şekilde yapıp yapmadığı konusunda önemli soruları gündeme getiriyor. Bu endişeler göz önüne alındığında, bize aşağıdaki bilgileri vermenizi rica ediyoruz:

PCAOB, KPMG'nin Wells Fargo'nun 2011-2015 mali raporlamasına ilişkin vardığı sonuçlara ilişkin herhangi bir inceleme yaptı mı? Eğer öyleyse, bu incelemelerin bulguları nelerdi?

Wells Fargo krizine yanıt olarak, PCAOB, halka açık şirketlerin çalışanları tarafından gerçekleştirilen eylemlerin yanlış finansal raporlamayla sonuçlanıp sonuçlanmadığını veya finansal raporlamanın bütünlüğünü bozup bozmadığını belirlemede denetçilere yardımcı olacak güncellenmiş kurallar veya kılavuzlar oluşturdu mu?

Wells Fargo davasında KPMG, hileli hesapların boyutunun veya CFPB (Tüketicinin Finansal Haklarının Korunması Bürosu) ve diğer düzenleyiciler tarafından hileli hesaplar için uygulanan para cezalarının finansal raporlamanın bütünlüğünü etkileyen tek faktör olduğunu belirtti. KPMG, hilenin şirketin hisse senedi fiyatı üzerindeki etkisi, şirketin itibarına verdiği zarar ve -bağımsız yönetim kurulu üyelerinin skandalın temel nedeni olarak belirlediği- kusurlu kurumsal yapı gibi faktörleri görmezden geldi. KPMG'nin bu kararları uygun ve PCAOB kuralları ve rehberliği ile tutarlı mıydı?

KPMG, 2016 öncesinde denetçilerinin bundan haberdar olduğunu kabul etmesine rağmen, hileyi kamuya açıklamadı. PCAOB kuralları veya kılavuzları, denetçilerin müşterilerinin yasa dışı veya uygunsuz faaliyetleri hakkında bildiklerini kamuya açıklama veya başka bir şekilde hareket etme sorumluluğunun olup olmadığını belirliyor mu?

Bu sorulara en geç 15 Mayıs 2017 tarihine kadar yazılı olarak yanıt vermenizi rica ederiz. Ayrıca sizden veya personelinizin bu konu ve buna ilişkin sorularımız hakkında en geç 26 Mayıs 2017 tarihine kadar bize bir brifing vermesini rica ederiz.

Saygılarımızla,

Elizabeth Warren — Birleşik Devletler Senatörü

Edward J. Markey — Birleşik Devletler Senatörü

4. Değerlendirme ve Sonuç

Bu son bölümde, Wells Fargo skandalına ilişkin olarak önceki bölümlerde yer verilen bilgiler ışığında analiz edilen vak'aya dair sonuçlar değerlendirilmektedir. Wells Fargo'da yaşanan skandal, banka çalışanları tarafından 2011-2015 yılları arasında müşterilerin bilgisi ve onayı dışında müşteriler adına fiktif hesapların açılmasının ortaya çıkması suretiyle patlak vermiştir. Bu yönde müşterilerin yapmış oldukları şikayetler ve bazı banka çalışanları tarafından bahse konu işlemlerin kamuoyuna duyurulması, usulsüz işlemlerin ortaya çıkmasını hızlandıran faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Wells Fargo skandalının analiz edilmesi neticesinde ulaşılan tespitler ve öneriler şu şekilde özetlenebilir:

- Banka nezdinde yaşanan bahse konu skandalın temel sebebinin üst yönetimin yüksek hacim ve kâr hedefi neticesinde çalışanlar üzerinde oluşturduğu satış baskısı olduğu anlaşılmaktadır.
- İşletmelerin kâr hedef ve beklentileri kısa vadede şirketler ve sermayedarlar açısından finansal performansı artırıcı ve ilgili paydaşların menfaatine olan bir husus olarak gözükse de yaratacağı vekâlet problemleri sebebiyle uzun vadede işletmeyi maruz bırakacağı finansal riskler ve itibar riskleri sebebiyle olumsuz etki yaratabilecektir.
- Wells Fargo'nun organizasyon yapısı, faaliyet alanı ve ürün çeşitliliği dikkate alındığında kurum bünyesinde usulsüz satışlar neticesinde maruz kalınabilecek doğal risklerin yüksek seviyede olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum sadece Wells Fargo için geçerli bir husus olmayıp bankacılık, sigortacılık ve diğer finansal sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler başta olmak üzere satış performansı üzerinden gelir yaratan ve şube, bölge veya acente mantığıyla çalışan kurumlarda usulsüz satış uygulamaları ile yaygın olarak karşılaşılabilmektedir.
- Bu amaçla, organizasyonel yapılanmaları sebebiyle usulsüz satışların sıklıkla yaşanabileceği bu tarz organizasyonlarda doğal risk seviyelerini kabul edilebilir artık risk seviyelerine indirgeyecek etkili iç kontrol mekanizmalarının tesis edilmesi son derece önemlidir. Söz konusu uygulamaların önlenmesine yönelik olarak her seviyede rol, sorumluluk ve kontrollerin belirlenmesi ve işlerliğinin sağlanması gerekmektedir.
- Üç Hat Modeli, işletmelerin maruz kalabileceği risklere karşı her bir hat özelinde ne şekilde bir görev dağılımı yapmaları gerektiğini ortaya koymaktadır (IIA, 2020). Wells Fargo örneğinden yola çıkıldığında, banka bünyesinde oluşturulmuş bir yönetim kurulu, yönetim kuruluna bağlı görev ve sorumlulukları tanımlanmış komiteler, birinci hatta yer alan icrai sorumluluğu bulunan birimlerin yanı sıra Risk Komitesi'ne bağlı Risk Yönetimi Birimi ve Denetim Komitesi'ne raporlayan İç Denetim Biriminin mevcut olduğu görülmektedir. Her ne kadar dizayn olarak Üç Hat Modeli'nin gereklilikleri tesis edilmiş gibi gözüküyor olsa da bahse konu yapının kurulmuş olmasından ziyade etkili bir şekilde işlerliğinin sağlanması işletmelerin maruz kalabilecekleri risklerin azaltılmasına katkı sağlayacaktır.
- Riskleri işletmelerin risk iştahı dahilinde makul seviyelere indirebilmek maksadıyla kurgulanan ve işletilen iç kontrollerin işler olmayışı hilelerin yönetim tarafından biliniyor olması nedeniyle daha olası hale gelebilmektedir. Her ne kadar işletmenin misyon, vizyon ve değerler ifadelerinde topluma ilişkin mesajlar bulunabiliyorsa da kısa vadede performansa dayalı ücretlendirmeye dayanan profesyonel yöneticiler bu ilkelerden saparak ve olası riskleri göz ardı ederek işletmelerin finansal sonuçlarını olabildiğince pozitif bir görünüme büründürmeye çalışabilirler. Böyle durumlarda ihbar mekanizmaları ile iç kontrol gibi temel fonksiyonlar işlevlerini gereğince yerine getiremiyor olabilirler. Üç Hat Modelinin başarısı, anılan bu sebeple yönetimin kontrolleri aşma konusundaki teşebbüsleri ile yakından ilişkilidir.

- Bağımsız denetim, Üç Hat Modeli kapsamında ilgili paydaşlara bağımsız bir güvence hizmeti sunmaktadır. Wells Fargo, bağımsız denetime tabi bir kurum olup, banka bünyesinde düzenli olarak bağımsız denetim çalışmaları yürütülmüştür. Bu vak'a özelinde akla gelen sorulardan birisi bankanın bağımsız denetçisi konumunda olan KPMG tarafından bahse konu satış hilelerinin tespit edilmesinin gerekli olup olmadığıdır. Bağımsız Denetim Standardı (BDS) - 240 bağımsız denetçilerin hileye ilişkin sorumluluklarını düzenlemektedir. Standart kapsamında finansal tablolara yönelik hilelerin tespiti ve önlenmesinde birincil sorumluluk işletmelerin üst yönetimlerine atanmıştır (KGK 2013, 7). Üst yönetim, bu amaçla şirket bünyesinde gerekli kontrol mekanizmalarını tesis etmeli ve hilelerin caydırıcı hale getirilmesini, tespitini ve önlenmesini sağlamaya yönelik gerekli aksiyonları almalıdır. Standart kapsamında bağımsız denetçilerden beklenen, çalışmalarında bağımsız denetim standartlarını dikkate almak suretiyle finansal tablolara yönelik makul güvence sunmalarıdır. Bununla birlikte, bağımsız denetçiler, gerçekleştirdikleri çalışmalarda işletme bünyesinde tesis edilmiş olan kontrollerin ihlâl edilebileceği ve denetim prosedürlerinin hileyi ortaya çıkaramayabileceğini dikkate alarak çalışmaları esnasında hile riskini değerlendirmelidirler. Wells Fargo örneğinde, gerçekleştirilen hileli işlemler bağımsız denetçi KPMG tarafından tespit edilememiş ya da tespit edilmekle birlikte önemlilik kavramı çerçevesinde değerlendirilerek denetim görüşüne etki etmemiştir. BDS 240 hükümlerinden yola çıkılarak bu durumun bağımsız denetçinin bir kusuru olmadığı ve bağımsız denetçinin bu yönde asli bir sorumluluğunun bulunmadığı ifade edilebilir. Ancak, böyle bir sonuca ulaşabilmek için KPMG'nin denetim çalışmaları esnasında hile riskini kapsamına dâhil ettiğinden ve bağımsız denetçiler tarafından uygun denetim prosedürlerini işletildiğinden emin olunması gerekir. Önemlilik kavramı değerlendirilirken de işletmenin sürekliliği varsayımıyla itibari riskler de dahil tüm risklerin göz önüne alınarak uygun şekilde değerlendirildiğinden emin olmak gerekir. Senato'nun mektubunda yer verdiği çekince de bu noktada ortaya çıkmaktadır.

- Üç Hat Modeli'nin üçüncü hattı işletmeler bünyesinde bağımsız bir güvence ve danışmanlık fonksiyonu olarak faaliyet gösteren iç denetimdir. Wells Fargo bünyesinde Denetim Komitesi'ne bağlı olarak faaliyet gösteren bir iç denetim birimi bulunmaktadır. Vak'a konusu usulsüzlükleri iç denetim biriminin tespit edip etmediği ya da ettiyse bile bunu gerekli raporlama hatları vasıtasıyla bilinir ve aksiyon alınabilir bir noktaya getirip getiremediği vak'a ile ilgili verilen bilgilerde anlaşılabilir değildir. Bununla birlikte, örnekte hile tespitinin bağımsız denetimden ziyade iç denetim birimi tarafından gerçekleştirilmesinin daha makul bir beklenti olduğu düşünülmektedir. Özellikle bankacılık sektöründe faaliyet gösteren, şube ve satış ağına sahip kurumlarda iç denetim birimlerinin yapacağı risk değerlendirme çalışmalarından satış hileleri kaynaklı risklerin yer alması gerektiği düşünülmektedir. Kurumunu iyi tanıyan, strateji ve hedeflerine hâkim ve bu hedeflerin çalışanlarına nasıl indirgendiğinden haberdar olan bir iç denetim fonksiyonu satış hilelerini yıllık çalışma planına dâhil etmelidir. Ancak, iç denetim biriminin de çalışmalarında mutlak değil makul güvence verdiği unutulmamalıdır.

- İç denetimin faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi için iç denetim fonksiyonunun kurum içi bağımsızlığının sağlanması önemli bir ön koşuldur. Uygulamada iç denetim birimleri her ne kadar Denetim Komiteleri vasıtasıyla Yönetim Kurullarına bağlı faaliyet gösteriyor olsalar da işletme yönetimlerinin bu fonksiyona müdahale etme ihtimalleri yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, iç denetim birimlerinin belirli alanları denetlemelerine engel olmanın yanı sıra bazı çalışmalarında kapsam kısıtlamalarına gitmelerine de sebep olmaktadır. Diğer yandan ortada iç denetim birimi tarafından tespit edilmiş bir risk mevcutken buna uygun aksiyonun alınmasının sağlanmaması da yönetim yoluyla iç denetimin işlerliğinin azaltılması anlamına gelebilmektedir. Bu yüzden iç denetim birimlerinin kurum içi tam bağımsızlıklarının tesis edilmesi etkili işleyen bir üçüncü hattın varlığına önemli katkı sağlayacaktır. Buradan yola çıkılarak iç denetim ile ilgili sonuçlara varmak için bu fonksiyonun kurum içi bağımsızlığının da ele alınması yerinde olacaktır.

- Wells Fargo vak'ası düzenleyici otoriteler açısından da üzerinde durulması gereken bir örnektir. Üç Hat Modeli'nde işletme dışı taraflar arasında düzenleyici otoriteler de yer almaktadır. Ağırlıklı olarak finansal sektörlerde olmak üzere, düzenleyici otoritelerin tesis ettikleri kurallar kurum içi kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesine katkı sağlamakta ve otoriteler tarafından gerçekleştirilen denetim çalışmaları bağımsız güvence hizmetleri olarak değerlendirilmektedir.

Bu vak'a, düzenleyici otoritelere Wells Fargo gibi organizasyon yapılarına sahip işletmelerde satış kaynaklı hilelerin olabileceğini, bu durumun itibar risklerine sebep olacak seviyede önemli sonuçlar doğurabileceğini, görünürde etkin dizayn edilmiş kontrol mekanizmaları ve hatların yanında bunların işlerliğinin yeterli seviyede olmayabileceğini göstermektedir. Ayrıca, yasal otoriteler tarafından bu yapıdaki organizasyonlarda gerçekleştirilen denetim çalışmalarında hile riskinin dikkate alınması ve yasal otoriteler tarafından bu işletmelerin iç denetim birimlerinden bu yönde çalışmaların talep edilmesinin risklerin azaltılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları kurumsal yönetimin tarafları olan düzenleyici otoriteler, yatırımcılar, hissedarlar, iç denetçiler, bağımsız denetçiler ve işletme yönetimlerine önemli katkı sağlayacaktır. Ayrıca, takip eden akademik çalışmalarda Wells Fargo vak'ası itibar risklerinin yönetilmesi ve hile risklerine ilişkin işletme için bildirim mekanizmalarının işlerliğinin sağlanması açılarından da incelenebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- G.B., K.R.Ç.; Veri Toplama- G.B., K.R.Ç.; Veri Analizi/Yorumlama- G.B., K.R.Ç.; Yazı Taslağı- G.B., K.R.Ç.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- G.B., K.R.Ç.; Son Onay ve Sorumluluk- G.B., K.R.Ç.
Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Author Contributions: Conception/Design of Study- G.B., K.R.Ç.; Data Acquisition- G.B., K.R.Ç.; Data Analysis/Interpretation- G.B., K.R.Ç.; Drafting Manuscript- G.B., K.R.Ç.; Critical Revision of Manuscript- G.B., K.R.Ç.; Final Approval and Accountability- G.B., K.R.Ç.
Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.
Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Kaynaklar

Institute of Internal Auditors (2020). *The IIA's three lines model: An update of the three lines of defence.* Erişim adresi: https://www.theiia.org/globalassets/site/about-us/advocacy/three-lines-model-updated.pdf.

KGK (2013). *BDS 240 - Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları.* Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/BDS%20240.pdf.

US Senate (2017). *Letter to PCAOB*. Erişim adresi: https://www.warren.senate.gov/files/documents/2017_04_25_Letter_%20to_PCAOB.pdf.

Wells Fargo (2016a). *2015 Annual Report*. Erişim adresi: https://www.wellsfargohistory.com/our-story/annual-reports.

Wells Fargo (2016b). *Wells Fargo & Company 2016 Proxy Statement*. Erişim adresi: https://www08.wellsfargomedia.com/assets/pdf/about/investor-relations/annual-reports/2016-proxy-statement.pdf.

Wells Fargo (2017). *Independent Directors of the Board of Wells Fargo & Company Sales Practices Investigation Report*. Erişim adresi: https://www08.wellsfargomedia.com/assets/pdf/about/investor-relations/presentations/2017/board-report.pdf.

TANIM

İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü'nün yayını olan Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere Ocak ve Temmuz aylarında yayınlanan bilimsel bir dergidir. 1975 yılında kurulmuştur**.**

AMAÇ ve KAPSAM

İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü'nün yayını olan Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere Ocak ve Temmuz aylarında yayımlanan bilimsel bir dergidir. 1975 yılında kurulmuştur.

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute'un amacı Türkçe ve İngilizce makaleler yayınlayarak, ulusal ve uluslararası düzeyde muhasebe ve işletme alanıyla ilgili bilginin paylaşımına katkıda bulunmaktır.

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute esas olarak muhasebe ve işletme alanına dair konuları kapsar. Derginin hedef kitlesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergi yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing

Gönderilen makaleler derginin amaç ve kapsamına uygun olmalıdır. Orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmayan, her bir yazar tarafından içeriği ve gönderimi onaylanmış yazılar değerlendirmeye kabul edilir.

Makale yayınlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez.

İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştrma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir. Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

İntihal

Ön kontrolden geçirilen makaleler, iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Editörler, gerekli olması halinde makaleyi değerlendirme ya da üretim sürecinin çeşitli aşamalarında intihal kontrolüne tabi tutabilirler. Yüksek benzerlik oranları, bir makalenin kabul edilmeden önce ve hatta kabul edildikten sonra reddedilmesine neden olabilir. Makalenin türüne bağlı olarak, bunun oranın %15 veya %20'den az olması beklenir.

Çift Kör Hakemlik

İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editör, makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakemlikten geçmesini sağlar ve makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve /veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

TELİF HAKKINDA

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.

AÇIK ERİŞİM İLKESİ

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr) olarak lisanslıdır.

ETİK

Yayın Etiği İlke ve Standartları

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için adres: https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirmede olmadığını beyan etmelidir. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telife bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

Muhasebe Enstitüsü Dergisi Dergisi araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdırlar.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.

- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- İnsan denekler ile yapılan deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluşta gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan öğesi bulunan çalışmalarda, "yöntem" bölümünde katılımcılardan "bilgilendirilmiş onam" alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdan etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

DİL

Derginin dili Türkçe ve Amerikan İngilizcesi'dir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI VE YAZIM KURALLARI

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak ve http://dergipark.gov.tr/meder üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, yazının yayınlanmak üzere gönderildiğini ifade eden, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) bir mektup; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Hakkı Anlaşması Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Çalışmalar, A4 boyutunda, üst, alt, sağ ve sol taraftan 2,5 cm. boşluk bırakılarak, 10 punto Times New Roman harf karakterleriyle ve 1,5 satır aralık ölçüsü ile ve iki yana yaslı olarak hazırlanmalıdır.
2. Yazar/yazarların adları çalışmanın başlığının hemen altında sağa bitişik şekilde verilmelidir. Ayrıca yıldız dipnot şeklinde (*) yazarın unvanı, kurumu ve e-posta adresi ve telefonu sayfanın en altında dipnotta belirtilmelidir.
3. Giriş bölümünden önce 180-200 kelimelik çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden Türkçe ve ingilizce öz ile 600-800 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. Çalışmanın İngilizce başlığı İngilizce özün üzerinde yer almalıdır. İngilizce ve Türkçe özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden, 3 adet Türkçe, 3 adet İngilizce anahtar kelime yer almalıdır.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Makale dilinde başlık, öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık öz ve anahtar kelimeler; İngilizce genişletilmiş özet, ana metin bölümleri, son notlar ve kaynaklar.
5. Araştırma makalesi bölümleri şu şekilde sıralanmalıdır: "Giriş", "Amaç ve Yöntem", "Bulgular", "Tartışma ve Sonuç", "Son Notlar", "Kaynaklar", "Tablolar ve Şekiller". Derleme ve yorum yazıları için ise, çalışmanın öneminin belirtildiği, sorunsal ve amacın somutlaştırıldığı "Giriş" bölümünün ardından diğer bölümler gelmeli ve çalışma "Tartışma ve Sonuç", "Son Notlar", "Kaynaklar" ve "Tablolar ve Şekiller" şeklinde bitirilmelidir.
6. Çalışmalarda tablo, grafik ve şekil gibi göstergeler ancak çalışmanın takip edilebilmesi açısından gereklilik arz ettiği durumlarda, numaralandırılarak, tanımlayıcı bir başlık ile birlikte verilmelidir. Demografik özellikler gibi metin içinde verilebilecek veriler, ayrıca tablolar ile ifade edilmemelidir.
7. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren kapak sayfası gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı bulundukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş ve faks numaraları, ORCID ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
8. Dergide yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu ve belirtilen görüşler yazarlara aittir; İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü bir sorumluluk yüklenmez.

9. Yayın kurulu ve hakem raporları doğrultusunda yazarlardan, metin üzerinde bazı düzeltmeler yapmaları istenebilir.
10. Dergiye gönderilen çalışmalar yayınlansın veya yayınlanmasın geri gönderilmez.

Kaynaklar

Derleme yazıları okuyucular için bir konudaki kaynaklara ulaşmayı kolaylaştıran bir araç olsa da, her zaman orijinal çalışmayı doğru olarak yansıtmaz. Bu yüzden mümkün olduğunca yazarlar orijinal çalışmaları kaynak göstermelidir. Öte yandan, bir konuda çok fazla sayıda orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi yer israfına neden olabilir. Birkaç anahtar orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi genelde uzun listelerle aynı işi görür. Ayrıca günümüzde kaynaklar elektronik versiyonlara eklenebilmekte ve okuyucular elektronik literatür taramalarıyla yayınlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.

Kabul edilmiş ancak henüz sayıya dahil edilmemiş makaleler Early View olarak yayınlanır ve bu makalelere atıflar "advance online publication" şeklinde verilmelidir. Genel bir kaynaktan elde edilemeyecek temel bir konu olmadıkça "kişisel iletişimlere" atıfta bulunulmamalıdır. Eğer atıfta bulunulursa parantez içinde iletişim kurulan kişinin adı ve iletişimin tarihi belirtilmelidir. Bilimsel makaleler için yazarlar bu kaynaktan yazılı izin ve iletişimin doğruluğunu gösterir belge almalıdır. Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Referans Stili ve Formatı

Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6.Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological

Association (6th ed.). Washington, DC: APA.

- http://www.apastyle.org/

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir.

Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayıner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambrune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi.* İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme.* Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation.* New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayımcının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri.* Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 15*(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society, 10*(2), 149–173. http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine, 372,* 2087–2096. http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atıf analizi. T*ürk Kütüphaneciliği, 26,* 349–369. Erişim adresi: http://www.tk.org.tr/

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly, 27,* 261–278. http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910

f) Advance Online Olarak Yayımlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology.* Advance online publication. http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867

g) Popüler Dergi Makalesi

Semercioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir, 52,* 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri

a) Türkçe Tezler

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık.* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b)Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering, 65*(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B. & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome.* Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: http://ab2015.anadolu.edu.tr /index.php?menu=5&submenu=27

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 105,* 12593–12598. http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoğlu ve ark. (Ed.), Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. *Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140) . Cham, İsviçre: Springer. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi.* X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet,* s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet.* Erişim adresi: http://www.milliyet

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: http://www.radyoodtu.com.tr/

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). Runaways [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

Yukarıda sıralanan koşulları yerine getirmemiş çalışma kabul edilmez, eksiklerinin tamamlanması için yazara iade edilir. Yayın Komisyonu tarafından kabul edilen yazılar basıma kabul sırasına göre yayınlanır. Baskı tashihleri yazarlar tarafından yapılır.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- Editöre mektup
  - ✓ Makalenin türü
  - ✓ Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu bilgisi
  - ✓ Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi (varsa belirtiniz)
  - ✓ Kaynakların APA6'ya göre belirtildiği
  - ✓ İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
  - ✓ Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Kapak sayfası
  - ✓ Makalenin kategorisi
  - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
  - ✓ Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte
  - ✓ bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi de yer almalıdır), e-posta adresleri
  - ✓ Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
  - ✓ Tüm yazarların ORCID'leri
- Makale ana metni
  - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
  - ✓ Özetler 180-200 kelime makale dilinde ve 180-200 kelime İngilizce
  - ✓ Anahtar Kelimeler: 3-5 adet makale dilinde ve 3-5 adet İngilizce
  - ✓ İngilizce olmayan makaleler için (Örn, Almanca, Fransızca vd dillerdeki makaleler)
  - ✓ İngilizce genişletilmiş Özet (Extended Abstract) 600-800 kelime
  - ✓ Makale ana metin bölümleri
  - ✓ Teşekkür (varsa belirtiniz)
  - ✓ Son notlar (varsa belirtiniz)
  - ✓ Kaynaklar
  - ✓ Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

İLETİŞİM İÇİN:

Tel : +90 2124737070/ 18315

Web site : http://dergipark.gov.tr/meder ve https://jai.istanbul.edu.tr

Email : jai@istanbul.edu.tr

Adres : İ.Ü. Avcılar Kampüsü İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Avcılar/İstanbul

DESCRIPTION

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi, which is the official publication of Istanbul University, Accounting Institute is an open access, peer-reviewed, scholarly and international journal published two times a year in January and July. It was founded in 1975.

AIM AND SCOPE

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi aims to contribute to dissemination of knowledge in the accounting and business field by publishing articles in Turkish and English.

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi has a scope that covers all areas of accounting and business. The target group of the Journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies and institutions.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The journal is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the Journal. Only those manuscripts approved by every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.

Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors. All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication.

Plagiarism

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. If plagiarism/self-plagiarism will be found authors will be informed. Editors may resubmit manuscript for similarity check at any peer-review or production stage if required. High similarity scores may lead to rejection of a manuscript before and even after acceptance. Depending on the type of article and the percentage of similarity score taken from each article, the overall similarity score is generally expected to be less than 15 or 20%.

Double Blind Peer-Review

After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the editors-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. The editor provides a fair double-blind peer review of the submitted articles and hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

COPYRIGHT NOTICE

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (CC BY-NC 4.0) (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) and grant the Publisher non-exclusive commercial right to publish the work. CC BY-NC 4.0 license permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

OPEN ACCESS STATEMENT

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license. (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en)

ETHICS

Standards and Principles of Publication Ethics

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unnethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.

- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest or must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

LANGUAGE

The language of the Journal is Turkish and American English.

MANUSCRIPT ORGANIZATION AND FORMAT

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscpript is to be submitted online via http://dergipark.gov.tr/meder it must be accompanied by a cover letter indicating that the manuscript is intended for publication, specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. The manuscripts should be in A4 paper standards: having 2.5 cm margins from right, left, bottom and top, Times New Roman font style in 10 font size and line spacing of 1.5 and "justify align" format. For indented paragraph, tab key should be used. One line spacing should be used for the tables and figures, which are included in the text.
2. The name(s) of author(s) should be given just beneath the title of the study aligned to the right. Also the affiliation, title, e-mail and phone of the author(s) must be indicated on the bottom of the page as a footnote marked with an asterisk (*).
3. Before the introduction part, there should be an abstract of 180-200 words. Underneath the abstract, 3-5 keywords that inform the reader about the content of the study should be specified.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract, sections, footnotes and references.
5. Research article sections are ordered as follows: "Introduction", "Aim and Methodology", "Findings", "Discussion and Conclusion", "Endnotes" and "References". For review and commentary articles, the article should start with the "Introduction" section where the purpose and the method is mentioned, go on with the other sections; and it should be finished with "Discussion and Conclusion" section followed by "Endnotes", "References" and "Tables and Figures".
6. Tables, graphs and figures can be given with a number and a defining title if and only if it is necessary to follow the idea of the article. Otherwise features like demographic characteristics can be given within the text.

7. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address, phone, fax number of the author(s) and ORCIDs of all authors (see The Submission Checklist).
8. Authors are responsible for all statements made in their work published in the Journal; Istanbul University Accounting Institute has no responsibility in this regard.
9. The author(s) can be asked to make some changes in their articles due to peer reviews.
10. The studies that were sent to the journal will not be returned whether they are published or not.

References

Although references to review articles can be an efficient way to guide readers to a body of literature, review articles do not always reflect original work accurately. Readers should therefore be provided with direct references to original research sources whenever possible. On the other hand, extensive lists of references to original work on a topic can use excessive space on the printed page. Small numbers of references to key original papers often serve as well as more exhaustive lists, particularly since references can now be added to the electronic version of published papers, and since electronic literature searching allows readers to retrieve published literature efficiently. Papers accepted but not yet included in the issue are published online in the Early View section and they should be cited as "advance online publication". Citing a "personal communication" should be avoided unless it provides essential information not available from a public source, in which case the name of the person and date of communication should be cited in parentheses in the text. For scientific articles, written permission and confirmation of accuracy from the source of a personal communication must be obtained.

Reference Style and Format

Journal of Accounting Institute - Muhasebe Enstitüsü Dergisi complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological

Association (6th ed.). Washington, DC: APA.

- http://www.apastyle.org

Accuracy of citation is the author's responsibility. All references should be cited in text. Reference list must be in alphabetical order. Type references in the style shown below.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayıner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambrune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). T*ürkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation.* New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing, 15*(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society, 10*(2), 149–173. http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine, 372,* 2087–2096. http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research, 35*(3), 26–38. Retrieved from http://cjnr.mcgill.ca

e) Journal Article wih DOI

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly, 27,* 261–278.http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology.* Advance online publication. http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time, 135,* 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar /phd/ickapak.html

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering, 65*(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome.* Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions.* Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 105,* 12593–12598. http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine.* Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald, 45.*

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post,* p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from http://dictionary.oed. com

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy.* Retrieved from http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from http://itunes.apple.com/

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House;* New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
  - ✓ The category of the manuscript
  - ✓ Confirming that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
  - ✓ Including disclosure of any commercial or financial involvement.
  - ✓ Confirming that last control for fluent English was done.
  - ✓ Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
  - ✓ Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in
  - ✓ line with APA 6.
- Copyright Agreement Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
  - ✓ The category of the manuscript
  - ✓ The title of the manuscript both in Turkish and in English
  - ✓ All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country),
  - ✓ e-mail addresses
  - ✓ Corresponding author’s email address, full postal address, telephone and fax number
  - ✓ ORCIDs of all authors.
- Main Manuscript Document
  - ✓ The title of the manuscript
  - ✓ Abstracts (180-200 words)
  - ✓ Key words: 3-5 words
  - ✓ Acknowledgement (if exists)
  - ✓ References
  - ✓ All tables, illustrations (figures) (including title, description, footnotes)

CONTACT INFO

Phone : +90 212 412 24 00

Web site : http://dergipark.gov.tr/meder and https://jai.istanbul.edu.tr

Email : jai@istanbul.edu.tr

Address : Istanbul University, IU Avcılar Campus Business School Accounting Institute Avcılar Istanbul-Turkey

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

İstanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: Muhasebe Enstitüsü Dergisi
Dergi Adı: Journal of Accounting Institute

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author *Sorumlu Yazar*	
Title of Manuscript *Makalenin Başlığı*	
Acceptance date *Kabul Tarihi*	
List of authors *Yazarların Listesi*	

Sıra No	**Name - Surname** *Adı-Soyadı*	**E-mail** *E-Posta*	**Signature** *İmza*	**Date** *Tarih*
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, etc.) *Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.)*	

Responsible/Corresponding Author:
Sorumlu Yazar:

University/company/institution	*Çalıştığı kurum*	
Address	*Posta adresi*	
E-mail	*E-posta*	
Phone; mobile phone	*Telefon no; GSM no*	

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work,
all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work,
all authors have seen and approved the manuscript as submitted,
the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere,
the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone.
ISTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work.
The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights.
I/We indemnify ISTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article.
I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury.
This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder:
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını,
Tüm yazarların bu çalışmaya asli olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını,
Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını,
Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını,
Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler. Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.
Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işvereninin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır.
Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarca vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz.
Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz.
Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Responsible/Corresponding Author; *Sorumlu Yazar;*	**Signature** / *İmza*	**Date** / *Tarih*
		……../……../……

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Sanayi İşletmelerinde İç Denetimin İşletme Performansına Olan Etkisi ve Bir Anket Çalışması

Yılmaz Uzun, Sinan Aslan

Türkiye'de Entegre Raporlama Çalışmaları: Sistematik Literatür İncelemesi (2012-2022)

Emine Serap Kurt

Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünde Kullanılan Seviye Girdilerinin Tespiti: BIST Şirketlerinde Bir Araştırma

Rümeysa Atıcı

Hisse Senetlerinin Fiyat Eşzamanlılığı ve Bilgi Asimetrisi

Mohammad Reza Toutounchi Asl, Sohrab Abdı

İşletmelerde Satış Hileleri: Wells Fargo Vak'ası

Gürol Baloğlu, Kaan Ramazan Çakalı

ISSN 2602-3202

İstanbul Üniversitesi
İşletme Fakültesi
MUHASEBE ENSTİTÜSÜ
http://muhasebe.istanbul.edu.tr
https://www.linkedin.com/in/muhasebe-enstitusu